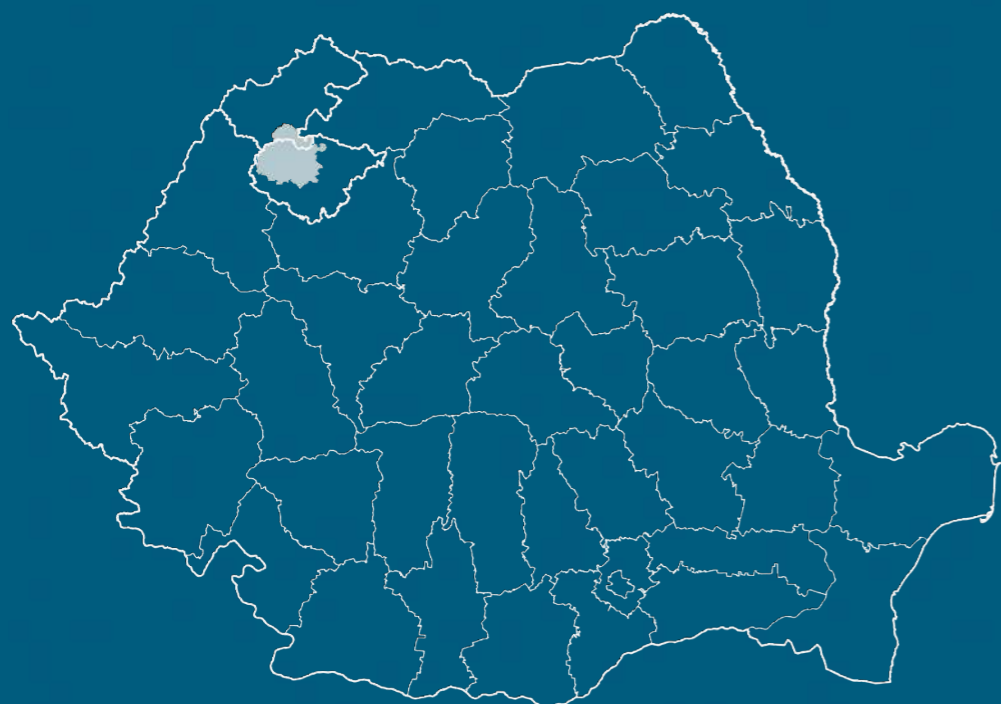

ORDINUL
ARHITECTILOR
DIN ROMÂNIA

GHID DE ARHITECTURĂ

pentru încadrarea în specificul local din mediul rural

ZONA SĂLAJ

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Ghidul de arhitectură se adresează:

- locuitorilor satelor;
- administrației locale și regionale;
- investitorilor publici și privați;
- consultanților de accesare a fondurilor europene;
- proiectanților;

În vederea întocmirii proiectelor pentru:

- investiții din Programul Național de Dezvoltare Rurală;
- investiții private;
- investiții publice;

și a fundamentării documentațiilor de urbanism.

Colectiv de elaborare:

Coordonator:
arh. Diana TALOȘ

Consultant științific:
Ioan Augustin GOIA

Echipă:
arh. Flaminu TALOȘ
arh. Andrada TARȚA
arh. Diana CADAR
Grupul Rural al OAR

Copertă:
Ilustrație grafică arh. Andrada TARȚA
Imagine arh. Flaminu TALOȘ

Tehnoredactare:
arh. Andrada TARȚA

Corectură:
Oana-Maria BARARIU-SĂVUȘ

Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural. Zona Sălaj, Transilvania Centrală,
Coordonator: Diana Talos; Editor OAR, Cluj-Napoca, 2017
ISBN XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Ghidul a apărut cu sprijinul Ordinului Arhitecților din România și a fost finanțat din Fondul „Timbrul Arhitecturii”.
În publicarea și diseminarea lui, ghidul a beneficiat de sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

ROSTUL GHIDULUI

Rostul acestui material este de a furniza un instrument de lucru locuitorilor din mediul rural, autorităților locale, investitorilor, proiectanților și consultanților implicați în procesul de elaborare a unor regulamente de construire în mediul rural.

Ghidul își propune să fie un set de reguli ușor de aplicat, cu exemple clare (inclusiv de tipul AȘA DA sau AȘA NU), care să faciliteze alegerea modelelor adecvate de către cei ce vor să construiască în mediul rural. În același timp, ghidul intenționează

să ușureze activitatea echipelor de proiectare/consultanță în alegerea configurațiilor, a materialelor și a tehnologiilor necesare construirii în mediul rural, fie că vorbim despre proiecte finanțate prin PNDR, despre elaborarea documentațiilor de urbanism sau despre simple intervenții cu finanțare exclusiv privată.

Obiectivul esențial al acestui ghid este păstrarea nealterată a spiritului așezărilor în care sunt propuse proiectele și creșterea calității vieții, dar cu conservarea tradițiilor și a

peisajului cultural existent, acestea fiind, de fapt, chiar resurse pentru dezvoltarea durabilă în mediul rural.

În acest sens, există deschidere pentru abordări specifice secolului al XXI-lea, care țin cont de resursele locale, de energiile regenerabile, precum și de cunoașterea acumulată local (meșteșugurile și tehnica populară).

Proiectele de succes din mediul rural evidențiază faptul că există o legătură foarte strânsă între calitatea peisajului natural, a celui construit și calitatea vieții. Viitorul oricărei

comunități depinde de modul în care își administrează resursele. Mediul construit (construcțiile de orice fel) poate fi o resursă extrem de valoroasă sau, din contră, doar un consumator de resurse. În acest sens, prezentul material propune soluții care pun în valoare înțelepciunea tradiției constructive locale, a utilizării responsabile a resurselor locale, dar, în același timp, oferă soluții noi, ce țin de materiale și tehnici moderne de construcție și de surse de energie regenerabilă.

NOTĂ PENTRU BENEFICIARIII ACESTUI GHID

Acest ghid definește în capitolele 1 și 2, cu ajutorul datelor din teren, al datelor statistice, geografice și pe baza documentațiilor istorice specificul unei zone definite deja etnografic – zona Sălaj.

În capitolul 3, se prezintă recomandări de amplasare a construcțiilor astfel încât orice nouă investiție sau intervenție să nu ducă la alterarea definitivă a ansamblurilor construite și să nu strice peisajele zonei Văii Crasna și Văii Sălajului.

Ghidul este destinat și celor care, investind, ajung să se confrunte cu realizarea efectivă a elementelor din care este alcătuită o casă. Astfel, capitolele următoare cuprind recomandări cu referire la următoarele:

- acoperișul;
- pereții;
- fundațiile și soclurile;
- tâmplăria și golurile;
- porțile și împrejmirile;
- târnațul;
- anexe;
- elemente de fațadă.

Dacă vrei să faci o investiție sub 120 mp, între 120 și 250 mp, peste 250 mp sau chiar mai mare, acest ghid, vizând la fiecare capitol elementele de construcție descrise mai sus, face recomandări, propune soluții și amendează exemplele negative. Cum să intervii pe o construcție existentă și cum să folosești eficient întreg spațiul gospodăriei rămâne o prioritate de acțiune a acestui ghid. Din acest motiv, dăm soluții și trimeri la exemple valoroase.

La sfârșitul ghidului, încercăm să îndrumăm spre soluții naturale, sustenabile de definire a spațiului public și privat, prin amenajări exterioare care să aibă în vedere specificul local tot în funcție de dimensiunea investiției dorite. La final, ne oprim și asupra unor probleme globale care țin de performanța energetică a clădirilor folosite și locuite.

Așadar, în funcție de mărimea investiției pe care o doriți, consultați punctele A, B, C aferente fiecărui capitol din acest ghid.

2

IMPLICAREA COMUNITĂȚII ÎN GOSPODĂRIREA RESPONSABILĂ A MEDIULUI CONSTRUIT

Grija cu care întreținem, reparăm sau construim – fie că este vorba de casele tradiționale, părintești, sau de clădiri noi – reprezintă un proces ce presupune asumarea unei responsabilități față de întreaga comunitate. Orice clădire trebuie percepută, în primul rând, ca o componentă a ansamblului așezării sătești. Astfel, o clădire trainică, frumoasă, care își îndeplinește bine rostul pentru care a fost construită, ar trebui să fie un motiv de mândrie pentru întreaga comunitate. Acest lucru devine și mai evident, mai relevant, în cazul clădirilor cu funcțiuni publice, comunitare: primăria, școala, căminul cultural, dispensarul, clădirile de cult etc.

Principiile care vor sta la baza oricărei intervenții asupra mediului construit din zonele rurale (conservare, întreținere,

modernizare sau construire) sunt următoarele:

- Respectul pentru moștenirea culturală; se va urmări, cu precădere, integrarea în context, prin păstrarea nealterată a identității așezării, a peisajului construit și a celui natural.
- Responsabilitate față de urmași; îmbunătățirea condițiilor de viață în prezent, prin valorificarea resurselor locale în mod judicios, pe termen lung, pentru a rămâne disponibile și generațiilor viitoare.
- Utilizarea surselor de energie regenerabile.
- Valorificarea amplasamentului, astfel încât forma/volumetria și înfățișarea clădirii să reflecte climatul local: orientare și însoțire, umiditate și vânturi dominante, oscilații de temperatură etc.
- Utilizarea materialelor și a tehnicilor tradiționale, care, de fapt, reflectă soluțiile cele mai bune, cristalizate de-a lungul timpului, pentru condițiile de mediu locale.
- Utilizarea materialelor reciclabile și re folosirea apelor uzate și pluviale.

Pentru noile programe/funcțiuni propuse în mediul rural, întotdeauna se vor analiza următoarele aspecte:

- Relevanța: „Cât de necesară este această nouă clădire sau ansamblu pentru comunitate? Cum se va asigura întreținerea și funcționarea noilor clădiri?”

• Incluziunea socială: „Cât de echitabilă este repartizarea serviciilor, a utilităților și a facilităților de producție în teritoriu?” Se va urmări favorizarea accesului tuturor membrilor comunității, în aceeași măsură, la noile funcțiuni.

Dezvoltare comunitară prin calificare profesională și încurajarea economiei locale

În anumite comunități, deși există resurse de materie primă valoroase, acestea sunt neglijate de localnici, iar meșteșugul prelucrării lor s-a pierdut. În această situație, este necesară calificarea localnicilor, astfel încât să poată avea acces la resurse, în vederea susținerii unor activități de economie socială capabile să aducă un venit constant în comunitate.

Acest principiu este extrem de important atât datorită rezultatului direct de ieftinire a investiției prin folosirea forței de muncă locale, cât și datorită efectului pe termen lung pe care îl asigură: în teritoriu rămân nu numai funcțiunile capabile să deservească locuirea, ci și personalul calificat capabil să le utilizeze.

Acest deziderat se poate atinge doar printr-o politică investițională coerentă, care trebuie să urmeze niște pași necesari, cum sunt:

- cooptarea localnicilor adulți și fără ocupație ca mână de lucru, pentru început, necalificată;
- aducerea în teritoriu a inginerilor, a maiștrilor, a tehnicienilor și a muncitorilor capabili să instruiască și să asigure calificarea lucrătorilor necalificați;
- organizarea de cursuri practice și de cursuri de formare și calificare pentru localnici;
- dezvoltarea unor centre de valorificare a materialelor de construcție ecologice rurale, cu aplicații în domeniul construcțiilor;
- pe măsura derulării programului, gradul de calificare a personalului crește; consecutiv, crește remunerația și capacitatea de a întreține locuințele nou-create;
- atingerea obiectivelor avute în vedere la terminarea programului: aceste funcțiuni productive vor rămâne în teritoriu, urmând să deservească întreaga așezare în ansamblul ei; în plus, la terminarea programului, zona va fi locuită de un segment de populație productiv. Acesta va fi capabil să presteze munci calificate în cadrul așezării, dar și în vecinătate, lucrătorii fiind astfel capabili să-și întrețină casele și gospodăriile.

Rostul arhitectului

Arhitectul are rostul de a îmbina oportunitățile cu resursele și nevoile beneficiarilor, indiferent dacă aceștia sunt o familie, o firmă, un ONG sau autorități locale, și de a oferi soluții realiste în timp util. Reușita demersului său este direct proporțională cu adecvarea proiectului la cele enumerate mai sus. Aceste lucruri nu trebuie rupte din contextul mediului rural românesc de început de secol XXI, în care confuzia dintre valoare și nonvaloare este mult prea des întâlnită. În acest sens, arhitectul are și rolul de a-și consilia beneficiarul (fără a-l manipula), pentru a asigura premise realiste unor proiecte/demersuri ce au ca finalitate sporirea calității vieții, inclusiv prin atributele mediului natural sau ale fondului construit, la care participă în mod direct. Rostul lui este să aducă echilibru acolo unde este chemat.

CUPRINS

1. ZONA.....	4
1.1. Delimitarea geografică a zonelor până la nivel de comune.....	4
1.2. Precizarea caracteristicilor specifice ale zonei prin care se identifică o entitate aparte.....	5
1.3. Precizarea caracteristicilor asemănătoare cu subzonele învecinate.....	6
2. SPECIFICUL LOCAL.....	7
2.1. Tipuri de configurare a satelor.....	7
2.2. Moduri de ocupare a terenului, tipuri de construcții și sisteme constructive.....	9
2.3. Tipologii de acoperișuri, pante, materiale de învelitoare.....	13
2.4. Gabaritele/proporțiile conforme specificului local.....	13
2.5. Travee de fațadă conform specificului local.....	13
3. AMPLASAREA CONSTRUCȚIILOR.....	14
3.1. Prevederile generale privind intervențiile noi.....	15
3.2. Amplasarea în cadrul așezării.....	15
3.2.1. Recomandări.....	16
3.3. POT, CUT, regim de înălțime.....	16
3.4. Amplasarea construcțiilor în diferitele tipuri de configurare a satelor.....	18
3.5. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în afara vetrei satului. Probleme de încadrare în peisaj.....	20
3.6. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în vatra satului. Probleme de încadrare pe lot.....	21
4. AMENAJAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE.....	23
5. ELEMENTELE DE CONSTRUCȚIE.....	27
5.1. ACOPERIȘUL.....	27
5.1.1. Specificul local.....	27
5.1.2. Tipuri de învelitori.....	28
5.1.3. Recomandări.....	28
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”.....	28
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	29
C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	29
5.2. PEREȚII.....	30
5.2.1. Specificul local.....	30
5.2.2. Recomandări.....	32
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp).....	32
B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum.....	33
C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum).....	33
5.3. FUNDAȚIILE ȘI SOCLURILE.....	34
5.3.1. Specificul local.....	34
5.3.2. Recomandări.....	36
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu	

gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) dispuse în sistem pavilionar.....	36
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	36
C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	36
5.4. TÂMLĂRIA ȘI GOLURILE.....	37
5.4.1. Specificul local.....	37
5.4.2. Recomandări.....	39
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”.....	39
B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum.....	39
C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	39
5.5. PORȚILE ȘI ÎMPREJMUIRILE.....	40
5.5.1. Specificul local.....	40
5.5.2. Recomandări.....	41
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”.....	41
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	41
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	41
5.6. TÂRNAȚUL.....	42
5.6.1. Specificul local.....	42
Stâlpii.....	45
Cununile.....	46
Pereții.....	46
Parapetul.....	46
5.6.2. Recomandări.....	46
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”.....	46
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	47
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	47
5.7. ANEXELE.....	48
5.7.1. Specificul local.....	48
5.7.2. Recomandări.....	49
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”.....	49
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	49
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	49
5.8. ELEMENTE DE FAȚADĂ.....	50
5.8.1. Specificul local.....	50
5.8.2. Recomandări.....	50

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”.....	50
B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum.....	50
C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).....	50
6. SPAȚIUL PUBLIC.....	51
6.1. Specificul local.....	51
6.2. Recomandări.....	51
7. PERFORMANȚA ENERGETICĂ.....	54
7.1. Recomandări.....	54
7.1.1. Sistemele de încălzire (cerințele de securitate la foc).....	54
7.1.2. Eficiență termică (sisteme și materiale de izolare).....	55
Anexa 1: Studiu de amplasare și încadrare în imaginea așezării (imagine generală din punct de vedere, siluetă).....	58
Anexa 2: Glosar.....	58
CREDIT IMAGINI.....	62

1. ZONA

1.1 Delimitarea geografică a zonelor până la nivel de comune

Zona etnografică Sălaj cuprinde unități administrativ-teritoriale din județul Sălaj, iar ghidul se aplică în toate satele de pe teritoriul următoarelor comune și orașe: Bobota, Bocșa, Boghiș, Camăr, Carastelec, Chieșd, Coșeu, Crasna, Crișeni, Dobrin, Hereclean, Ip, Măeriște, Meseșenii de Jos, Mirșid, Nușfalău, Pericei, Sălățig, Sărmășag, Șamșud, Vârșolt, Șimleu Silvaniei, Zalău.

1.2 Precizarea caracteristicilor specifice ale zonei prin care se identifică o entitate aparte

Peisajul sălăjean: podișuri, coame de dealuri nesfârșite și văi largi mărgelate cu ocoluri de oameni gospodari

Caracteristici geografice și climatice

În urma ultimelor restructurări teritoriale, subzona Sălaj se extinde asupra întregului bazin delimitat de munții Meseșului și munții Codrului, cuprinzând Valea Crasnei și Valea Sălajului. Satele Sălajului se regăsesc de-a lungul drumurilor de circulație care fac legătura între teritoriul Transilvaniei istorice – o zonă cu concepții tradiționale, și Câmpia de Vest – o zonă mai receptivă la inovații. Având un rol de intermediar, Sălajul împreună cu valea Someșului au primit denumirea de „golful Câmpiei”, datorită culturii sale cu influențe venite din ambele direcții.

Datorită poziției sale în regiunea nord-vestică a țării, clima zonei Sălaj este una continental moderată

și se găsește sub influența directă a maselor vestice de aer. În zona nord-vestică se pot observa diferențe climatice față de zona sud-estică, acestea fiind create de circulația maselor de aer și relief, prin altitudinea și aspectul său. Temperatura medie anuală a zonei este de 8-9°C, temperaturile cele mai ridicate fiind înregistrate în luna iulie, iar cele mai reci în luna ianuarie. Precipitațiile atmosferice medii anuale sunt cuprinse între 600 și 800 mm, cantitățile cele mai mari cad în lunile mai-iunie (vara sunt înregistrate tot mai multe ploi cu caracter torențial), iar cele mai reduse cantități sunt în luna februarie.^{1,2}

Caracteristici demografice și etnografice

La recensământul din 2011 zona Sălaj avea o populație în scădere comparativ cu recensământul realizat în 2002, de 132,341 locuitori. (români 57.6%, maghiari 32.04%, romi 5.38%, altele 4.98%). În zona rurală este evidentă predominarea etniilor maghiare în peste 50% din comunele studiate, etnia română predominând mai mult în orașe: Zalău și Șimleu Silvaniei.

Ramuri economice și meșteșugărești

O particularitate importantă a culturii populare sălăjene este cultivarea viței-de-vie și producerea vinului. Procesul de preparare a vinului se realizează la sat în pivnițe numite și hrube, acestea fiind săpate parțial în versantul dealului, servind și ca spațiu de depozitare pentru vinul produs. În zona Sălaj se produc vinuri, ca Negru Vârtos sau Corb, Iorgovanul de la cramele țărănești sau vinurile nobile, mai domnești, din podgoriile din Borla, Șamșud, de Camăr, de Crasna, Șimleu sau Carastelec și Ip. Legat de această tradiție străveche putem întâlni teascul de lemn, o piesă deosebit de importantă a arhitecturii tradiționale a zonei.

Ocupații tradiționale:

- agricultura: cultivarea diversă a micilor parcele predominant de către gospodăria familială cu proprietăți funciare limitate;

- cositul fânului și alte activități legate de cultura fânului;
- păscutul de intensitate scăzută cu rotația turmelor;

- folosirea animalelor de tracțiune; Vechile tehnici care au existat de-a lungul timpului au fost date uitării, odată cu înființarea CAP-ului (Cooperativă Agricolă de Producție), noilor amenajări de teren și amenajările hidrografice, s-a schimbat total imaginea peisajului rural, deoarece se punea mai mare accent pe cantitate și producția în masă. Odată cu desființarea CAP-ului pământurile au fost restituite oamenilor, dar, din păcate, micile gospodării nu primeau sprijinul financiar necesar pentru continuarea practicării vechilor tehnici de cultivare a pământurilor. Legăturile dintre om și pământ au devenit tot mai rare, de aceea se găsesc tot mai multe pământuri agricole abandonate, sau transformarea terenurilor arabile și fânețelor în pajiști pentru păscut. Pe aceste pășuni sunt crescute deseori oi comunale care suprautilizează pășunea.

Totodată, pentru acumularea de capital se practica și creșterea animalelor, în special a bovinelor și a cabalinelor, „ciurdarii” fiind oameni importanți în fiecare comunitate, această ocupație fiind moștenită

din tată în fiu. Din păcate, în ziua de azi această meserie nu mai este apreciată, iar aceștia sunt schimbați destul de des datorită puținelor cunoștințe legate de mediul înconjurător și de particularitățile animalelor de care trebuie să se îngrijească. Se practica și creșterea bivolițelor; din păcate, și acest obicei este tot mai rar întâlnit.^{3,4}

Cositul și pregătirea fânului se practică acum în mare parte cu utilaje agricole.

Meșteșuguri țărănești:

Se poate spune că în Sălaj, meșteșugurile tradiționale, cu câteva excepții, au dispărut. Meșteșugul olăritului și al prelucrării lemnului erau cele mai vestite în Sălaj, dar, din păcate, produsele confecționate de meșterii locali mai pot fi găsite doar în muzee sau în casele foarte vechi. Deși în ziua de azi această activitate a regresat, olăritul rămâne unul dintre obiceiurile cele mai cunoscute ale zonei Sălaj. Marea majoritate a locuitorilor satului sălăjean se ocupau cu practicarea olăritului, un exemplu foarte bun ar fi satul Deja din comuna Sălățiș. Ceramica produsă ținea de o pricepere aparte a meșteșugarilor zonei, astfel că aceasta ajungea să fie comercializată și în ținuturi îndepărtate. Vasele de ceramică

Câmpuri de porumb sau grâu mărginesc satele sălăjene.

1 Institutul Național de Statistică, Direcția Județeană de Statistică – Sălaj, *Geografie*, <http://www.salaj.insse.ro/main.php?id=405> (accesat 5 iulie 2017);

2 Ministerul Mediului, Agenția Națională pentru Protecția Mediului, *Raport privind starea mediului în județul Sălaj, în anul 2015*, http://www.anpm.ro/documents/26121/2253667/ANUAR+CAP+1_2005.pdf/fead9f42-e0a3-4988-971d-98eb58bb18bd (accesat 5 iulie 2017);

3 Grațian Mărcuș, „Ucenicia Românească”, în *Țara Silvaniei*, ed. Leontin Ghergariu și Grațian Mărcuș (anul I, volumul I, 1940), pp. 73-81.

4 Ion Rădulescu, „Agricultura în Sălaj”, în *Țara Silvaniei*, ed. Leontin Ghergariu și Grațian Mărcuș (anul I, volumul I, 1940), pp. 107-110.

produse în Deja erau adesea schimbate în ținutul Câmpiei de Vest pe cereale. Astfel, de aici se aprovizionau cu vase și zonele muntoase, realizându-se drumuri constante la târgurile de la Huedin și din zona Călata. Odată cu trecerea timpului, a trecut și această perioadă prosperă a meșteșugului olăritului, vasele ceramice tradiționale fiind înlocuite cu vasele uzinare, desființând astfel olăritul din Deja, populația încercând să trăiască altfel de pe urma agriculturii și a locurilor de muncă în industrie la oraș.

Mai poate fi găsit și un atelier de fierar în satul Bozieș, comuna Boghiș. Tot în Boghiș mai activează și un cioplitor în lemn. Romii din zona Nușfalău au diverse cunoștințe legate de cărămidărie, deși cererea este scăzută, aproape inexistentă. Trebuie menționat că la sfârșitul secolului al XIX-lea, majoritatea bărbaților au participat la defrișarea pădurilor devenind astfel și tăietori de lemne⁵.

Materiale de construcție

Datorită faptului că Sălajul era o zonă săracă în păduri, cu precădere în cele conifere, arhitectura populară a fost influențată și ea. Construirea caselor și a gospodăriilor se baza numai pe materiale prime locale, acestea determinând nu doar forma, ci și mărimea construcțiilor, împiedicând supradimensionarea lor. Se poate spune că în Sălaj, construcțiile erau mai modeste în comparație cu zona Călata, care avea piatră și lemn de brad din belșug pentru construcțiile sale late

și înalte.

Zona Sălajului este mai săracă în decorații și podoabe, locuitorii de aici considerând aceste lucruri „de prisos”⁶, de aceea se poate observa la casele de locuit și la anexele gospodărești că nu încearcă să impresioneze. Casele sunt înguste și se întind pe direcția longitudinală datorită rezistenței reduse a pereților din pământ. În lipsa lemnului de brad, pereții erau confecționați din nuiete împletite și lipite cu lut, din pământ bătut sau „văioage” zidite și lipite. Pe lângă aceste case modeste, în Sălaj se găsesc totuși și construcții realizate din lemn, unele cu funcțiuni comunitare păstrând astfel tradiția prelucrării lemnului. Acestea sunt biserici și clopotnițe, lemnul pentru construcția lor fiind asigurat în totalitate de comunitatea locului. Bisericile reformate din Sălaj aveau tavanele casetate confecționate din lemn și erau pictate cel mai adesea cu motive florale și reprezentări biblice. Acestea datează încă din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.

În ținutul sălăjean se găsesc o mulțime de minerale care merită exploatate. În albia râurilor aflate la marginea dealurilor se găsesc diverse argile și nisipuri pline de scoici, care în mod normal se întâlnesc doar în mări și lacuri, dovadă că meleagurile sălăjene au aparținut cândva de o cu totul altă lume. Se mai găsește și piatră pucioasă, chiar și în zonele de șes.

Cele mai vechi formațiuni geologice ale Transilvaniei sunt șisturile cristaline. La noi în zonă acestea se găsesc în munții Codru, în dealurile de la Cheud și Țicău, la Măgura-Șimleului, în jurul Meseșului,

și în dealurile Coșei-Șamșud-Hodod. În zona Sălaj, șisturile cristaline sunt compuse din argile verzui presate și dispuse în foi subțiri cu lentile de calcar și grafit, străbătute de filoane de cuarț și injectate cu magme granitice.

Aceste șisturi cristaline formează zona de trecere dintre munții Bihorului și munții Vihorlat-Gutinului și sunt roci metamorfice formate din frământarea argilelor din mările mai vechi și străbătute de magme. Practic, șisturile cristaline nu au o importanță prea mare în economie. Totuși, blocuri de mică-șisturi erau folosite în fundații și chiar în pereții caselor. Șisturile au fost folosite cel mai des în zona Șimleului Silvaniei: după cum observăm la Cetatea Báthory cu zidurile împrejmuitoare, la mănăstirea călugărilor minoriți de la Șimleu Silvaniei, la ruinele cetății Valcăului din Crasna. Toate acestea au fost zidite în blocuri de șisturi cristaline.

Ele se mai folosesc și ca pietriș pentru drumurile locale, constituind un material relativ bun odată ce se aleg părțile de cuarțuri sau gnaisuri.

Aparținând de seria sedimentară sunt argilele roșii și peștrițe la Giurtelecu Șimleului.

Țara Silvaniei cuprinde și alte bunuri minerale precum: cărbuni, materiale pentru ciment, ghips, materiale pentru pavarea șoselelor (piatră din zona Moigrad), gaz metan, petrol și asfalt. Cărbunii din Sălaj sunt grupați în două categorii: cărbuni brunii de vârstă oligocenică și ligniți de vârstă poliocenică (dacian). Cărbunii brunii se găsesc mai mult în zona Meseș, pe când ligniții sunt mai răspândiți în zona Sălaj. În zona Măgura Șimleului,

Bobota-Sărmășag-Ip-Suplac se găsesc straturi de lignit. Zonele cu ligniți sunt cuprinse în partea deluroasă între Nușfalău-Măgura, Codru-dealurile Coșeiului. Astfel că în regiunea deluroasă ligniții pot fi observați în „tăieturile pâraielor” din zonele Ip, Sărmășag, Chieșd și Sighetu Silvaniei. În zona Bobota se extrăgeau anual cantități enorme de cărbune⁷.

Tot în zona Sălaj se pot găsi nenumărate zăcăminte de ghips formate după retragerea și evaporarea apelor. Acestea sunt cel mai des întâlnite între Sărmășag și Zalău, deci la: Bocșa-Borla. Se pot observa blocurile de ghips folosite la fundația casei parohiale din Bocșa.

Văile Sălajului dispun de o argilă foarte bună pentru cărămizi. În jurul anului 1930 s-au construit cuptoare în fiecare sat pentru confecționarea sutelor de mii de cărămizi, care s-au folosit mai târziu la construcțiile de biserici, școli, primării, case și anexe gospodărești. Pentru acoperiș s-au folosit după 1910 țigle confecționate la fabricile din Carei, Șimleu Silvaniei, Zalău, Surduc și Cehu Silvaniei. Cărămidăria și olăritul au devenit o adevărată industrie casnică a acelor timpuri.

Construcția clădirilor publice aparținând de arhitectura rurală a fost influențată în mare parte de construcțiile orășenești și adoptate de localnicii care frecventau târgurile de la oraș.

1.3. Precizarea caracteristicilor asemănătoare cu subzonele învecinate

Zona etnografică Sălaj se diferențiază de subzonele învecinate prin relativa prosperitate economică a locuitorilor și prin prezența majorității nucleelor urbane din județul Sălaj. Aceste mici orașele-târguri de

În lipsa lemnului de conifere, pereții erau confecționați din materiale locale precum văioagele lipite.

desfacere pentru produse obținute în vile și livezile din satele învecinate, sunt centrele unor rețele de schimb bine dezvoltate în teritoriu. Prin prezența meșteșugarilor olandari la Șimleu Silvaniei și Zalău, croitori la Zalău acestea creează legături comerciale la mari distanțe. O componentă importantă a specificului local este că Sălajul se află pe drumurile de circulație care fac legătura între Câmpia de Vest, receptivă la inovații și teritoriul Transilvaniei istorice, cu concepții tradiționale. De asemenea, zona poate fi delimitată etnic, cu arii predominant maghiare sau românești. Din punct de vedere arhitectural și urbanistic, aceste zone au elemente specifice, dar și elemente comune provenite din acțiunile comerciale. Zonele etnografice învecinate sunt Meseș, Valea Barcăului, Ținutul Codru și Dealurile Clujului. Lipsa lemnului a determinat ca piesele de mobilier și materialele pentru locuințe, să fie obținute prin schimburi, din zonele împădurite adiacente. O serie de decoruri și tehnici au venit pe această filieră. Pe de altă parte, comerțul cu vin și oale la mare distanță, până în Câmpia de Vest sau Călata, au adus alte importuri.

Din analiza limitei cu Țara Codrului s-a constatat o asemănare din punct de vedere al acoperișurilor și al pridvoarelor, pe jumătate din latura casei. Analizând localitățile de la limita cu zona Barcăului s-a constatat folosirea aceluiași tip de șură și a acoperișurilor în 2 ape, cu frontonul decorat sau nu.

5 Asociația Analizatorilor în Politici Publice, *EXPERTIZĂ ȘI STUDIU ÎN DOMENIUL ANTROPOLOGIEI CULTURALE ȘI AL ETNOLOGIEI III. Valorile culturale ale zonei Nușfalău. Patrimoniu cultural tangibil și intangibil. Studiu de etnografie și antropologie culturală*, <http://www.fonduri-patrimoniu.ro/Files/doc112/Studii/EXPERTIZA%20SI%20STUDIUL%20IN%20DOMENIUL%20ANTROPOLOGIEI%20CULTURALE%20SI%20AL%20ETNOLOGIEI.pdf> (accesat 9 ianuarie 2017), pp. 13-14.

6 Emil Lobonțiu, „Probleme ecologice în legătură cu structura geologică a pământului sălăjenesc”, în *Țara Silvaniei*, ed.

Leontin Ghergariu și Grațian Mărcuș (anul I, volumul I, 1940): 39-55.

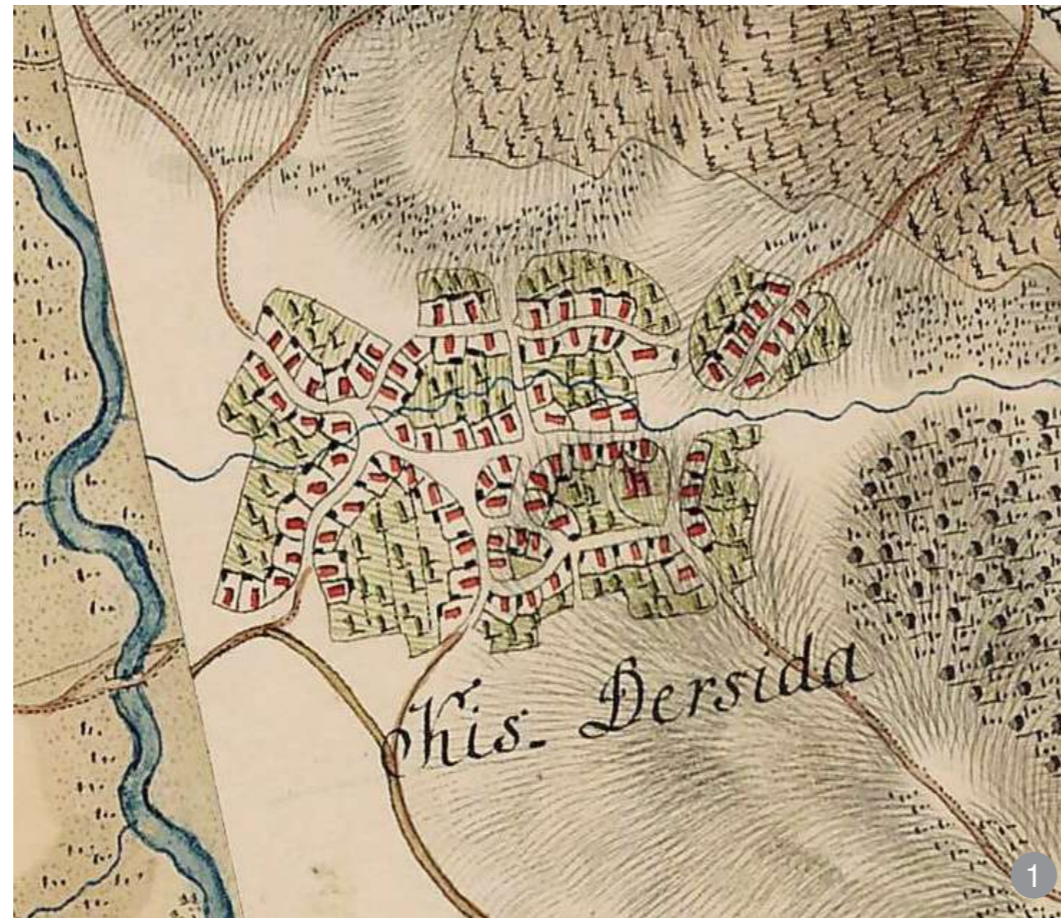
7 Ibid.

2. SPECIFICUL LOCAL

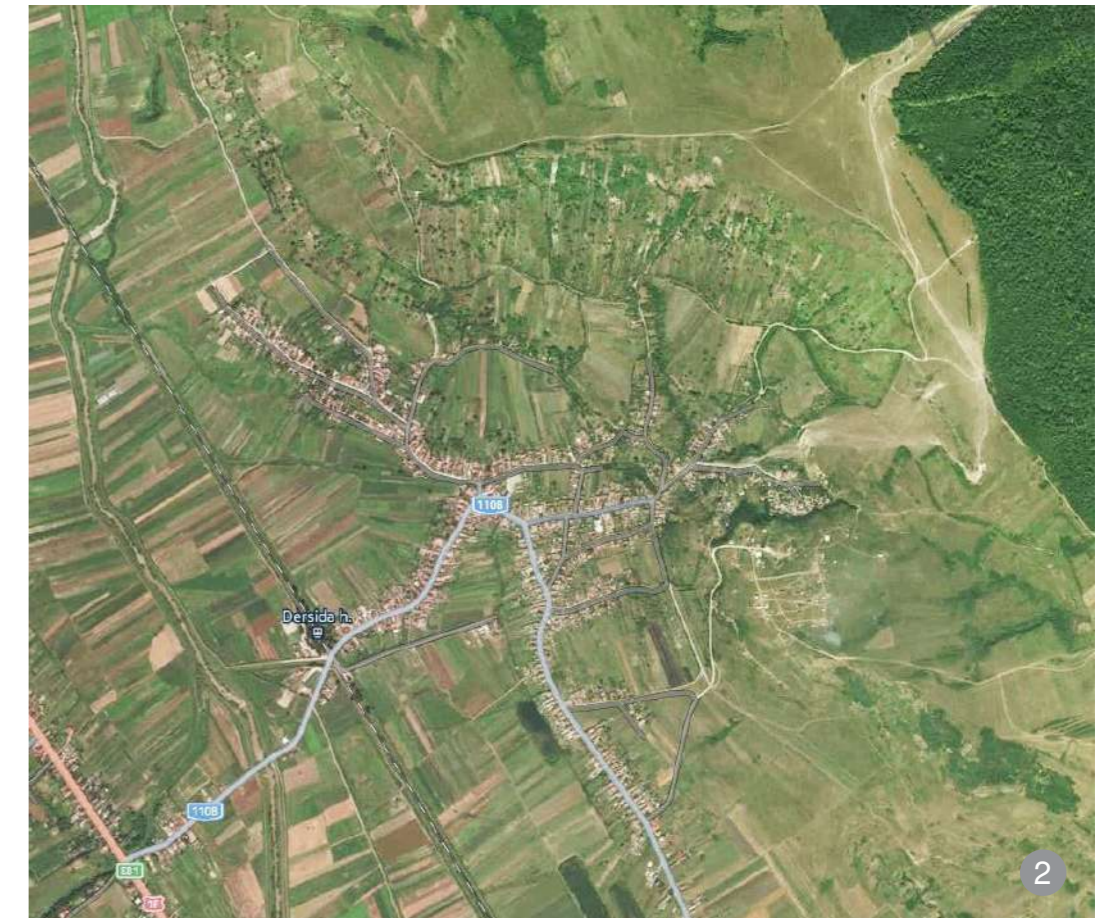
2.1. Tipuri de configurare a satelor

Zona etnografică Sălaj cuprinde patru tipuri de dispunere urbanistică a satelor:

- **satele îngrămădite:** aceste tipuri de sate sunt, deseori, plasate în zone cu depresiuni circulare sau zone deschise, dispuse la intersecții de drumuri. Acestea au gospodăriile dispuse des, de-a lungul unor ulițe, casele sunt aliniate la stradă, iar, comparativ cu satele răsirate, grădinile lor sunt mai mici: Derșida, Bocșa, Borla, Carastelec, Hereclean, Camăr, Coșeiu, Dobrin, Dioșod, Sălățig, Șamșud, Nușfalău, Pericei, Vârșolț ș.a.

Sat îngrămădit: Derșida 1763-1787

Sat îngrămădit: Derșida în prezent

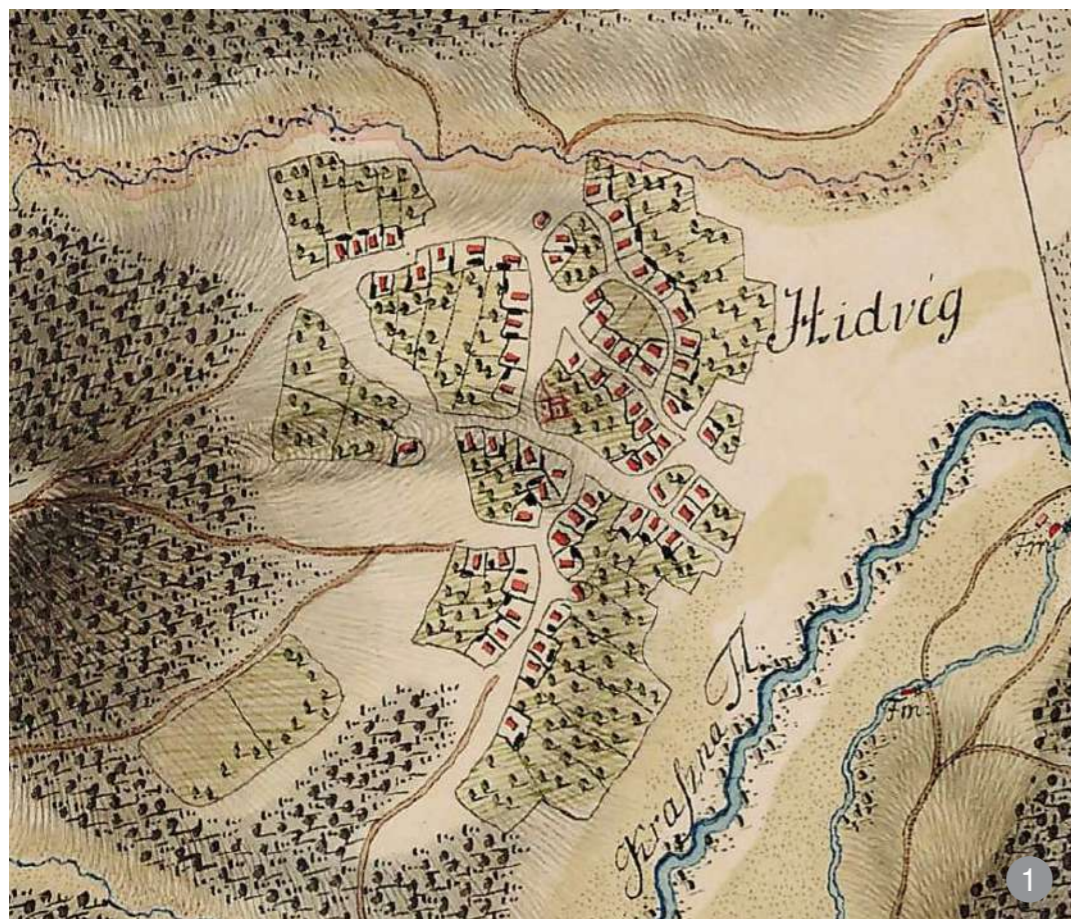

Sat înșirat: Naimon 1763-1787

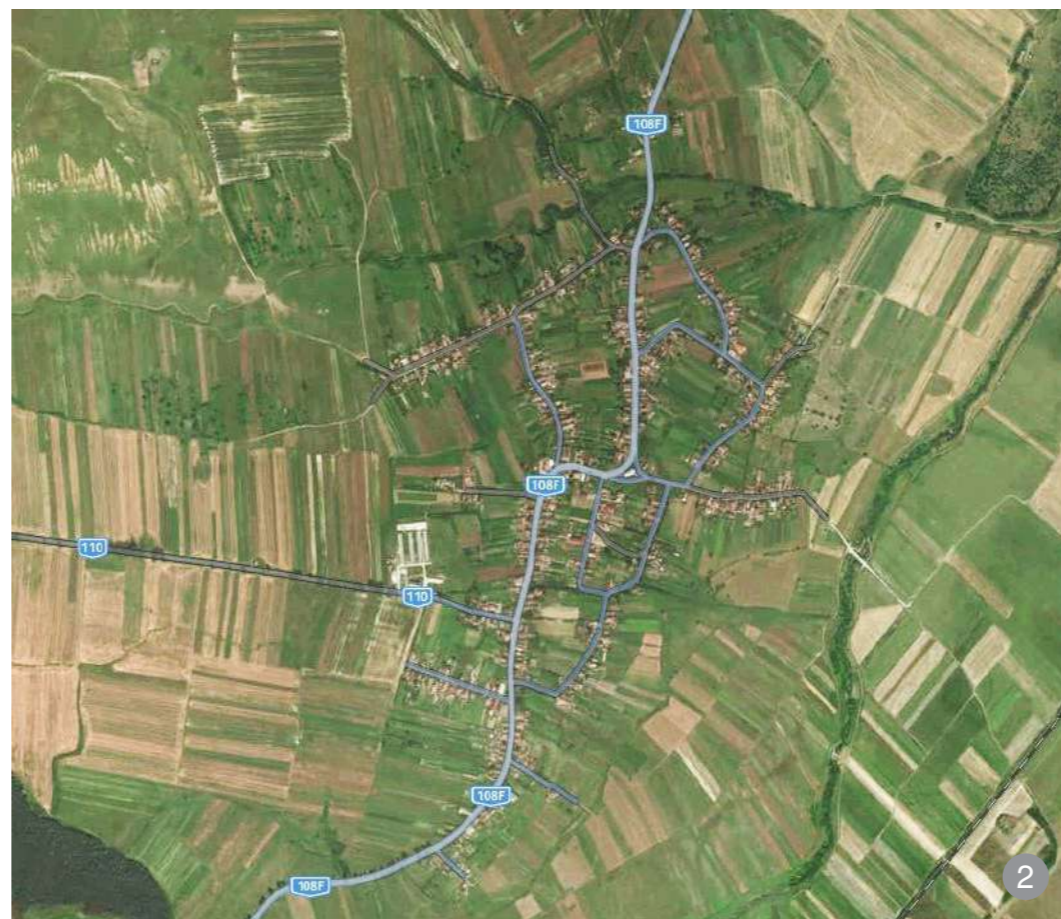

Sat înșirat: Naimon în prezent

- **satele înșirate** de-a lungul drumurilor: sunt sate transformate din foste așezări răsirate, unde vatra veche a satului a fost părăsită în favoarea dispunerii gospodăriilor de-a lungul unor drumuri: Guruslău, Deleni, Naimon, Panic, Zăuan, Ip, Lompirt, Recea Mică, Crișeni, Deja ș.a.

Sat răsfiat: Măeriște 1763-1787

Sat răsfiat: Măeriște în prezent

- **satele răsfirate**: au o structură a gospodăriilor rarefiată, acestea fiind dispuse pe ulițe scurte care sunt întrerupte de mari suprafețe arabile cultivate cu păioase, porumb sau pomi fructiferi: Măeriște, Meseșenii de Sus, Ip, Aghireș, Chieșd, Bobota ș.a.

Sat de vale: Marin 1763-1787

Sat de vale: Marin în prezent

- **satele de vale** sunt dispuse de obicei de-a lungul drumului și a unei văi, doar în anumite zone în care nu există pericolul de inundații, mai exact de-a lungul unor văi înguste sau pe cursul superior al pâraielor: Borla, Boghiș, Crasna, Marin⁸.

2.2. Moduri de ocupare a terenului, tipuri de construcții și sisteme constructive

Satele sălăjene au un caracter mai încheșat decât cele din zonele învecinate datorită influențelor primite de la orașele din zonă. Satele sunt multiconfesionale, în aproape fiecare localitate sunt prezente una sau două biserici din zid, completate, uneori, de una din lemn în spectaculoasă manieră sălăjeană; aceste clădiri reprezentative, poziționate împreună în vatra satului sau pe relief compun relații urbanistice interesante. În unele sate, bisericile de zid sunt ridicate în mijlocul drumului, într-o incintă proprie, coagulând în jurul lor o zonă centrală în spațiul public. Conacele sau palatele de la țară ale micii nobilimi maghiare, prezente și ele în mijlocul localității, sporesc

pitorescul și pretează și mai mult zona pentru agroturism. În unele cazuri, în zona centrală, apare și un spațiu verde anume delimitat. În perioada comunistă, centrul localităților a fost mobilat cu câte o primărie, o școală și un imobil de locuit cu spații comerciale la parter, eventual o remiză de pompieri, toate proiecte tip.

Satele îngrămădite, dar cu alinamente, sunt identitate și se disting imediat prin loturile bine definite. Casa de locuit se întinde în adâncime și fațada se află fie pe aliniament, fie la o distanță mică de acesta. Planul fațadei nu este neapărat paralel cu aliniamentul, acesta fiind perpendicular pe latura lungă a parcelei. Gospodăria se desfășoară în adâncime, cu șura, poiata, găbănașul și alte acareturi înșirate de-a lungul laturii lungi a parcelei. Față de limita opusă, rămâne loc liber cât pentru intrarea carului. Ce prisosește acestui scop se folosește pentru anexe înguste sau o fântână.

Când lotul este mai larg, fațada

Gospodărie cu casa paralelă la drum

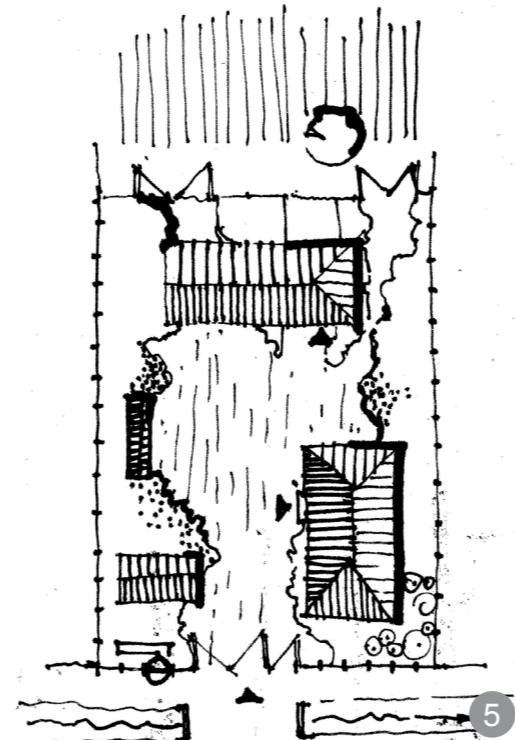
Gospodărie în „I” cu șura în prelungirea casei

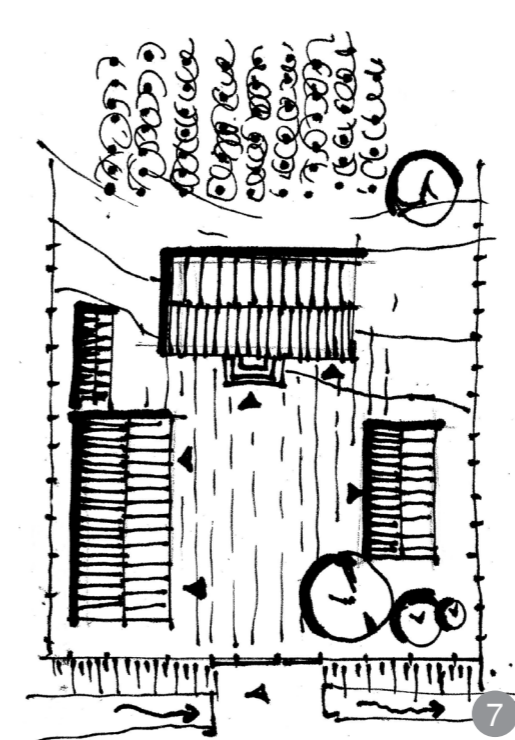
Gospodărie cu poiată separată de grajd

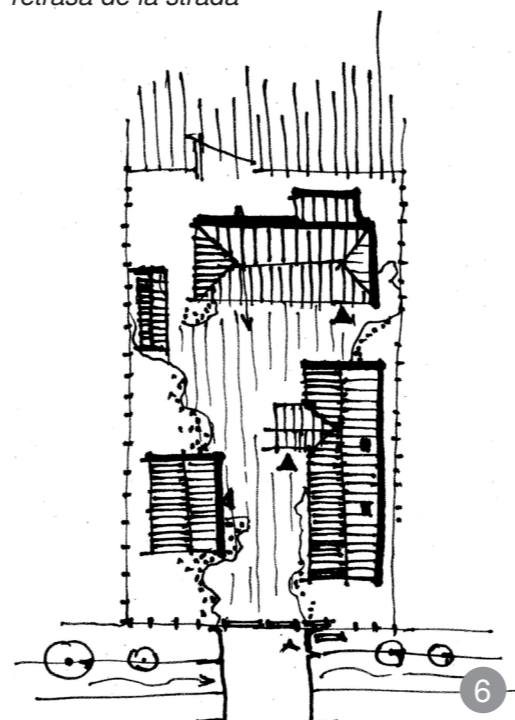
Gospodărie în „L” cu casa la drum și șura către curte

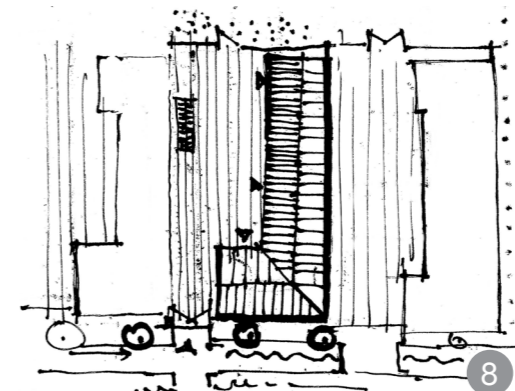
Gospodărie des întâlnită în satele îngrămădite cu șura în spatele curții și casa puțin retrasă de la stradă

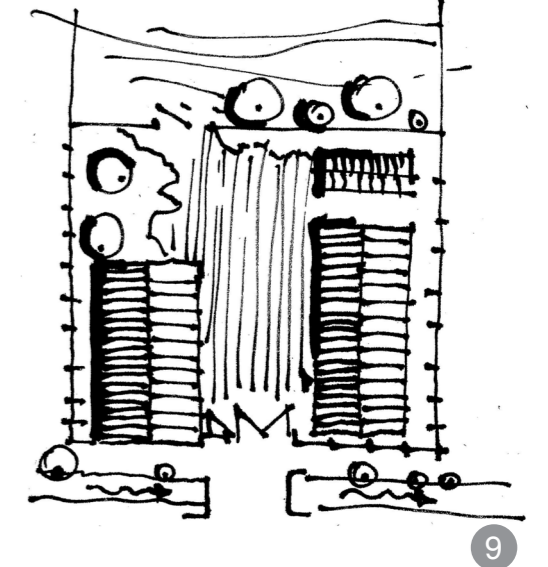
Gospodărie în „U” cu casa în spatele curții, sub deal și cu șura cu fațada îngustă la stradă

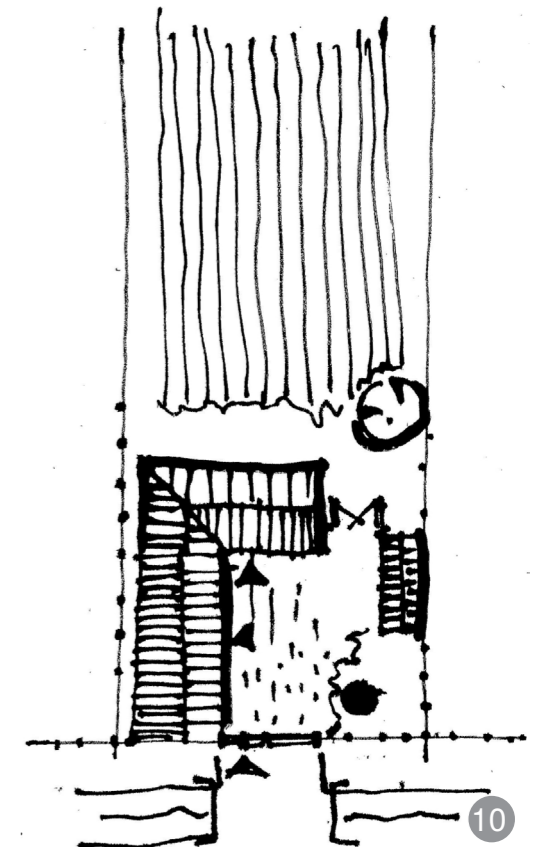
Gospodărie cu șura în spatele curții și casa la stradă – paralel cu casa se află alte anexe.

Gospodărie în „L” cu șura în prelungirea casei, aceasta din urmă cu un aspect urban la stradă – este specifică satelor aliniate.

Gospodărie cu șura paralelă cu casa

Gospodărie în „L” – casa cu fațada îngustă la stradă se continuă în spate cu un șopru și apoi o șură perpendiculară pe casă.

casei poate fi mai lată, casa de locuit având, eventual, două camere cu ferestrele spre stradă. Tot în acest caz, ocuparea în „L” poate fi în favoarea șurii, care iese din lățimea casei și delimitează gospodăria de grădina din spate.

Satele de tip răsfirat sunt cu loturi pătrătoase, ample prin deschiderea la aliniament. Mobilarea este în „U”, fără a fi înghesuită, formează o curte de lucru cu clădirile principale dispuse perimetral. Casa este paralelă cu una dintre laturile lungi sau paralelă cu strada. Șura este de cele mai multe ori paralelă cu strada, deschiderea porților șurii, pe ambele părți ale acesteia, permițând

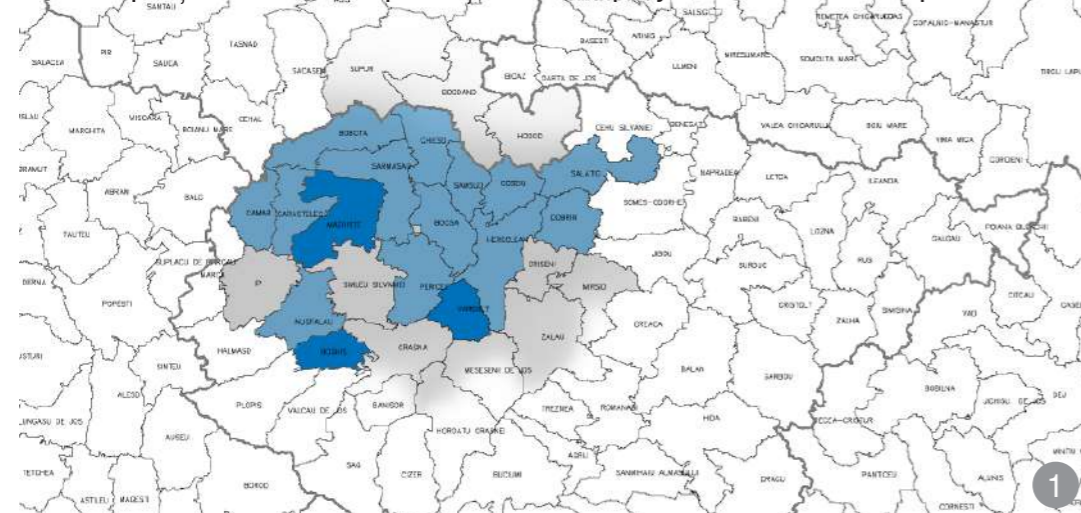
accesul carului în grădina din spate.

Șura poate fi poziționată și paralel cu casa, în prima secvență a curții, lăsând deschisă latura către grădina din spate.

Nu am găsit o preocupare pentru grădina de față, pentru separarea curții pentru activități agricole de cea reprezentativă, vizibilă de la stradă. Curtea este acoperită cu iarbă sau pământ bătut.

Gardul la stradă este tradițional din scânduri de lemn, cu poartă de asemenea din lemn.

Exemplele de porți joase de acest tip sunt rare, locul celor din lemn fiind luat de cele din metal. Majoritatea împrejmirilor sunt transparente.

Analiza planimetriei casei tradiționale. Legendă:

- albastru deschis = planimetrie în „L”, cu târnaț parțial închis în față sau în spate;
- albastru închis = planimetrie în „C”.

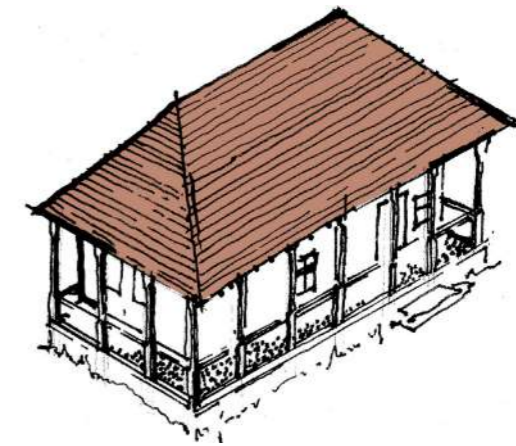
CASA

Marea majoritate a caselor pe care le găsim astăzi în zona Sălaj și pe care le considerăm că dau specificul local sunt relativ noi, reproducând unele forme ancestrale de locuință. Astfel, locuința tripartită, cu târnaț pe latura lungă în patru ape, cu soclu specific versanților văilor Crasnei și Sălajului, cu pereți din pământuri lipite, zidite, bătute, dau acum specificul local. Totuși, avem date și exemple sporadice în anii 1815-1840, în care planimetriile și aspectul caselor erau diferite, iar lemnul pentru pereți era mai des folosit.

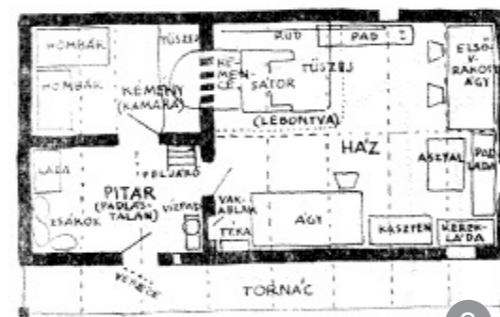
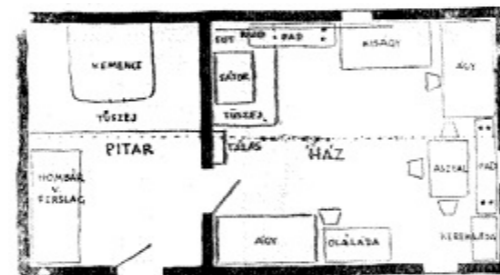
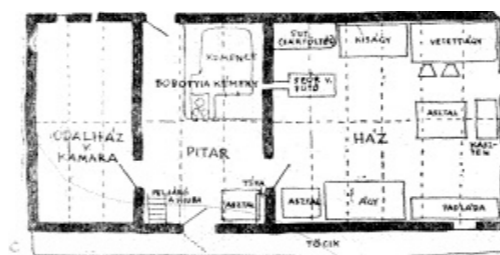
Până la 1859, casele pe potoci erau frecvent întâlnite. Cu toate acestea, după 1910, casele se vor schimba dramatic odată cu noile materiale pentru socluri, pereți, șarpantă și învelitori. Acum târnațul fațadei la stradă, precum și forma și tratamentul detaliilor acoperișului sau frontoanelor, dau nota specifică locuințelor dintr-un anumit sat sau zonă. De multe ori, în același sat găsim remodelate cu elementele enumerate mai sus, re decorate sau extinse, modele de case din jurul anilor 1900.

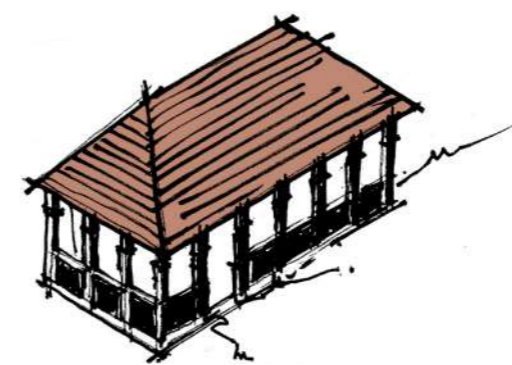
Casă tradițională din satul Măeriște

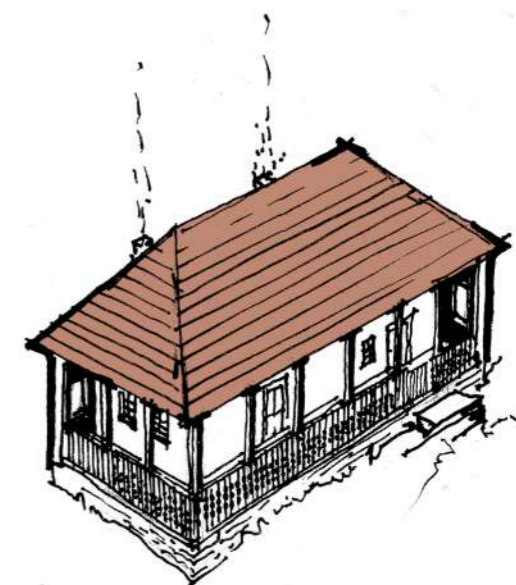
Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din lemn pe două laturi

Planuri de locuințe din secolul XVIII și XIX

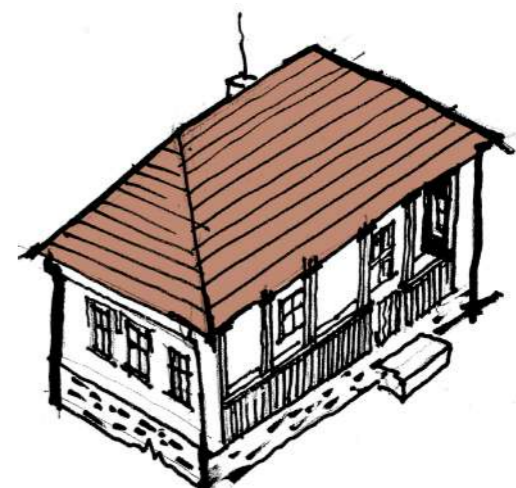
Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din zidărie pe două laturi

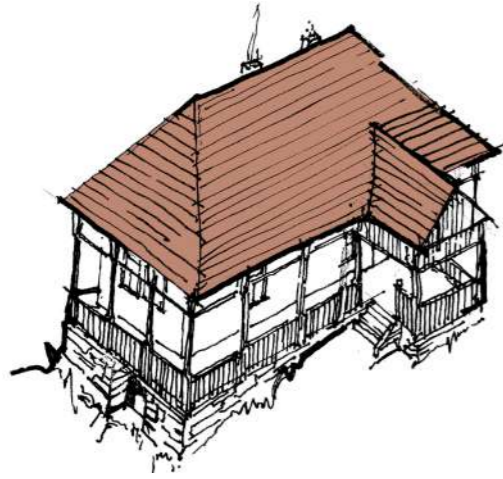
Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din lemn pe două laturi închis cu pereți cu goluri sau ferestre pe capetele pridvorului

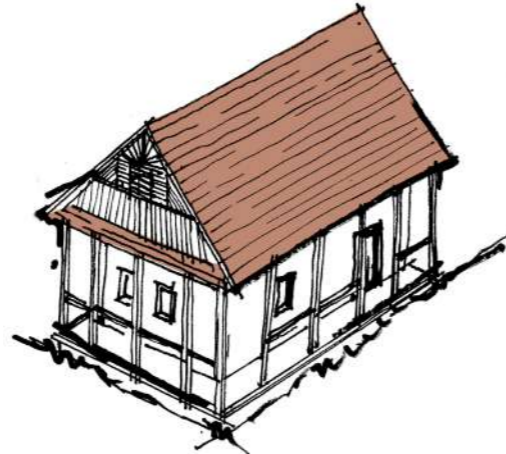
Locuință cu acoperiș în două ape cu pridvor din lemn pe două laturi, fronton din lemn decorat și pivniță

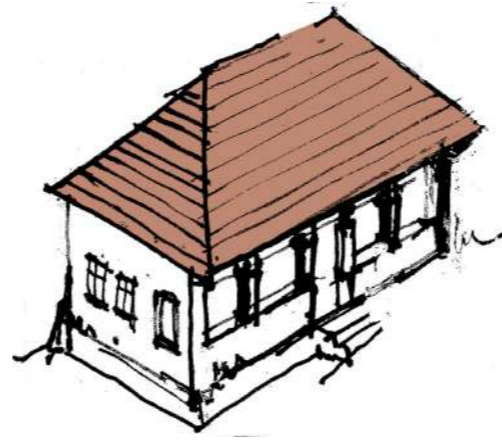
Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din lemn pe o latură închis pe laterale cu pereți cu ferestre

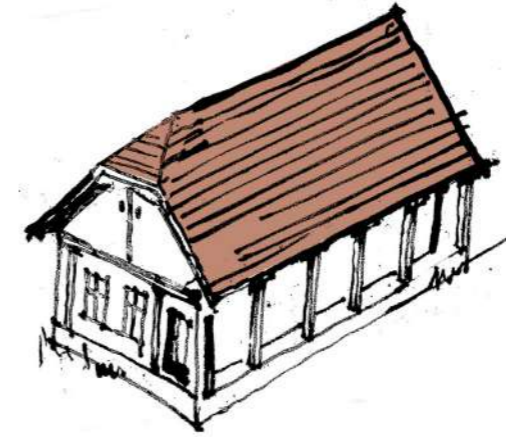
Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din lemn pe două laturi, frigurie și pivniță

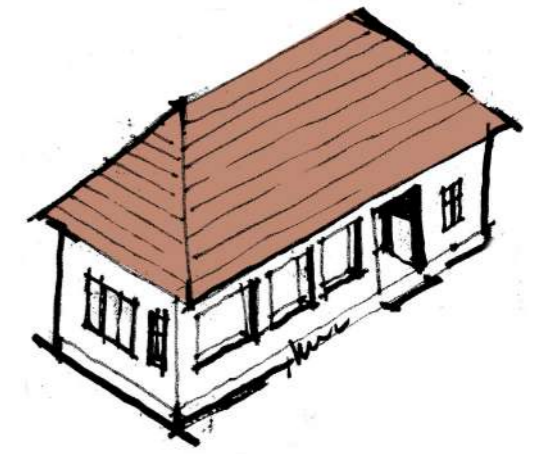
Locuință cu acoperiș în două ape cu pridvor din lemn pe două laturi, fronton din lemn decorat și aruncător

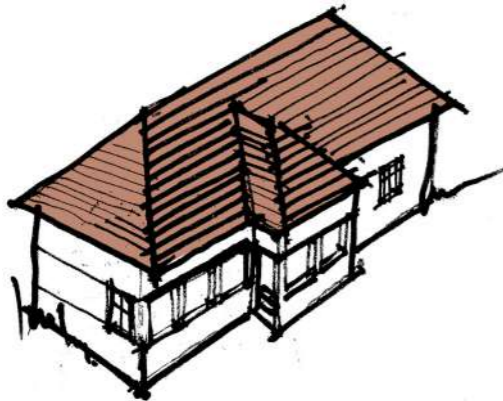
Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din zidărie pe o latură

Locuință cu acoperiș în două ape cu fronton tencuit teșit și pridvor din lemn pe o latură

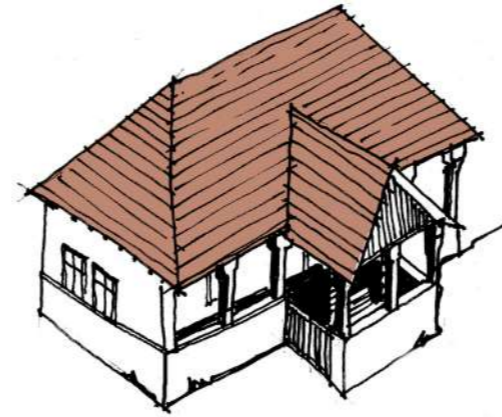
Locuință cu acoperiș în patru ape, planimetrie în „L” și pridvor din zidărie

Locuință cu acoperiș în patru ape, planimetrie în „L”, pridvor din zidărie și frigurie

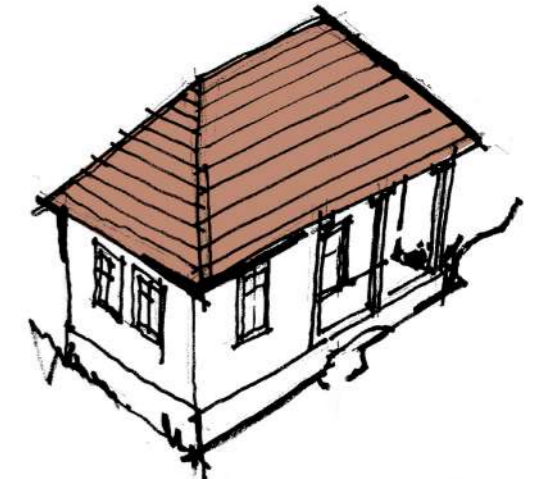
Locuință cu acoperiș în două ape cu frigurie simplă fără fronton

Locuință cu acoperiș în patru ape cu pridvor din zidărie pe o latură și frigurie

Locuință cu acoperiș în două ape cu planimetrie în „L”, fronton din lemn și pridvor din lemn

Locuință cu acoperiș în patru ape cu planimetrie în „L” și pridvor din lemn în partea din spate a casei

Locuință cu acoperiș în patru ape cu planimetrie în „L” și pridvor din lemn

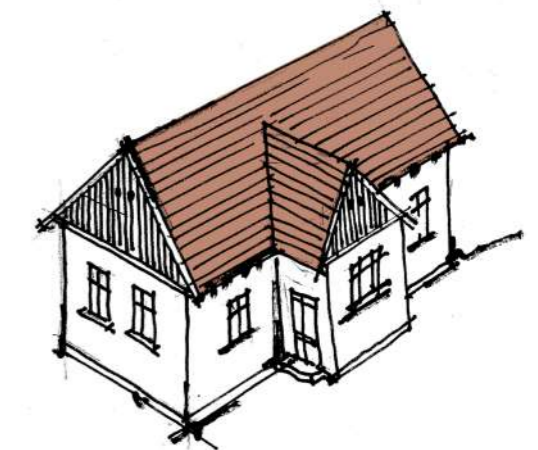
Locuință cu acoperiș în patru ape fără pridvor, dar cu frigurie deschisă

Locuință cu acoperiș în două ape cu pridvor din lemn pe o latură și fronton din lemn

Locuință cu acoperiș în două ape cu vârf teșit, planimetrie în „L” și pridvor din lemn în partea din spate a casei

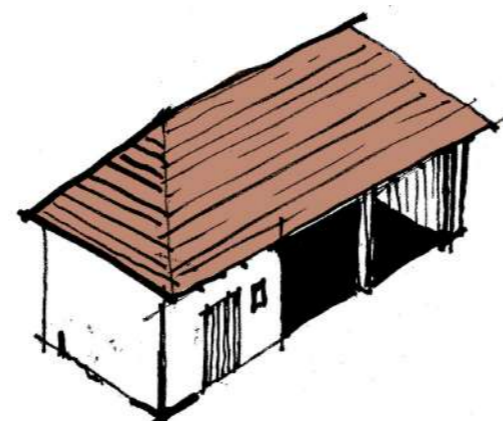
Locuință cu acoperiș în două ape fără pridvor, dar cu frigurie închisă

ȘURA

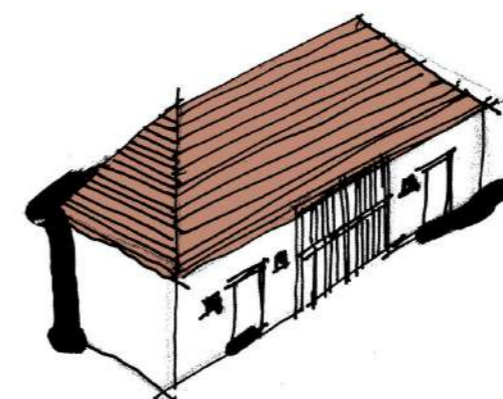
Caracteristic în această zonă este alcătuirea șurii ca o structură relativ fragilă față de volumul plin al poieții realizată cu zidării din pământ. Șura nu dispune de porți, putând fi prezente, totuși, vranițe realizate din nuiiele împletite pe verticală sau pe orizontală. Pereții de pământ sunt văruiți în alb, mieriu sau lăsați aparent. Șuri de cărămidă au și lada realizată din cărămidă zidită decalat pentru a lăsa goluri de ventilație. Acest tip de șuri au, de obicei, cărămida arsă, care este lăsată aparentă. Învelitoarea este cel mai adesea din țiglă ceramică de tip solzi sau trasă, dar avem informații⁹ că până înainte de război, multe șuri și case erau acoperite cu șindrila, jupi de secară, stuf sau paie. Tâmplăriile de la ușa poieții, aerisirile și obloanele sunt din lemn netratat.

Din punct de vedere al modului de acoperire, șurile în patru ape sunt foarte răspândite. De asemenea, mai există un model mai răspândit în care șura este acoperită în trei ape, locul de depozitare a fânului având fund de scânduri, iar poiata nu. Funduri teșite se întâlnesc destul de frecvent. Uneori, acoperirea șurii față de poiată este mai înaltă, apărând un decalaj de ventilație între acoperișurile celor două și creșterea volumului de depozitare. Șuri noi cu funduri din scânduri sunt, de asemenea, foarte întâlnite.

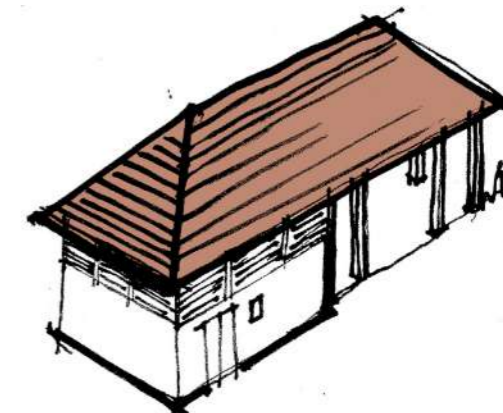
Ca dimensiuni, lățimea acestor structuri din pământ și lemn este redusă, aceste construcții, la fel ca celelalte anexe, fiind mai degrabă lungi (10-14 m) decât late (6-7 m). Înălțimea la cornișă este între 3 și 4 m.

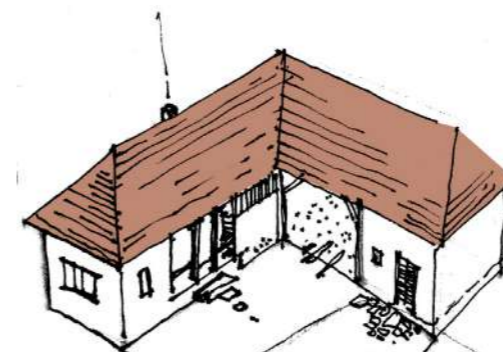
Șură cu acoperiș în patru ape alcătuită dintr-o încăpere pentru animalele mari și o zonă acoperită pentru depozitarea fânului de jos până în pod sau/și a utilajelor agricole – este cea mai răspândită șură din zonă, fapt pentru care o considerăm **specificul local** și credem că poate fi interpretată de proiectele contemporane.

Șură cu două poieți sau cu un grajd și o poiată

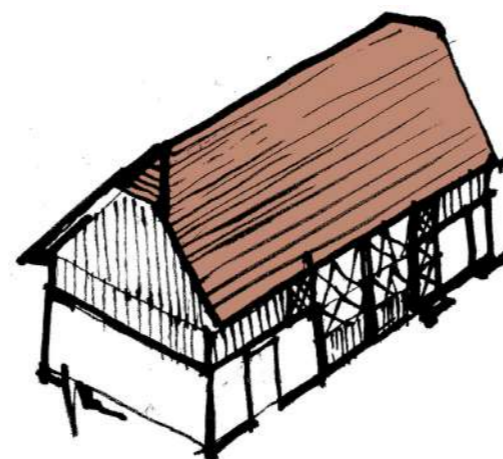
Lada de deasupra poieții realizată din scânduri pe structură din lemn sau chiar din zidării cu goluri de ventilație

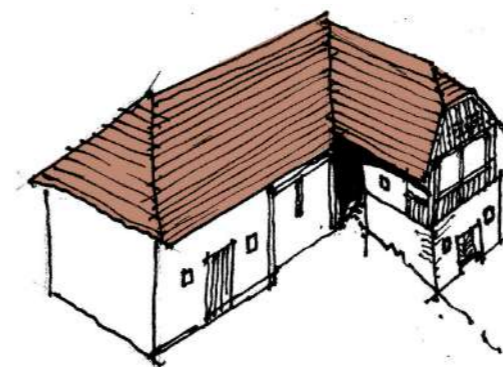
Șură unită cu casa

Șură unită cu casa cu planimetrie în „C” și apoi cu o poiată înspre grădina

Șură cu acoperiș în două ape teșit la vârfuri cu ladă foarte rar întâlnită cu decorațiuni din scânduri și lețuri suprapuse la porțile șurii

Șură cu grajd și o cohe peste o pivniță

Șură cu acoperiș decalat

Găbănașul poate fi acompaniat de o mică șură folosită pentru diferite depozitări sau cu rol de protecție

Șură simplă fără poiată cu intrarea pe latura scurtă

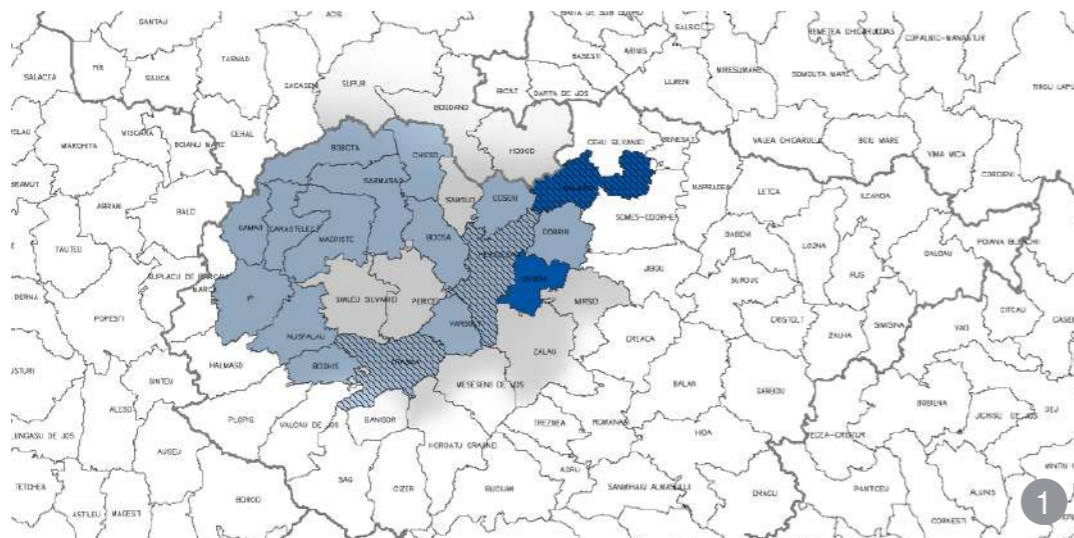

Șură codrească la granița cu zona etnografică Codru

Șură tradițională din satul Popeni

⁹ Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet* (București: Editura Kriterion Könyvkiadó, 1974).

Răspândirea gospodăriilor cu șură la momentul actual. Legendă:

- albastru deschis = sate care au păstrat gospodării cu șuri;
- albastru închis = sunt prezente șuri cu ladă;
- hașurate = sunt prezente șuri cu pivniță.

Locuință așezată pe pantă la care diferența de nivel este folosită ca pivniță

Casă sălăjeană cu aproximativ aceeași înălțime a acoperișului și a pereților

2.3. Tipologii de acoperișuri, pante, materiale de învelitoare

Contrar aspectului general actual, zona a avut până în anii '30, multe construcții acoperite cu materiale naturale: paie, „jupi de secară”, „nadă” sau șindrilă. De exemplu, până la 1910, casele din Nușfalău erau în marea majoritate acoperite cu șindrilă sau paie. După 1966, lucrul acesta se schimbă dramatic în favoarea acoperirii cu țiglă (sursă: sulinet.hu). Așa cum vedem pe fotografii, peisajul rural era dominat de acoperișuri cu pantă abruptă în patru ape sau cu frontoane semitesite ca la șurile simple din Deja.

Specificul zonei este dat la momentul de față de acoperișurile în patru ape, acoperite cu țiglă trasă și mai rar cu țiglă solzi. Totuși, față de zona Meseș, aici se întâlnesc și acoperișuri cu două ape mai ales înspre zona Văii Barcăului, Aleșd, spre Bihor. Considerăm că specificul local, în funcție de localități, este important de preluat și păstrat. Chiar și acoperișurile din materiale naturale (paie, stuf, nadă, șindrilă, snopi de secară) pot fi folosite în unele ansambluri, în unele zone în care se încearcă refacerea ambianței de la 1850.

2.4. Gabaritele/ proporțiile conforme specificului local

Deși se cunoaște o tradiție a construirii în lemn, în zonă, specificul local la momentul actual este dat de casele realizate cu ajutorul

pământurilor lipite, zidite în văioage sau cărămizi, sau bătute. Astfel, deși pereții sunt relativi groși (peste 60 cm lățime) lățimea caselor nu depășește 6-7 m. O casă cu specific, cu două sau trei încăperi, putând avea până la 10-14 m lungime. Acoperișul, mai ales în zona apropiată de zona Meseș, are aproximativ aceeași înălțime cu pereții. Spre vest, înălțimea acoperișului scade. De asemenea proporțiile se schimbă la casele aliniate, care sunt influențate de limbajul arhitectural clasicizant urban. La casele așezate pe versanți cel mai adesea diferența de nivel este folosită ca pivniță, schimbând proporțiile generale.

2.5. Travee de fațadă conform specificului local

Liniile principale ale fațadelor sunt, de obicei, determinate de către linia coamei, linia streășinei, târnaț și soclu. Ferestrele de lemn au uneori pervaze tot de lemn în a căror decor recunoști meșterii locali. Ancadramentele clasicizante în compoziție cu alte muluri sunt frecvent prezente în zonă, fiind influențe din mediul urban sau de la curți nobiliare. Totuși, uneori, ferestrele mici, adâncite în pereții masivi de pământ pun într-o relație interesantă aceste două tipuri de arhitecturi prezente în zonă: una clasicizantă, mai urbană și una care are evidente rădăcini ancestrale.

Câmpurile de fațade sunt structurate de ritmul ferestrelor și sunt decorate cu muluri sau clasate simple în culori de pământ sau zugrăvit mieriu, verde, alb, plămâniu, mulurile sunt trase peste reliefuri din tencuială spre zidărie. Târnațul este decorat la nivelul stâlpilor din lemn sau din zidărie.

Travee la o locuință din satul Mirșid

3. AMPLASAREA CONSTRUCȚIILOR

Amplasarea pe teren a construcțiilor componente ale unei gospodării se realizează diferit în fiecare localitate, în funcție de accesibilitate, orientare, însorire, panta terenului, prezența unei ape în zonă. De multe ori, sunt constituite fronturi la stradă cu parcele de aceeași dimensiune la stradă.

Pentru amplasarea corectă a construcțiilor pe teren, este nevoie de respectarea reglementărilor prezentate în PUG-ul aferent zonei, în codul civil și în legislația și normativele valabile la data lansării proiectului. Aceste reglementări se referă la distanțele minime între construcții, siguranța la foc și însorire. Este recomandată

retragerea față de aliniament a construcțiilor, respectând totuși linia frontului stradal. În zonele construite compacte, se va urmări alinierea cu spațiul construit existent.

Se recomandă a nu se abate de la regulamentele locale de urbanism prin PUZ/PUD. Totuși, în cazul în care vor fi realizate astfel de documentații, este **OBLIGATORIU** ca acestea să conțină **studii legate de amplasament și încadrare în teritoriu, peisaj, siluetă caracteristică** (Anexa 1), acest lucru ajutând la evidențierea așezării tradiționale a construcțiilor pe teren. Se vor studia și zonele de risc, precum hărțile de inundabilitate și alunecările posibile de teren.

Pentru zona Sălaj, amplasarea pe teren are caracteristici prezentate în acest capitol în funcție de tipul de sat (răsfirat, de vale, îngrămădit, înșirat) și de dimensiunea parcelelor.

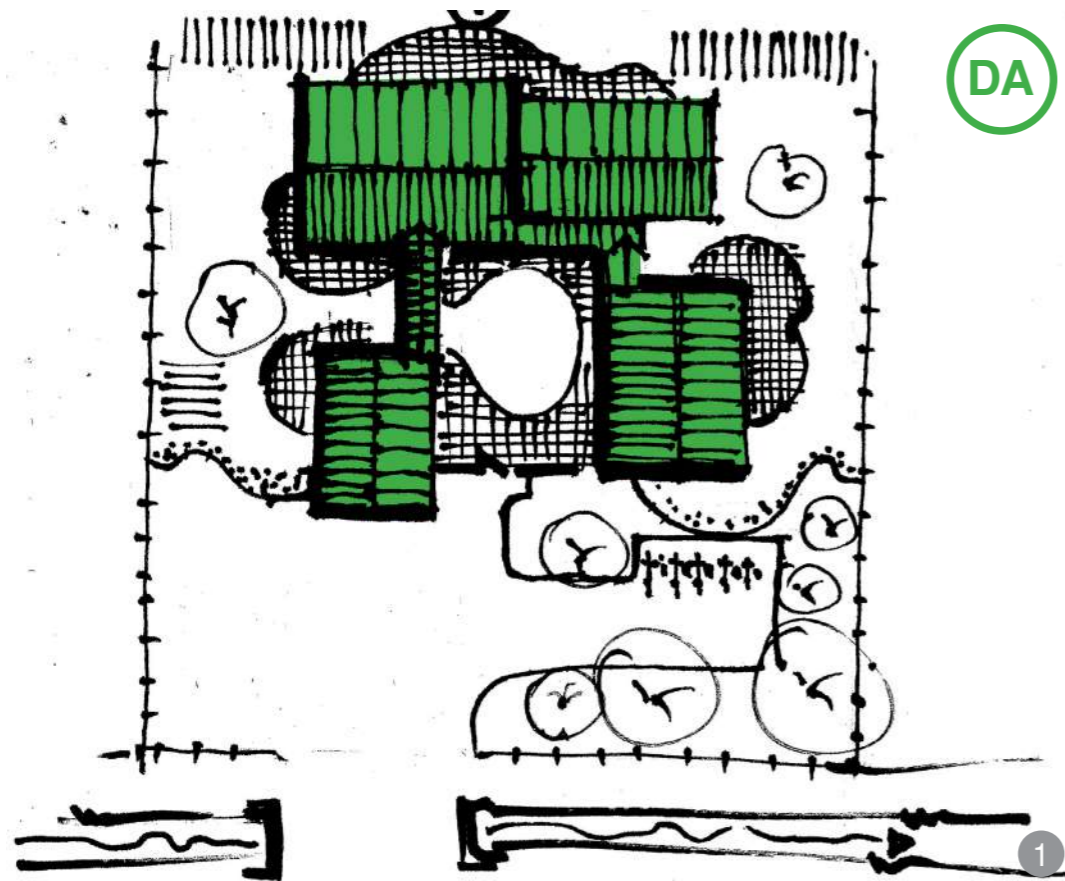
A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Amplasarea construcțiilor pe lot se va face cu păstrarea organizării și ierarhizării specifice pe parcelă a construcțiilor, asigurându-se coerența ansamblului și integrarea volumelor în imaginea generală percepută la nivelul străzii. Pentru menținerea sau refacerea identității spațiului tipic rural este importantă preluarea și evidențierea relației și a dialogului dintre zonele unei gospodării, accesele, traseele, articulațiile, gabaritele, orientarea construcțiilor unele față de celelalte și față de drum, precum și limbajul arhitectural echilibrat și volumetria discretă. Pentru intervențiile pe construcții existente (reconversie și/sau extindere), conversia funcțională și volumetrică se va realiza cu păstrarea specificului local și integrarea construcției și a extinderilor în ansamblul organizării gospodăriei.

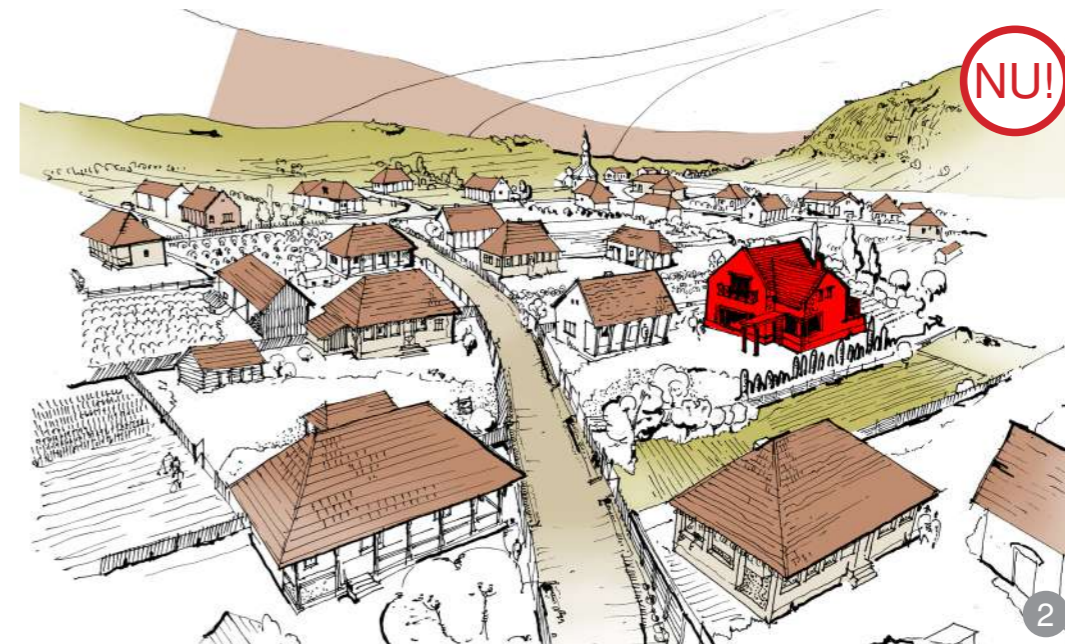
Intervențiile pe construcțiile existente și construcțiile noi nu trebuie să se evidențieze ca elemente dominante vizibile din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local. Se va justifica amplasarea pe teren cu un plan de încadrare în zonă, care să evidențieze așezarea tradițională a construcțiilor pe loturi în zonă.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Construcțiile noi nu trebuie să se evidențieze ca elemente dominante vizibile din drum sau din diverse puncte de perspectivă și belvedere cunoscute la nivel local. În cadrul proiectelor pentru investițiile vizate, se va justifica amplasarea pe teren cu un plan de încadrare în zonă

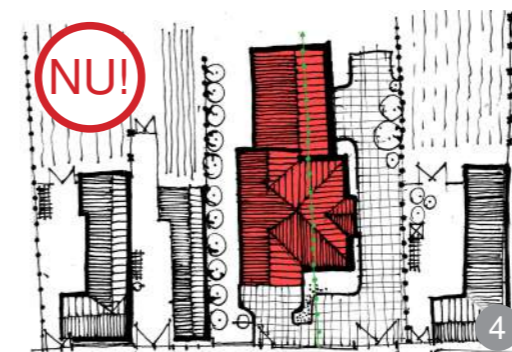
AȘA DA: Exemplul se referă la dispunerea pavilionară a construcțiilor care se pretează la funcțiuni, precum: școli, grădinițe, after-school-uri, centre de producție etc.

AȘA NU: Este interzisă demolarea șurilor tradiționale și înlocuirea lor cu construcții de gabarit prea mare care nu respectă specificul local. Recomandăm recondiționarea și folosirea șurilor existente.

AȘA NU: Este interzisă construirea de clădiri cu acoperiș terasă și cu un limbaj arhitectural ce nu respectă specificul local rural și care seamănă mai degrabă cu vile urbane.

AȘA NU: Unificarea a două loturi în vederea investițiilor vaste în vatra satului se interzice (chiar dacă acestea sunt case doar de locuit).

AȘA DA: Este permisă închiderea ultimelor travee a târnațului cu pereți și ferestre în același limbaj cu restul casei.

care să evidențieze încadrarea în țesutul rural a construcțiilor propuse și amortizarea cu scara și modul de distribuție pe lot.

3.1. Prevederile generale privind intervențiile noi

Există două soluții de amplasare:

a) în afara vetrei satului – pentru funcțiuni precum: centre de producție și de procesare de dimensiuni mari, mori de apă sau electrice, grajduri, săli de sport mari cu gradene etc.;

b) în vatra satului: toate celelalte funcțiuni sau instalații tehnice tradiționale de mici dimensiuni.

Noile construcții se vor împărți în trei categorii:

A. Construcții noi cu gabarit mic (max. 120 mp) – adecvate pentru funcțiuni precum: locuințe individuale, cabinete medicale, puncte farmaceutice, ateliere meșteșugărești sau de producție de mici dimensiuni, centre comunitare cu rol social și agropensiuni.

B. Construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) – adecvate pentru funcțiuni de tipul: locuințe

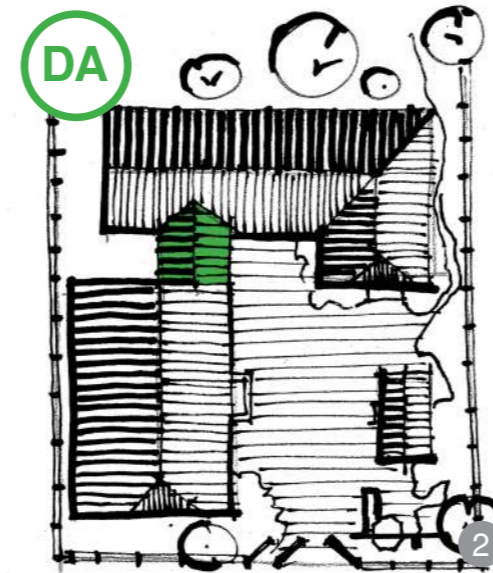
individuale, funcțiuni educaționale (creșe, grădinițe, after-school), ateliere mecanice, hale de producție, ateliere meșteșugărești și ateliere de producție de dimensiuni medii.

C. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp):

- realizate sub formă de ansamblu pavilionar, adecvat implantării în țesutul rural a funcțiilor de tip: servicii, birouri, administrație, IT, educațional (școli, săli de sport) etc.;
- realizate sub formă de ansambluri de dimensiuni mari de amplasat în afara vetrei satului sau chiar în trupuri noi, adecvate pentru funcțiuni de tipul: producție, activități meșteșugărești, depozitare, clădiri zootehnice, vinării etc.

Ghidul se adresează atât construcțiilor existente, cât și construcțiilor propuse. Atât pentru conversia construcțiilor existente, cât și pentru construcțiile propuse se recomandă folosirea tehnicilor, a materialelor tradiționale originale și a meșterilor care încă mai există în zonă.

Pentru toate funcțiunile aflate în studiu, se recomandă **refolosirea fondului construit existent**: a caselor, a grajdurilor, a șoproanelor și a șurilor, care să valorifice un fond construit valoros (case tradiționale

AȘA DA: Spațiul liber dintre grajd și șură poate fi utilizat ca spațiu construibil. Se recomandă atenție mărită pentru problemele legate de incendiu, legătura nouă convertind întregul ansamblu într-un volum unic.

abandonate, nu neapărat listate ca monumente istorice) care păstrează, de cele mai multe ori, caracteristici sintetice ale arhitecturii tradiționale.

Modalitățile de extindere se pot realiza:

- în continuarea volumului, la înălțime asemănătoare cu acoperișul și cu aceeași formă de acoperiș, respectând ierarhia volumelor;
- ca volum nou, similar ca formă și proporție, legat de volumul existent prin diverse spații de articulare;
- prin reconversia și extinderea anexelor: șoproane, grajduri, șuri.

AȘA DA: Extindere șură cu o construcție sub polată de maxim 40% din suprafața totală – în cazul de față o centrală termică

AȘA NU: Construirea în mijlocul incintei și retras de la marginile lotului nu reprezintă un specific al satelor sălăjene și trebuie, ca atare, evitat.

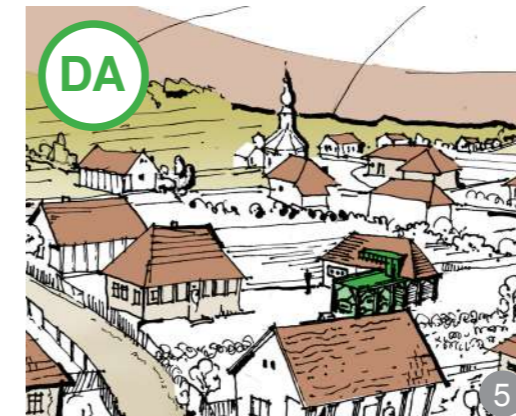
3.2. Amplasarea în cadrul așezării

Construcțiile cu gabarit mic, cele cu gabarit mijlociu și cele cu gabarit mare care pot fi realizate sub formă de ansamblu pavilionar și se încadrează în țesutul local vor fi amplasate în vatra satului sau la marginea acestuia, ținând cont de amplasarea clădirilor din vecinătate, pentru a asigura însorirea, igiena și coerența arealului din care vor face parte. Construcțiile cu gabarit mare, de tip monovolum, care depășesc

scara locului, vor fi obligatoriu amplasate în afara satului, la marginea localității, într-o zonă rezervată prin PUG sau neocupată de țesutul specific local, fără să agreseze peisajul și perspectivele importante către sat. În general, se recomandă ca acestea să fie amplasate într-o zonă în afara conurilor de vizibilitate importante, chiar la o depărtare mai mare de sat.

AȘA NU: Lățimi necaracteristice ale caselor noi duc la alterarea specificului local printr-o serie de neajunsuri: nu se respectă ritmul stradal, curțile sunt mai înguste, acoperișurile fie devin mult prea înalte, fie se construiesc cu o pantă necaracteristică (cum e în exemplul de față – panta acoperișului are mult mai puțin de 45 grade), raportul specific plin-gol al fațadei devine dificil de respectat.

AȘA DA: Terasă înierbată peste extinderea șurii cu un garaj – terasele înierbate nu trebuie să ocupe mai mult de 60% din suprafața construită.

AȘA DA: Extinderea șurii cu o construcție tip găbănaș

AȘA NU: Este interzisă o pantă mică la acoperișul construcțiilor noi sau a intervențiilor pe construcțiile vechi.

3.2.1 Recomandări

Regulile de amplasare a funcțiilor vor avea la bază reglementările PATJ/PUG. Nu sunt recomandabile derogări de la RLU prin documentații de urbanism PUD/PUZ.

Amplasarea trebuie să aibă la bază prevederile și reglementările prevăzute în regulamentul de urbanism specific fiecărei zone în care se amplasează construcția și în Regulamentul General de Urbanism cu modificările și completările ulterioare.

Autorizarea lucrărilor se face cu respectarea normelor stabilite de consiliile locale pentru ocuparea rațională a terenurilor și pentru realizarea următoarelor obiective:

- completarea zonelor centrale, potrivit condițiilor urbanistice specifice impuse de caracterul zonei, având prioritate instituțiile publice, precum și serviciile de interes general;

- valorificarea terenurilor din zonele echipate cu rețele tehnico-edilitare.

Construcțiile se vor amplasa corespunzător funcțiilor pe care

le adăpostesc: funcțiunile cu scară mare, funcțiunile posibil generatoare de poluare (ferme animale, procesare de biomasă, depozite etc.), necompatibile în mod direct cu funcția de locuire – la periferia satului, în zonele de dezvoltare a acestuia, în zone cu grad mare de răsfirare, după caz.

Amplasarea construcțiilor care, prin natura și destinația lor, pot genera riscuri tehnologice (determinate de procesele industriale sau agricole care prezintă pericol de incendii, explozii, radiații, surpări de teren sau de poluare a aerului, a apei sau a solului) se face numai pe baza unui studiu de impact elaborat și aprobat conform prevederilor legale.

Se va evita comasarea sau divizarea parcelor, ținându-se cont de caracteristicile parcelarului tradițional păstrat. Modificarea (comasarea sau divizarea) acestuia este permisă dacă nu se schimbă/alterează imaginea spațiului public și nu se schimbă textura ce dă specificul local. Amplasarea intervențiilor în vatra satului și/sau în zonele periferice se va justifica prin studiul de amplasament.

Autorizarea executării construcțiilor și a amenajărilor pe terenurile agricole din extravilan este permisă pentru funcțiunile și în condițiile stabilite de lege. Se va urmări gruparea suprafețelor de teren afectate construcțiilor, spre a evita prejudicierea activităților agricole și de creștere a animalelor.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar

Dacă este cazul, se vor amplasa, preferabil, în vatra satului, ținând cont de țesutul rural existent și de specificul local. Dacă este cazul modificării planului parcelar existent (divizare sau comasare), acest lucru se va realiza fără modificarea aspectului fragmentat la spațiul public și fără alterarea texturii rurale a zonei respective. Amplasarea în vatra satului se va justifica printr-un studiu de amplasare. Se interzice amplasarea lor în cadrul grădinilor, acestea determinând imaginea generală a așezării.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Se vor amplasa în exteriorul vetrei satului, într-o zonă acceptată prin PUG/PUZ sau neocupată de țesutul specific local, pentru a nu agresa caracterul rural al zonei și pentru a nu obtura cadrele reprezentative. De asemenea, se vor găsi soluții compensatorii de ameliorare a impactului vizual major asupra teritoriului: împrejmuirea cu vegetație, acoperirea cu iarbă, îngroparea parțială în pământ, folosirea tipologiilor de șură care dau specificul local etc. Amplasarea se va justifica printr-un studiu de amplasare. Se interzice inserarea lor în cadrul grădinilor din spatele ogrăzilor.

3.3. POT, CUT, regim de înălțime

Regulile de amplasare a construcției vor avea la bază reglementările PUG, codul civil, normativele și legislația în vigoare la data întocmirii proiectului privitoare la distanța minimă dintre construcții, însorire, siguranță și stabilitate, siguranță la foc.

Nu sunt recomandabile derogări de la RLU prin documentații de urbanism PUD/PUZ. În situația în care se vor întocmi astfel de documentații, acestea vor cuprinde OBLIGATORIU documentația pentru studiul de amplasament, încadrarea în volumetria de ansamblu, încadrarea în țesutul și structura zonelor deja constituite pentru justificarea oportunității intervenției.

Nu se va construi pe terenurile agricole din intravilan, terenurile cu destinația de fâneață sau livadă (cu excepția clădirilor de exploatare a fructelor și legumelor).

Construirea în intravilan trebuie să țină cont de:

- regulamentul local de urbanism pentru zona respectivă;

- aliniamentul existent;
- conformarea volumetrică a clădirilor din vecinătate.

Se vor pune în valoare casele vechi din vecinătate.

Se recomandă ca POT și CUT să fie calculate relativ la suprafața ogrăzii și nu a ogrăzii+grădină.

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar

În funcție de densitatea așezărilor în cadrul satului recomandăm:

- POT maxim = 35%;
- CUT maxim = 0,7 (nu intră în calcul pivnița și spațiul tehnic, amplasate la subsol sau la demisol, demisolul având maxim 1,8 m supratean);

- **Regimul maxim de înălțime va fi:** D/S+P, D/S+P, D/S+P+M, P+M, P; Nivelurile au fost definite astfel:

- * S = Subsol sau Pivniță sub nivelul pământului;

- * D = Demisol sau Pivniță parțial deasupra pământului;

- * P = Parter;

- * M = Mansardă sau nivel

AȘA DA: Extinderea casei cu o frigidărie ce poate fi folosită pentru: amplificarea spațiului de intrare, protejarea treptelor sau urcarea la mansarda din volumul podului

AȘA NU: Nerespectarea aliniamentului general la streășină și la coamă atrage după sine agresarea imaginii de ansamblu al desfășuratei stradale.

de locuire realizat în volumul acoperișului a cărui streășină este planșeul parterului.

• **Față de cota terenului în cel mai inferior punct:**

* Înălțime maximă la streășină 5,5 m (în cazul caselor cu demisol și parter);

* 3 m (în cazul caselor cu parter).

• **Înălțime maximă la coamă** (în cazul învelitorilor cu aproape 45°):

* D+P → 8.5 m;

* D+P+M → 8.5 m;

* P+M → 6.5 m;

* P → 6.5 m;

* h max. la coamă 10 m – la volumele caselor și 12 m – la volumele șurilor.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum (nu sunt încurajate)

În funcție de densitatea așezărilor în cadrul satului recomandăm:

• POT maxim = 35%;

• CUT maxim = 0,7 (nu intră în calcul pivnița și spațiul tehnic, amplasate la subsol sau la demisol, demisolul având maxim 1,8 m suprateran);

• Regimul maxim de înălțime = D + P, D/S + P + M;

• Înălțime maximă la streășină = 5,5 m;

• Înălțime maximă la coamă = 9,5m (în cazul învelitorilor cu panta în jur de 45°) și 12 m (în cazul învelitorilor cu panta în jur de 60°);

• Față de cota terenului în punctul cel mai de jos: înălțime maximă la streășină = 5,5 m;

• Pentru terenurile rezultate în urma dezmembrării, POT și CUT se vor calcula raportat la suprafața terenului inițial, din planul parcelar istoric și relativ la terenul aferent doar ogrăzii și nu la cel împreună cu grădina.

Extinderea intravilanului unor localități din zona studiată pare de multe ori un abuz care ține seama numai de interese particulare cu consecințe negative asupra calității mediului, peisajului și a vieții locuitorilor din zona rurală. Mărirea intravilanului rezolvă, de obicei, problemele amplasării de locuințe, de multe ori temporare, care nu au respectat disciplina în construcții și condițiile de autorizare. Stările acestea de fapt trebuie oprite mai ales că se pot găsi soluții, după cum arată acest ghid, de ocupare judiciară a loturilor din intravilan sau chiar din vatra localităților. Zonele depopulate din localități pot găsi în noii veniți, în „fiii satului” reîntorși, tocmai resursele pentru regenerarea vetrei și a centrelor comunitare. Acest ghid nu se opune dezvoltării de zone speciale pentru diferite activități de producție și servicii care se pot dezvolta în construcții agricole în extravilanul

localităților sau pot extinde intravilanul acestora cu peste 5000 mp (Legea nr. 350 din 2001 actualizată), pe baza unor strategii clare de dezvoltare care să nu dăuneze peisajului cultural, să nu denatureze cadrele cu reperele specifice.

Acest ghid se poate constitui ca unul dintre studiile de fundamentare pentru realizarea Planurilor Urbanistice Generale (PUG) obligatoriu de realizat și actualizat pentru comunele incluse în zona Sălaj. Recomandăm indici urbanistici care țin seama de specificul local al localităților și pe care îi considerăm determinanți și pentru constituirea țesutului rural. Bineînțeles, dacă aici în ghid s-a enunțat un principiu, diferite situații pot fi abordate diferit, dar tot în spiritul păstrării caracteristicilor definitorii ale unei localități. Altfel, pentru momentul de față unde PUG-urile sunt în vigoare, localitatea-comunitatea trebuie să găsească soluții adecvate, situaționale sau de principiu care să ducă măcar la conservarea specificului local și nu la denaturarea localităților pe baza unor reglementări și planuri mult prea generale care nu au avut în vedere această resursă locală importantă: fondul construit structurat cu specific.

AȘA NU: Este interzisă amplasarea în vatra satului a unor construcții supradimensionate, având o volumetrie ce nu amintește de specificul local.

AȘA DA: Extinderea locuinței către spatele curții este permisă dacă preia volumetria, materialele și tehnicile casei tradiționale.

AȘA NU: Supradimensionarea clădirilor este interzisă, chiar dacă respectă regimul de înălțime și aliniamentul stradal. În cazul necesității realizării unei construcții de suprafață mare, se recomandă segmentarea gabaritului în volume ierarhizate adecvat.

Sat îngrămădit

Sat răsfirat

3.4. Amplasarea construcțiilor în diferitele tipuri de configurare a satelor

Satele îngrămădite au gospodării dispuse des, case aliniate și grădini mici.

Sate răsfirate unde nu se grupează gospodăriile cu ulițele scurte, dintr-o circulație principală printre zonele cultivate.

Satele aliniate cu case pe limita de la drum sau puțin retrase de la acesta, se întâlnesc frecvent în Sălaj, chiar cu tendința de urbanizare, cu fronturi egale, cu încercări de aliniere la cornișe, cu locuințe de factură urbană, chiar cu fronturi închise.

Sat aliniat la drum

Multe sate ocupă versanții dealurilor Văii Barcăului, Sălajului și Crasnei, dar se întâlnesc totuși și **sate de vale** (Boghiș) sau care au configurații ce țin de amplasarea pe văi (Crasna, Vârșolț, Marin, Borla), în lungul văii. Casele care se orientează la vale au o bretea de circulație în față legată doar cu câteva poduri de circulație principală.

Sat de vale

3.5. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în afara vetrei satului. Probleme de încadrare în peisaj.

20

AȘA NU: Amplasarea izolată a unei clădiri de locuit de dimensiuni prea mari într-un punct înalt de relief dăunează mult siluetei peisajului.

Amplasarea tradițională a satului se face pe formele joase de relief, dintre dealuri, cât și la baza versanților, care protejează locuitorii satului din punct de vedere climatic. Privite de la distanță, casele satului tradițional se confundă discret în vegetația locului, singura clădire distinctă în peisaj fiind biserica de zid.

AȘA NU: Amplasarea unei clădiri permanente de locuit în afara vetrei satului are un efect distrugător asupra peisajului.

AȘA NU: Se interzice amplasarea unor clădiri care ascund prin gabarit, chiar de la marginea satului, cadrele cu silueta specifică a așezării.

3.6. Amplasarea construcțiilor și a amenajărilor noi în vatra satului. Probleme de încadrare pe lot.

AȘA NU: Nu recomandăm construirea unor platforme de acest tip pentru accesul în garaj.

Practica tradițională prin care șura este conectată cu casa poate oferi un spațiu interior adaptat locuirii unei familii extinse prin refuncționalizarea șurii în spațiu de locuit.

Extinderea casei înspre curtea din spate cu un volum de mici dimensiuni tip polată este discretă, nu deranjează aspectul de la stradă și păstrează specificul local.

AȘA NU: Recomandăm folosirea frigiurilor ca spațiu de intrare, loc de scară de urcat în pod-mansardă sau loc pentru servirea mesei pe timp de vară, dar este interzisă proiectarea ei mai înaltă decât casa.

AȘA NU: Se interzice extinderea lățimii casei măsurată la stradă. Specificul local al străzilor este dat de dimensiunea caselor cu o singură încăpere la stradă (există și sate cu case tradiționale cu două încăperi la stradă, dar nu au fronton, ci o cornișă și o apă către stradă). Dacă spațiul unei case de acest tip se consideră insuficient, recomandăm refuncționalizarea șurilor pentru a obține mai mult spațiu util.

DA

AȘA DA: Înălțimea mică a construcțiilor tradiționale asigură o curte însorită, luminoasă și un aspect prietenos către stradă.

NU!

AȘA NU: Casele noi trebuie să respecte înălțimea la cornișă specifică zonei. Mansardarea este posibilă și într-o casă de dimensiuni tradiționale ca în exemplul de la capitolul 4.

NU!

AȘA NU: Casele de dimensiuni prea mari nu doar că stingheresc vecinii, dar cel mai adesea încalcă regulamentele de urbanism privind procentul de ocupare al terenului (POT) și coeficientul de utilizare al terenului (CUT).

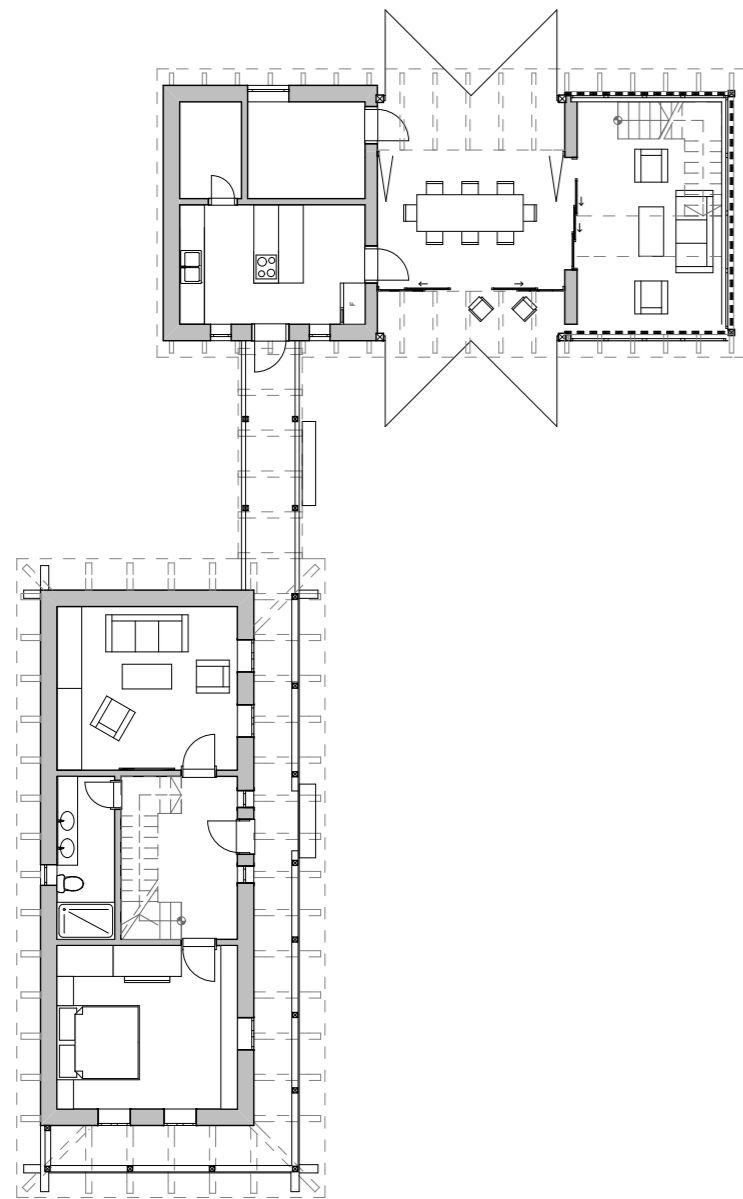
NU!

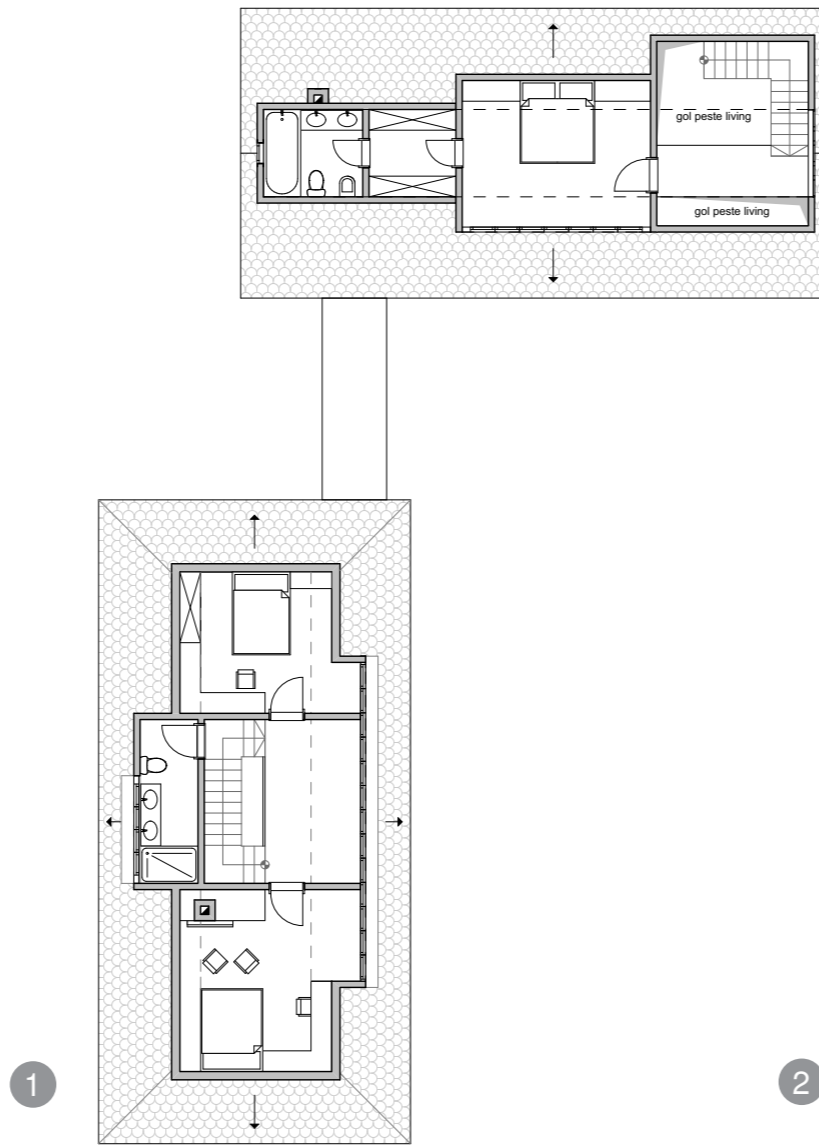
AȘA NU: Este interzisă extinderea pe verticală a construcțiilor care păstrează ambianța specifică. Recomandăm mansardarea podurilor existente.

4. AMENAJAREA CLĂDIRILOR EXISTENTE

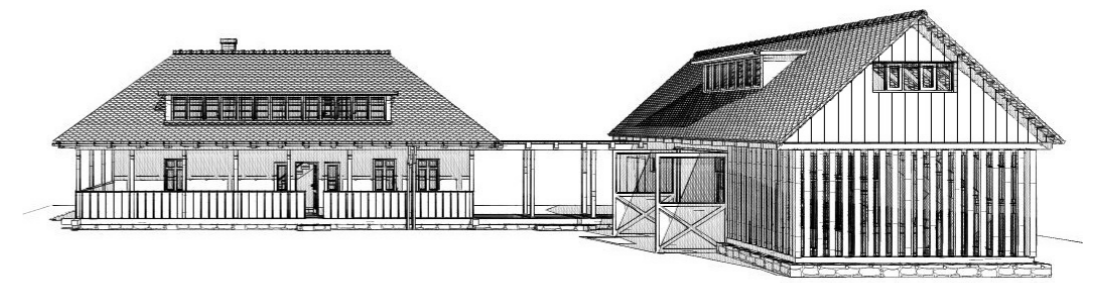
DA

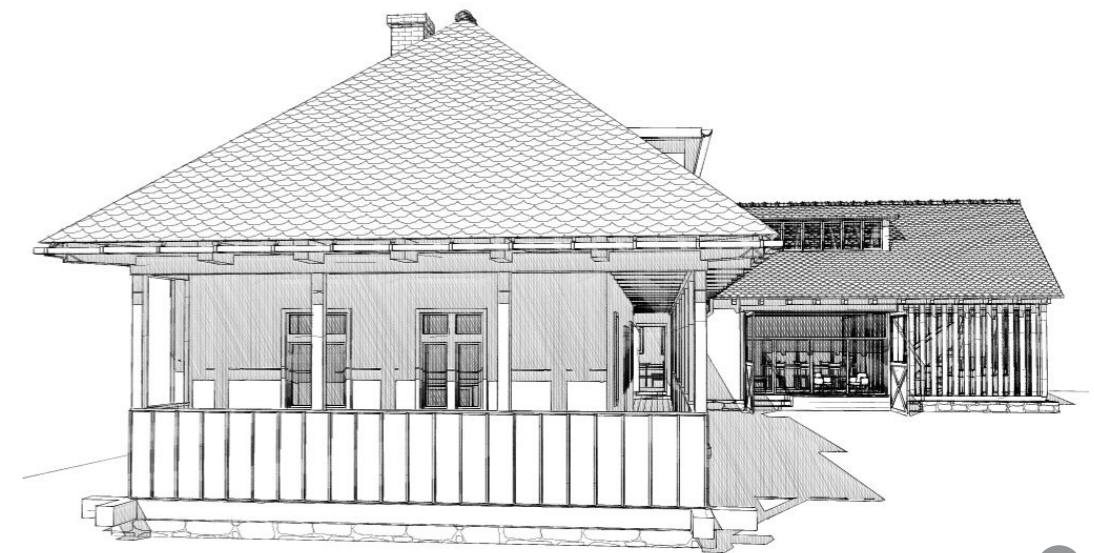
Plan parter

Plan mansardă

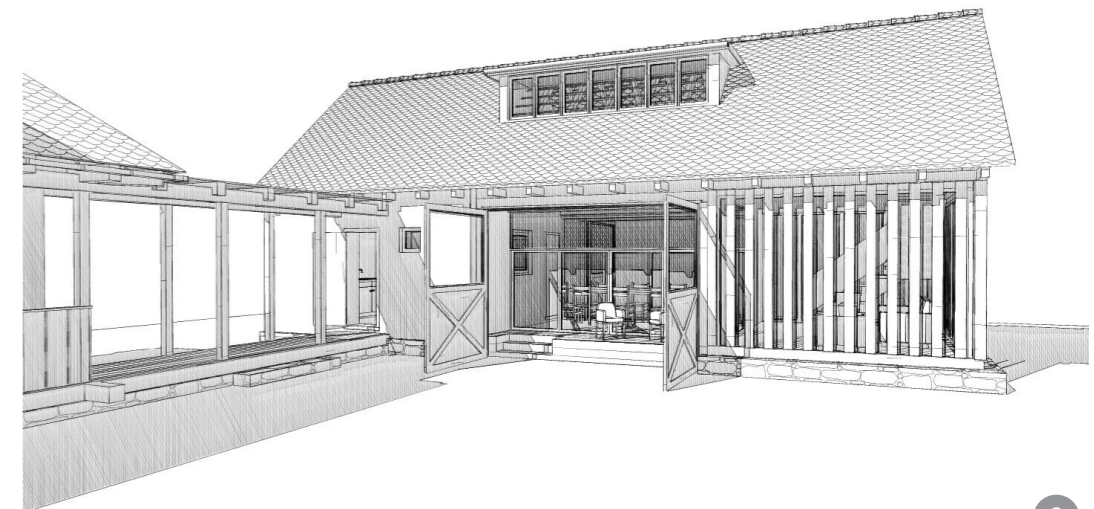
4

5

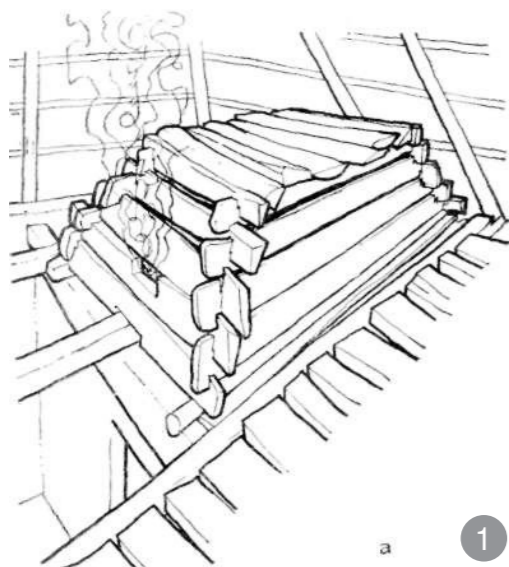

3

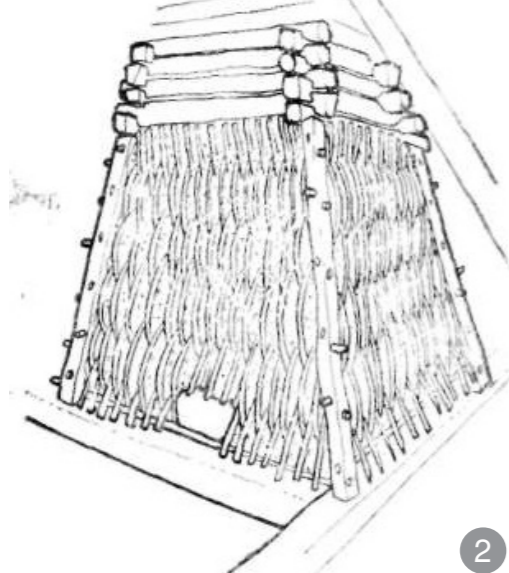

6

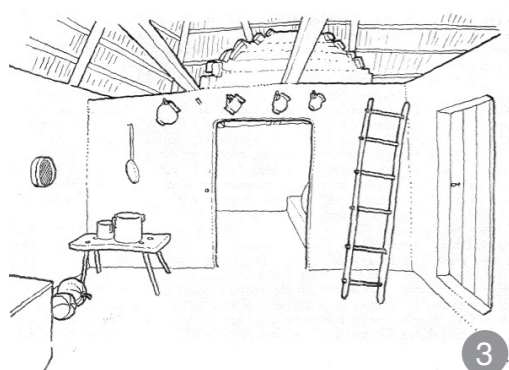
AȘA DA: Intervenție „modernă” într-un interior tradițional de casă și șură

Coș de fum, satul Doba, comuna Dobrin

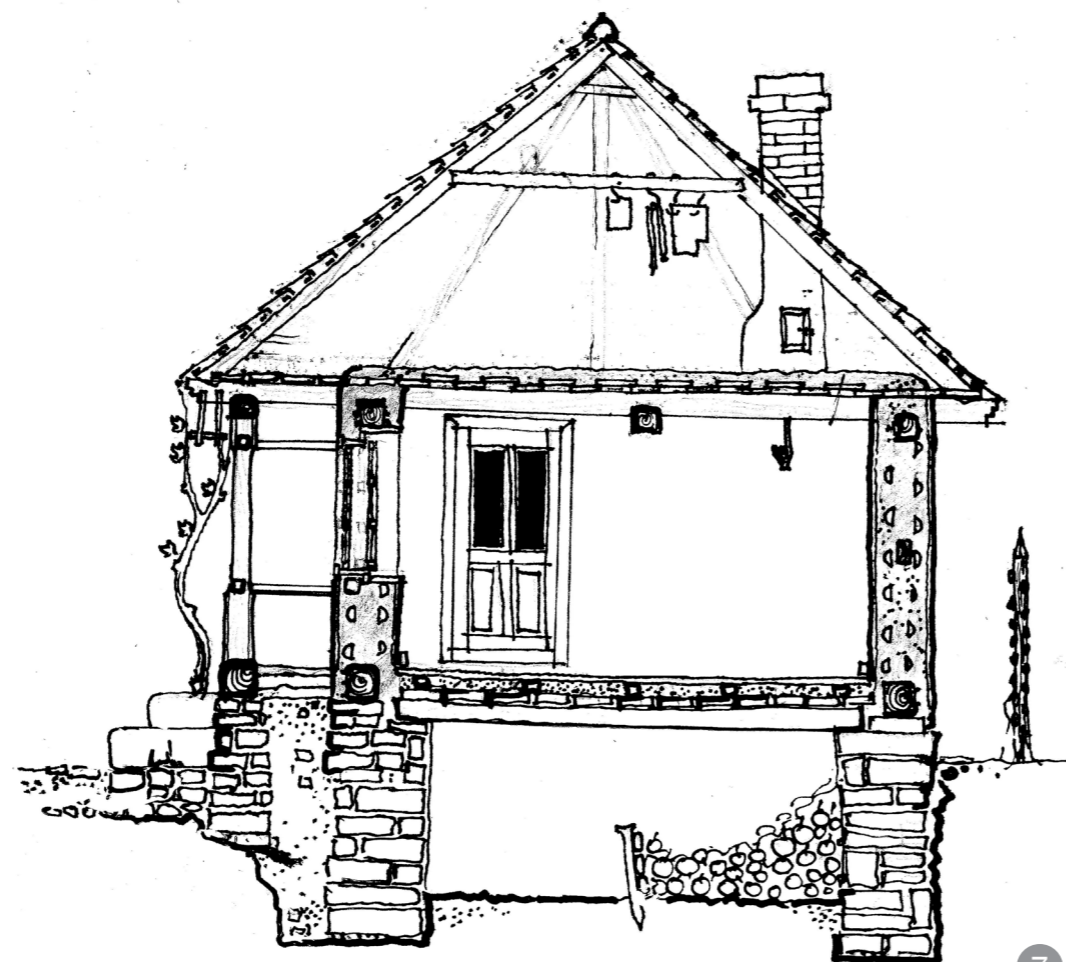
Coș de fum, satul Deja, comuna Sălățiș

Interior tradițional, satul Doba, comuna Dobrin

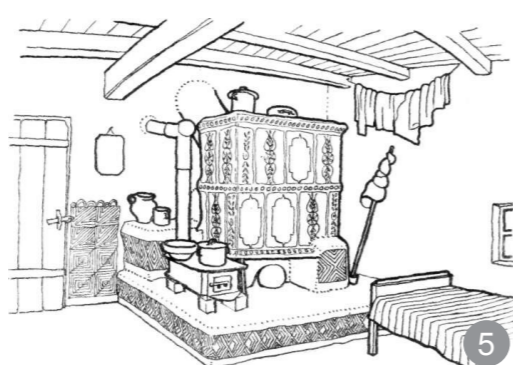

Loc de luat masa, comuna Șamșud

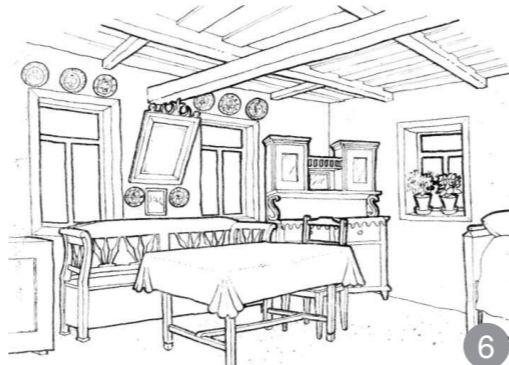

Secțiune casă existentă

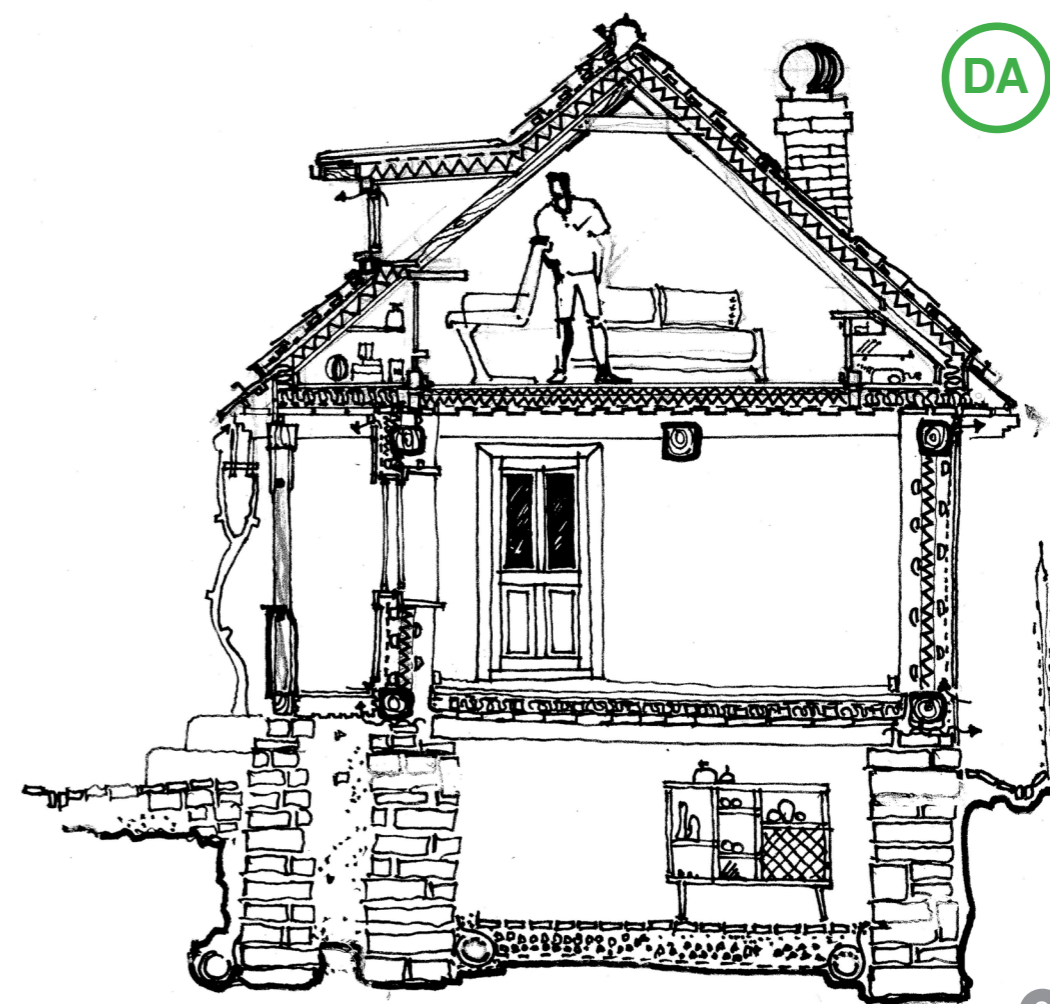
- perete din pământ bătut între „lețuri” (brâie)
- tălpi din lemn de gorun petrecute pentru a mări lungimea casei
- tavane din scânduri
- podele peste pivniță
- târnaț cu șoși de lemn
- căpriori laterali prinși în mănunchi
- căpriori sprijină pe capetele grinzilor și meșter-grinda susține la rândul ei mijlocul grinzilor de planșeu
- acoperirea din țiglă cu solzi
- socluri din lespezi de piatră

Colțul cuptorului, satul Deja, comuna Sălățiș

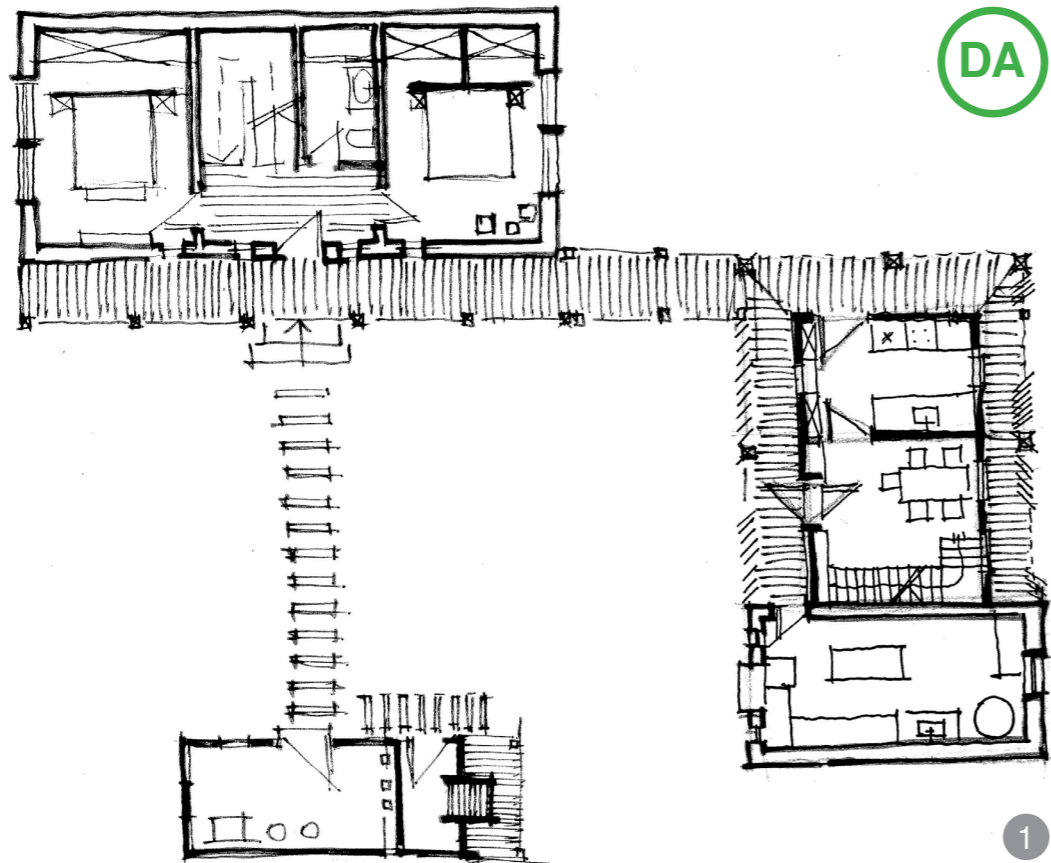

Interior tradițional, satul Deja, comuna Sălățiș

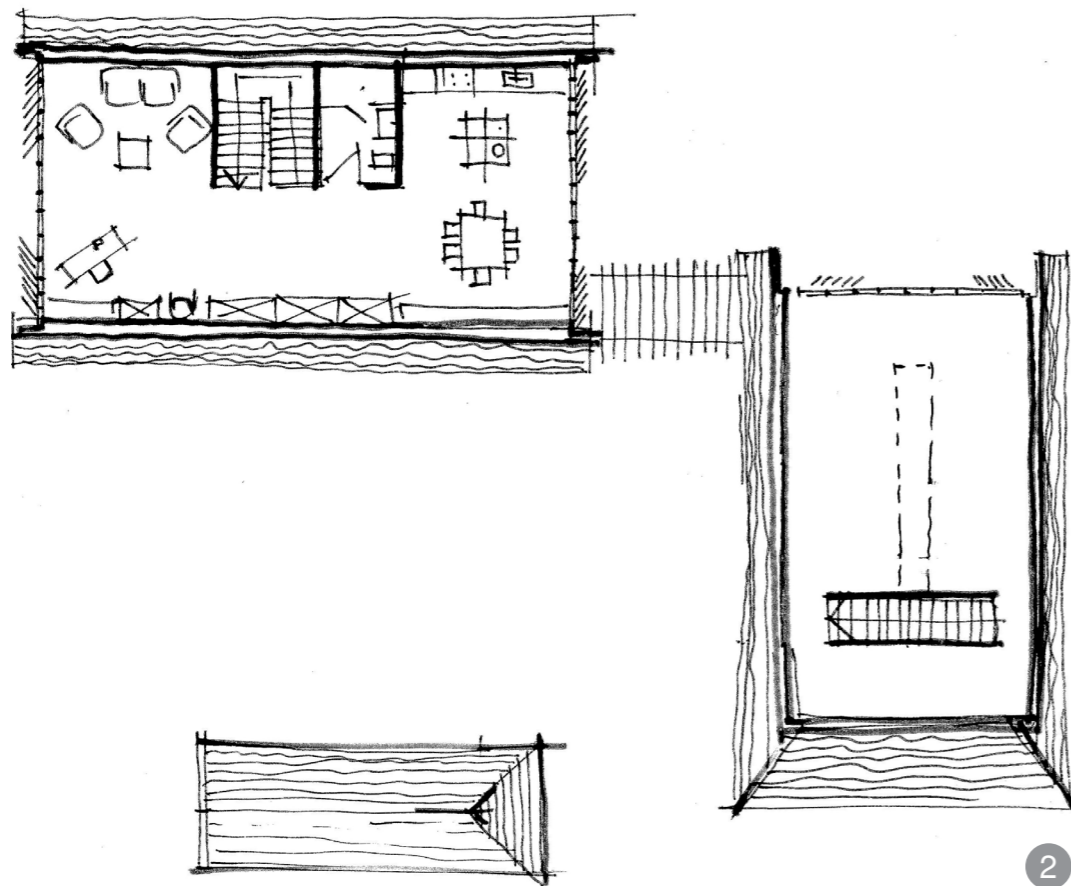

Secțiune casă propusă

- aerisiri la streășină și coamă
- termoizolare rigidă peste căpriori
- rigidizare prindere căpriori pentru eliminarea „sclamei” sau pentru mutarea ei mai sus
- lucarnă cu fereastră în plan vertical acoperită cu tablă gri dublu fălțuită pe o suprafață de maxim 15% din planul apei pe care se amplasează
- termoizolarea streășinei, termoizolarea peste parter
- transformare pereți de lut pe schelet de lemn în pereți tip „sandwich” ventilați cu o mare masă de pământ și tencuieli din lut
- ventilarea capetelor grinzilor, cununilor, tăpilor
- termoizolarea peste subsol cu folosirea foliilor de difuzie
- sanarea demisolurilor pentru bucătăria, depozitare, spații tehnice (centrale tehnice)
- impermeabilizări la 30 cm sub capetele grinzilor de lemn, dacă este cazul
- drenuri interioare fără excavare la fundații (dacă este cazul, se admit subzidiri, consolidări discrete)
- drenuri perimetrice cu plăci drenante
- pardoseli drenante la subsol
- ventilații mecanice la spațiile care produc vapori: băi, bucătăria
- rigole perimetrice din piatră pe dopuri de argilă în jurul streșinilor și fundațiilor

Plan parter

Plan mansardă

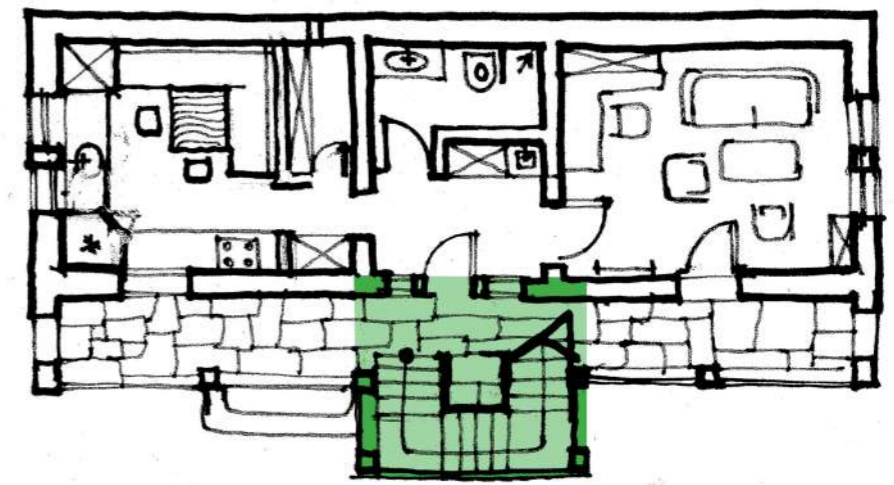
AȘA DA: Intervenție „modernă” într-un gospodărie tradițională formată din casă, șură și cohe

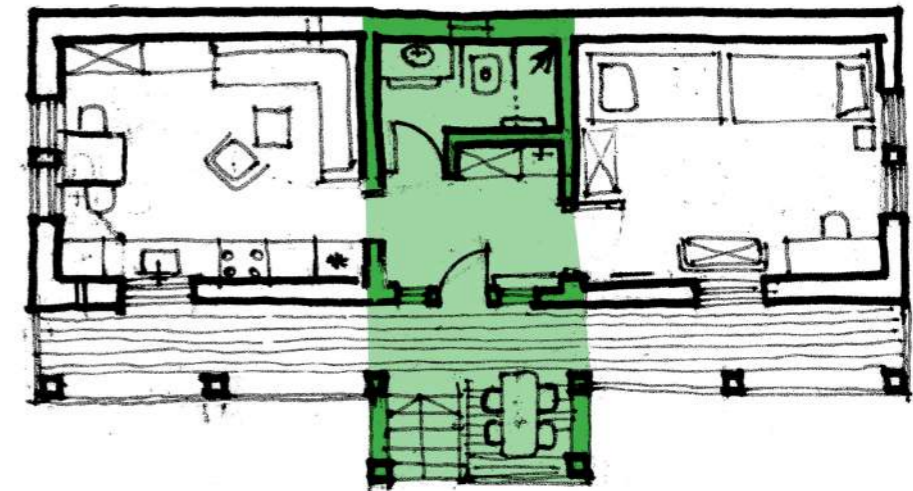
AȘA DA: Tinda se poate împărți astfel încât la intrare să se organizeze o baie.

AȘA DA: Amenajarea unei băi în extinderea casei este o variantă care nu duce la schimbări majore a fondului construit existent.

Realizarea scării în frigurie poate duce la refuncționalizarea podului cu spații pentru dormit: baie, dormitoare, dressinguri. Parterul rămâne mai degajat astfel putând fi folosit pentru funcțiuni de zi.

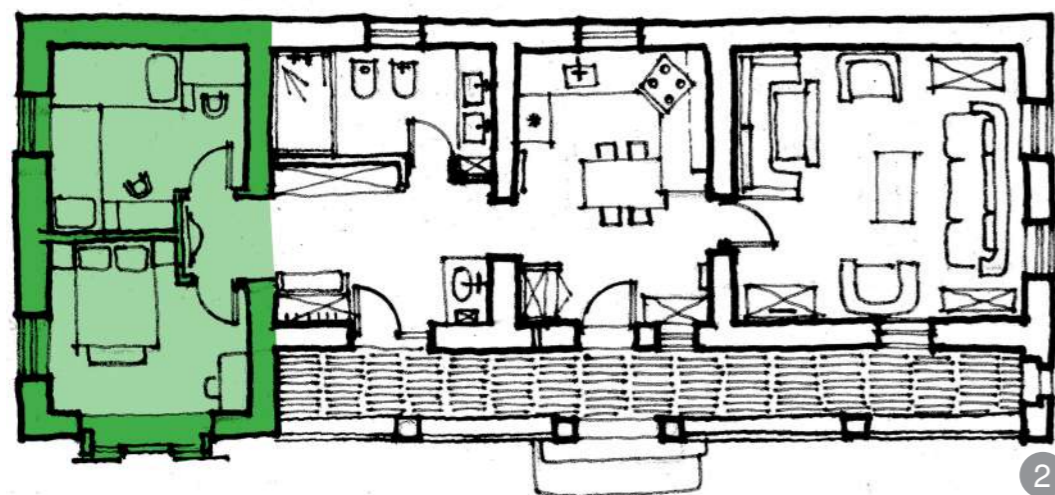
Locuință țărănească refuncționalizată pentru o familie de pensionari cu bucătărie și baie utilizate cu vestiar pentru hainele de lucru. Friguria este folosită pentru servirea mesei pe timp de vară. Centrala cu combustibil lemnos poate fi amplasată la fel ca spălătoria în alte anexe ale gospodăriei.

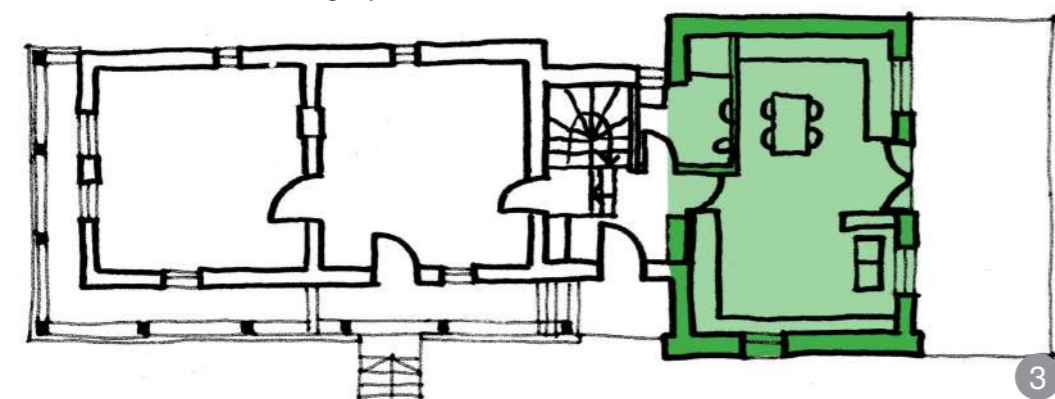
Camera mare poate fi subîmpărțită astfel încât să se obțină o cameră și un spațiu de depozitare haine sau alte lucruri nealterabile pe lângă un dormitor matrimonial. De obicei, tinda poate să lase loc la o bucătărie utilată. La intrare un dulap cu loc de stat și punct de apă pot fi folosite ca filtru presupunând că beneficiarii lucrează în grădină sau fermă. În „casa mică” rămâne loc de luat masa și siestă. Prin închiderea părții din spate a târnațului cu pereți ușori tip „sandwich” din lemn se poate obține o baie utilată. Centrala termică, spălătoria este presupusă că se amplasează în alte anexe ale gospodăriei.

AȘA DA: Dacă există pivniță aceasta se poate reamenaja cu baie sau bucătărie.

Prin extinderea casei în spate pe două travee ale târnațului se pot obține două dormitoare astfel încât „casa mică” să rămână cameră de zi, iar tinda devine bucătărie cu un dulap aerisit pentru câmară. Locul de luat masa poate fi organizat în camera de la stradă cu banchetă și laiță sau în bucătăria din tindă. Centrala termică și spălătoria sunt presupuse a se realiza în alte anexe ale gospodăriei.

Locuințele tradiționale de mici dimensiuni care nu reușesc să satisfacă nevoile funcționale pot fi extinse cu un corp nou în spatele casei, corp care trebuie să păstreze gabaritele uzuale ale unei anexe.

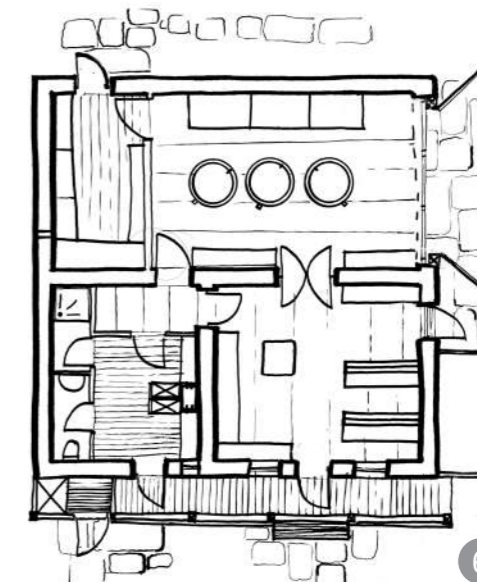
Amenajarea anexelor

AȘA DA: Mansardarea podurilor caselor și șurilor poate constitui o modalitate eficientă de a câștiga spațiu de locuit.

AȘA DA: Șurile care și-au pierdut funcția de depozitare se pretează foarte bine la amenajarea în spații de locuit. Alături de casele de locuit, șurile sunt acele construcții care contribuie cel mai mult la imaginea caracteristică a unei localități.

Anexele tradiționale pot adăposti funcțiuni de mică producție cum sunt, de exemplu, fabricile de dulcețuri. În acest caz, este nevoie de un vestiar cu rol de filtru, o încăpere pentru primirea fructelor (aici se realizează etapele de recepție, spălare, curățare, decojire, divizare și depozitare), o încăpere pentru fluxul tehnologic (aici se realizează etapele de fierbere, spumare, răcire I, dozare, pasteurizare, răcire II și etichetare) și un depozit pentru produsele finite.

AȘA DA: Șurile au dimensiuni care se pretează la amenajarea unor spații importante, avantajul fiind că pot fi foarte ușor conectate funcțional atât la casa de locuit, cât și la restul curții.

5. ELEMENTELE DE CONSTRUCȚIE

5.1. ACOPERIȘUL

Analiza și recomandările privitoare la acoperiș evaluează următoarele componente ale sale: formă și volumetrie, șarpantă (tipuri de structură – materiale utilizate și tratamente), învelitoare (materiale utilizate și culori) și marcarea posibilelor probleme ce pot apărea la comportamentul în timp.

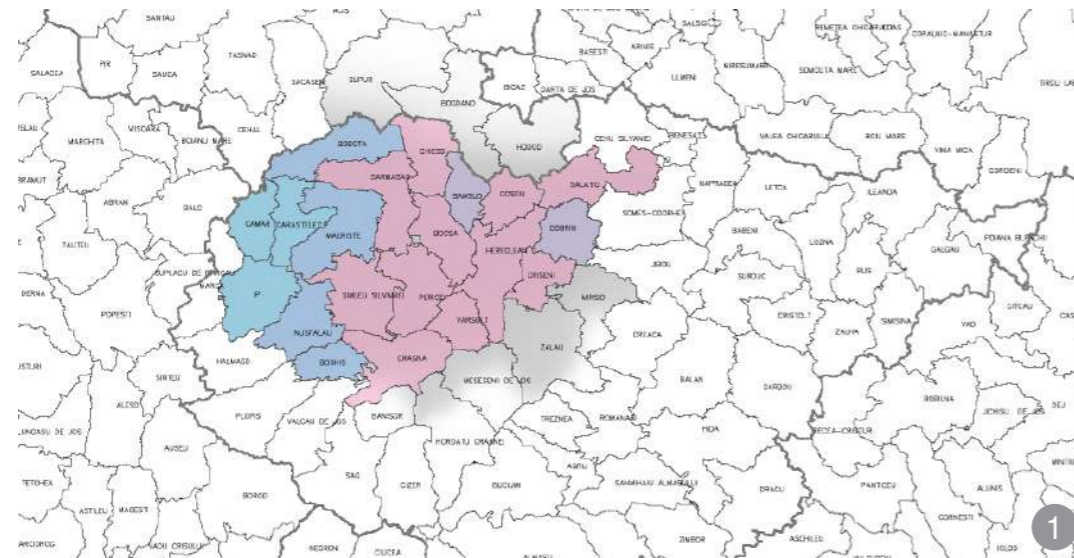
Recomandările se grupează pe

trei categorii:

A. construcții cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”;

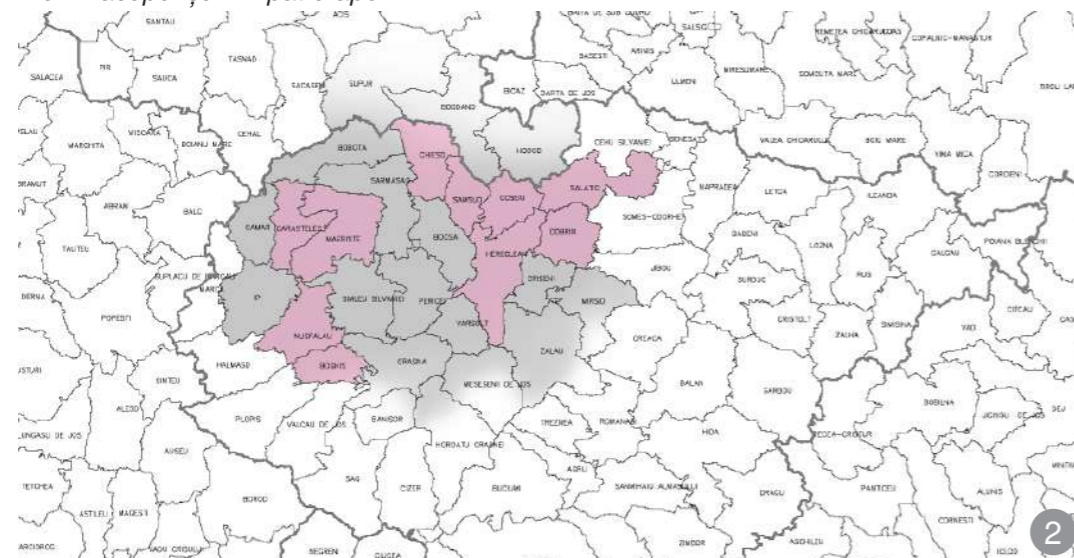
B. construcții cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcții existente (gabariți mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).

Analiză a apelor acoperișurilor de la locuințele tradiționale prezente în Sălaj. Legendă:

- albastru = acoperișuri în două ape;
- mov închis = acoperișuri în două și în patru ape;
- mov deschis = acoperișuri predominant în patru ape, dar și în două ape cu vârf teșit;
- roz = acoperișuri în patru ape.

În comunele marcate cu roz există friguri la casele de locuit.

Toate materialele care alcătuiesc acoperișul au nevoie de întreținere în exploatare (în mai mică sau mai mare măsură). Realizarea de alcătuirii constructive corecte, cu materiale naturale, compatibile, de calitate, precum și urmărirea în execuție îi pot asigura învelitorii o durată mai mare de viață, împreună cu o întreținere conștientă, periodică.

5.1.1. Specificul local

Acoperișul în patru ape este cel mai des întâlnit în zona Sălaj. După cum se vede în pozele de la 1900, multe dintre casele din jurul orașului Cehu Silvaniei sunt acoperite cu paie. La momentul actual, nu am găsit exemple sau gospodării care să mai aibă aceste învelitori. Totuși, sunt și case cu pantă abruptă acoperite cu țiglă care indică o perioadă în care învelitorile de paie erau prezente.

Considerăm că streășinile la acoperișul în patru ape sunt puțin mai largi decât în zona Meseș. Există, de asemenea, menționări că acoperișuri de paie și de „nadă” (trestie) ar fi fost prezente în număr mai mare înspre Jibou, Surduc sau lângă zona de „Sub Meseș” sau la Nușfalău. Acoperișuri în patru ape se întâlnesc și la construcții mai noi de factură modernistă.

Altfel, întâlnim zone cu acoperiș în două ape acoperite cu țiglă trasă și, mai rar, solzi, cu frontoane din scânduri la stradă (în comunele dinspre Bihor – Boghiș, Nușfalău, Ip, Măeriște, Carastelec, Camăr). Frontoane din scânduri suprapuse cu diferite decoruri (solare) întâlnim frecvent și extins în satele Carastelec, Bobota, Derșida,

Zalnoc, Camăr, Carastelec, Ip, Boghiș. Se observă aruncător sub fronton îndeosebi la casele fără târnaț la stradă care poate proteja pereții groși din pământ.

Frontoanele pot fi și structuri cu nulele împletite sau „lobde” tencuite sau din același material ca zidurile casei, respectiv din cărămidă arsă sau nearsă.

Considerăm că acoperișul casei este determinat de modul de realizare al pereților casei. Astfel, sunt întâlnite case în care șarpanta acoperișului își transmite încărcările mai ales în stâlpii târnațului și unei structuri de lemn adosată peretelui din spate și mai puțin zidurilor de

pământ bătut.

Șarpantele caselor cu specific sunt din lemn cu căpriori care descarcă direct pe grinzile planșeului sau pot fi și șarpante „pe scaune” cu căpriori care descarcă pe cosoroabe așezate pe grinzi.

Panta acoperișului specific din țiglă în două sau patru ape începe de la un unghi de 38 de grade și ajunge la 45 de grade. Jgheaburi și burlane nu se întâlnesc la casele cu specific. Streășinile sunt largi la casele cu târnaț și sunt ritmate de capetele ale grinzilor de planșeu închise cu scânduri la streășină.

Acoperiș în patru ape – întâlnit în partea centrală și de est a zonei Sălaj

Acoperiș în două ape – întâlnit în partea de vest a zonei Sălaj înspre județul Bihor

Acoperiș în două ape teșit – întâlnit în comunele Șamșud și Dobrin

Friguriile sunt în două ape atât la casele în două ape, cât și la cele în patru ape. Friguriile fără fronton sunt cazuri izolate.

Acoperiș în patru ape înalt (cu unghi mai mare de 45 grade) acoperit cu țiglă solzi

5.1.2. Tipuri de învelitori

Țigla trasă este des întâlnită la casele de după 1966; țigla solzi indică de multe ori o vechime mai mare a învelitorii (perioada interbelică). Șindrila se întâlnește la bisericile de lemn sau la construcțiile izolate ale clopotnițelor bisericilor. Silueta așezărilor este definită însă de bisericile de zid care au cel mai adesea învelitori de tablă.

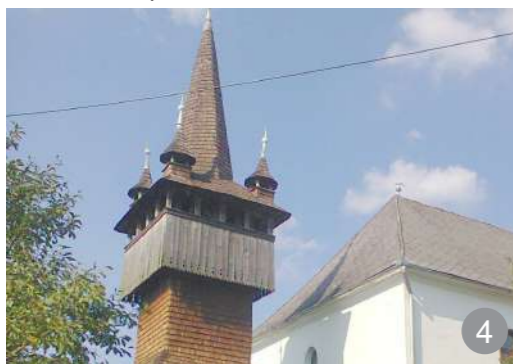
Învelitoare din țigla trasă

Învelitoare din țigla solzi

Învelitori din paie în satul Cehu la anul 1900

Învelitoare din șindrila la clopotnițele bisericilor de piatră

5.1.3. Frontoane

Frontoanele sunt protejate de o streșină scurtă pe leăturile scoase peste „funduri”. O pazie decorativă închide capătul leăturilor. La acoperișurile în două ape, frontonul este reprezentativ. Frontonul poate fi lipit pe o structură de nuiete împletite, poate fi zidit sau placat cu scânduri pe o structură de lemn. Scândurile sunt așezate în diferite forme, alcătuiind diferite motive. În vârful frontonului, cel mai adesea întâlnim un motiv solar, radial.

Element din lemn sculptat la frontonul unui acoperiș în două ape în Mirșid

Fronton din lemn decorat cu motive geometrice, solare și vegetale întâlnit în satele Derșida, Bobota, Zalnoc, Boghiș, Carastelec, Camăr, Ip, Cosniciu de Jos

Fronton din zidărie în trepte

Fronton din lemn cu motiv solar

Fronton din „lobde” lipite cu pământ – de remarcat aruncătorul de ploaie de peste peretele de pământ

5.1.3. Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”

Se recomandă folosirea învelitorilor din țigla ceramică trasă sau solzi cu pante peste 40 grade cu streșini cu grinzi de lemn vizibile, nu cu căpriori lăsați peste cosoroabă.

Se vor folosi șarpante care să mai păstreze tehnici de lucru în lemn locale care să ofere, totuși, soluții de maximizare a spațiului podului ce poate fi destinat și pentru locuire.

AȘA NU: Este interzisă folosirea balcoanelor vizibile la mansarde, deoarece nu sunt specifice – ca spațiu intermediar între interior și exterior avem la dispoziție târnațul.

Spații generoase se pot obține astfel la mansardă, pentru că în zona Sălaj se întâlnesc configurații în „L” sau „C” ale gospodăriilor unde e posibilă unirea spațiilor din podul caselor cu cele de peste anexe (șură). Se va evita folosirea acoperirilor extinse din tablă lucioasă, plăci din bitum presat, plăci din policarbonat etc. Țigla ceramică este de folosit în această zonă unde arhitectura de pământ (cărămidă, pământ lipit, pământ bătut) este foarte prezentă.

AȘA NU: Nu recomandăm folosirea unei pante mai mici de 38 grade la acoperiș nefiind specifică.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

La construcțiile cu gabarit mare se poate folosi ca învelitoare tot țigla în combinații cu tablă fâltuită gri care să nu depășească mai mult de 15% din suprafața învelitorii.

Volumul acoperișului poate fi decalat pe înălțime asemenea șurilor mai înalte decât poiețile. Pentru evitarea volumelor mari de acoperiș se recomandă și folosirea teraselor și acoperișurilor cu pantă mică înierbate amplasate sub streășina volumelor cu șarpantă de țigla.

AȘA NU: Nu recomandăm folosirea materialelor de tip tablă nici chiar la acoperirea volumelor de gabarit mare, întrucât își schimbă calitățile (portanță, torsiune, curgere) în timp, din cauza condițiilor de mediu (proces repetat de îngheț/dezgheț, ultraviolete, variații de temperatură vară/iarnă). Prin urmare, investiția inițială mică este înșelătoare și se va dovedi o decizie costisitoare în timp.

C. Intervenții pe construcțiile existente (gabazit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

Consolidarea construcțiilor cu specific realizate din cărămidă sau cu pereți din pământ permit folosirea podului ca mansardă. Se pot obține dormitoare relativ încăpătoare în acestea. Lucarne acoperite cu tablă

sau țigla orientate înspre curte și grădină pot ajuta la maximizarea și iluminarea spațiului din pod.

Frontoanele mândre ale acestor case cu specific care dau ritmul la stradă trebuie restaurate, aerisirile acestora putând fi folosite și pentru

iluminarea mansardelor. Frontoanele de scânduri pot fi folosite pentru a masca vitrajele necesare podurilor.

La schimbarea învelitorilor se recomandă folosirea doar a țiglei realizate manual, a țiglei solzi sau a țiglei ceramice.

AȘA NU: Nu recomandăm modificarea soluției constructive a acoperișului pentru a obține spațiu de tip mansardă. Recomandăm mansardarea podului existent.

In cazul intervențiilor recomandăm pe cât posibil înlocuirea țiglelor deteriorate cu țigle de același tip (în cazul de față țigla trasă).

AȘA NU: Nu recomandăm înlocuirea învelitorilor din materiale naturale cu tablă, plăci din fibrociment, șindrile bituminoase sau policarbonat.

AȘA NU: Nu recomandăm decuparea frontoanelor tradiționale cu logii.

AȘA NU: Nu recomandăm imitarea frontoanelor de lemn cu lambrouri din plastic.

AȘA NU: Nu recomandăm finisarea frontoanelor de cu alte materiale decât tencuială sau lemn.

AȘA DA: Recomandăm înlocuirea lemnului degradat al frontoanelor cu lemn nou și pe cât posibil refacerea decorațiilor și în noul fronton. Cu toate acestea, considerăm lemnul în nuanțe de maro mat mai potrivit specificului decât cel în nuanțe de roșu lucios.

5.2. PEREȚII

Analiza și recomandările cu referire la pereți studiază mai exact tipurile de pereți: pereți portanți sau pereți de compartimentare. Se face referire la materialele din care sunt compuși și la problemele pe care aceștia le pot avea în exploatare.

Recomandările se fac pentru:

A. construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”;

B. construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcțiile existente (gabariți mic, mediu

sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).

Este nevoie de o întreținere aparte a fiecărui material care intră în alcătuirea pereților. Pentru a obține un produs constructiv cu o durată mai mare de viață este necesară folosirea de materiale naturale de calitate și întreținerea lor periodică din partea utilizatorilor. Se recomandă folosirea de materiale caracteristice zonei în care urmează să se realizeze investiția. Este necesar să se facă referire nu doar la stabilitate, ci și la siguranță, protecție la foc și compatibilitatea materialelor.

5.2.1. Specificul local

Arhitectura de pământ din zona Sălaj dă specificul local. Cu pereți lăsați aparenti sau tencuiți, aceste case se disting prin:

- grosimea zidurilor;
- amplasarea golurilor în grosimea zidului;
- deschideri realizate în funcție de portanța acestor pereți.

Astfel avem case realizate din:

- cărămidă arsă;
- cărămidă nearsă;
- „vá(l)yog”;
- pământ bătut;
- pământ lipit între „lobde”.

Pereții de cărămidă arsă sunt, de multe ori, lăsați aparenti, netencuiți.

Considerăm că în unele sate o arhitectură din cărămidă aparentă poate păstra cu succes specificul local. Pereții prezintă elemente de decor sau structurale (cornișe, solbancuri, frize oblice la frontoane, brâie, buiandrugi zidiți) realizate tot din cărămidă. La șuri, ventilarea fânului depozitat se face, uneori, prin pereți de cărămidă așezată decalat pentru obținerea de goluri. Garduri și alte elemente de construcție pot acompania această expresie unitară de arhitectură.

Arhitectura de cărămidă nearsă, de o expresivitate deosebită, poate face obiectul unor studii care să valorifice această tehnică locală. Putem studia probleme de rezistență, de termotehnică, de expresii a acestor pereți în combinație cu elemente de legătură din lemn (cununi, buiandrugi, târnațuri).

Pereții din pământ sunt uneori dublați de o structură din lemn pentru a ajuta la preluarea eforturilor din acoperiș. Totodată, la acoperișurile în două ape pe fațada cu fronton se adaugă o „aruncătoare” din țiglă pentru protejarea peretelui de acțiunea directă a precipitațiilor.

Perete finisat cu țiglă reciclată pentru protejarea la umiditate a zidului

Perete din pământ bătut

Perete din straturi alternante de cărămidă arsă și cărămidă nearsă

Perete din cărămidă nearsă

Pereții din pământ

Se pot realiza intervenții doar cu materiale compatibile care favorizează transferul la vapori. Este interzisă folosirea de tencuieli acoperitoare din ciment, deoarece nu sunt permeabile la vapori. Se vor realiza alcătuirii constructive care să diminueze/împiedice capilaritatea peste elevații. Dacă au tălpi de lemn, sub acestea, totuși, nu se va hidroizola.

Pereții din cărămidă

Intervențiile permise se referă la compatibilitatea materialelor pentru favorizarea transferului la vapori precum mortare și tencuieli var-nisip, lut. Nu se dorește folosirea tencuielilor acoperitoare din ciment deoarece acestea nu sunt permeabile la vapori. Este necesară realizarea unei expertize tehnice pentru a stabili dacă este necesară consolidarea structurală a pereților din cărămidă. Dacă da, se vor evita soluțiile de cămășuire pe toată suprafața peretelui, iar dacă nu, se vor putea utiliza aditivi care cresc permeabilitatea la vapori a acestuia, având ca scop prevenirea efectului „de pungă”¹⁰. La baza acestor pereți este permisă hidroizolarea sau injectarea cu materie hidroizolantă.

Pereții din piatră

Se întâlnesc sporadic, mai ales în zonele care se exploatează: Moigrad, Prodănești, Chilioara. Pe mortare vor fi realizate intervenții numai cu materiale compatibile cu acestea, elastice, și care pot favoriza transferul de vapori cum sunt: mortarele și tencuielile din var-nisip, arină. Tencuielile acoperitoare din ciment nu sunt permeabile la vapori, așadar este interzisă utilizarea lor. Totodată, este interzisă folosirea de lacuri sau vopsele care influențează gradul de porozitate și permeabilitate la vapori. Materialele alese trebuie să fie compatibile cu tipul de piatră folosită, ele fiind dependente de gradul de porozitate al acesteia. Pereții se pot hidroizola peste elevații. Se va controla umiditatea în timpul exploatării în construcțiile cu acest tip de pereți.

Pereții din lemn

Lemnul a fost folosit până la mijlocul secolului XIX foarte frecvent la construcțiile din această zonă. Diverși factori care țin de accesibilitatea la acest material de construcție pe de o parte și ușurința cu care puteau fi realizate casele din pământ au dus în secolul XX la trecerea dramatică spre alt tip de arhitectură⁷.

Piese deteriorate se vor înlocui cu piese identice realizate din aceeași esență de lemn, pentru a nu interveni în structură și în comportamentul higrotermic al acesteia. Se pot realiza lucrări de ignifugare și biocidare, acestea neafectând structura sau culoarea lemnului folosit și care permit pe parcurs tratarea cu ceruri și uleiuri a acestuia. Sub tălpile de lemn nu se va hidroizola. Hidroizolarea se poate face mai jos, dacă este cazul, sub fundații sau în soclurile de piatră, la câteva rânduri sub tălpile de lemn.

10 Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő, *Szilágysági magyar népművészet* (București: Editura Kriterion könyvkiadó, 1974).

Perete din lemn ne-ecarisat prins în șoși

Perete cu pământ lipit între „lobde” („lețuri”)

Perete din zidărie de cărămidă arsă

Perete din piatră

Perete din scânduri de lemn suprapuse tip caplama, întâlnit rar

Perete din lemn cu bârne cioplite în patru muchii prinse în cheutori

5.2.2. Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250mp)

Pereții portanți (de rezistență) au un rol important în ceea ce privește durabilitatea construcțiilor. Pentru construcția lor se vor folosi materiale tradiționale locale precum: piatră, cărămidă și pământuri în combinație sau nu cu lemn. Dacă, în urma unor studii geotehnice, condiția seismică a zonei nu permite utilizarea materialelor tradiționale de bază, se vor folosi alte materiale de construcții, de preferat naturale, care nu sunt specifice local. La zidăria din piatră sau cărămidă este necesară tencuirea pereților cu mortar pe bază de var pentru o mai bună absorbție, circulație și evaporare a apei. În circumstanța în care calculele de rezistență permit, se va folosi liant tot pe bază de var sau arină.

Este necesară acordarea unui tratament diferențiat fațadelor în funcție de importanța lor. După

specificul local, putem spune că fațada principală, cea de la stradă, prezintă puține decorațiuni speciale care să o diferențieze de celelalte fațade, este tencuită și zugrăvită și prezintă goluri, singurele decorațiuni putând fi întâlnite la tâmplăriile de la ferestre, sub streșină și pe muchiile casei. Fațada dinspre curte este tencuită și zugrăvită și prezintă, de obicei, accesul în interiorul casei și o serie de goluri pentru ferestre. Peretele târnațului este deseori zugrăvit în altă culoare decât restul casei. Fațada dinspre vecini este tratată mai auster, este tencuită, dar nu este zugrăvită și prezintă uneori ferestre cu aerisiri.

Pereții de compartimentare (despărțitori) vor fi construiți tot din materiale naturale tradiționale: lemn, piatră, cărămidă sau alte materiale utilizate în prezent, rezistente și ecologice: lemn, cărămidă, pământuri/lut, lână, paie, cânepă, rumeguș/așchii de lemn etc. Dacă alcătuirile constructive o cer, se pot utiliza și alte materiale precum: cărămidă industrială cu goluri, diverse elemente structurale din beton, structuri metalice sau pereți din rigips.

De menționat pentru zona Sălaj că la momentul de față, specificul este dat de construcțiile din pământ lipit de diverse structuri de lemn, pământ bătut, pământ clădit ca vâioage, cărămidă nearsă (uscată la soare) sau cărămidă arsă. Multe dintre construcțiile existente sunt lăsate cu această țesătură aparentă a pereților din cărămidă. În aceste zone și construcțiile noi pot primi paramente de cărămidă aparentă.

AȘA NU: Este interzisă folosirea culorilor stridente.

AȘA DA: Recomandăm folosirea culorilor tradiționale sau a celor pastelate, deschise, apropiate de cele naturale: nuanțe de albastru (mieriu), alb, gri, verde măsliniu, crem, bej, roz pal.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Pereții portanți (de rezistență) au un rol important în ceea ce privește durabilitatea construcțiilor. Pentru construcția lor, se vor folosi materiale tradiționale locale precum: lemnul, piatra și cărămida. Dacă, în urma unor studii geotehnice, condiția seismică a zonei nu permite utilizarea materialelor tradiționale de bază, se vor folosi alte materiale de construcții, de preferat naturale, care nu sunt specifice local. La zidăria din piatră sau cărămidă este necesară tencuirea pereților cu mortar pe bază de var. În circumstanța în care calculele de rezistență permit, se va folosi liant tot pe bază de var sau în combinație cu arină.

Pereții de compartimentare (despărțitori) vor fi construiți tot din materiale naturale tradiționale: lemn, piatră, cărămidă, sau alte materiale utilizate în secolul al XXI-lea, rezistente și ecologice: lemn, cărămidă, pământuri/lut, lână, paie, cânepă, rumeguș/așchii de lemn etc. Se interzice folosirea materialelor precum: BCA sau cărămidă de sticlă. Dacă alcătuirile constructive o cer, se pot utiliza și alte materiale precum: cărămida industrială cu goluri, diverse elemente structurale din beton, structuri metalice, pereți de rigips.

Chiar și la construcțiile cu gabarit mare peste 250 mp se poate aduce în discuție folosirea în mod adecvat a pereților din pământ în diverse formule. La data curentă, acestea chiar și pământul bătut, protejat cu streșini și aditivat corespunzător, poate asigura paramente vibrante la exterior.

C. Intervenții pe construcțiile existente (gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau de tip monovolum)

Propunem păstrarea și restaurarea tuturor detaliilor vernaculare prezente pe fațade, cornișe, brâie, ancadramente, pilaștri adosați, zugrăveli decorative etc.

Intervențiile asupra construcțiilor existente implică un mare risc legat de armonizarea cu noile standarde și normative referitoare la stabilitate, rezistență, protecție la foc (mai ales la clădirile cu funcțiuni publice), hidroizolare, izolare termică, igienă și sănătate. Se dorește să se păstreze cât mai mult din fondul construit, considerat valoros. Se vor găsi diverse soluții care să nu influențeze negativ compatibilitatea materialelor,

structura și comportamentul acestora în zona seismică în care se încadrează construcțiile respective.

Nu se dorește realizarea unor pereți la care, prin alcătuirea constructivă, este împiedicat transferul de vapori, fapt care determină apariția igrasiei și a mușcăiului. Prin injectarea cu mortare speciale de asanare a pereților existenți realizați tradițional, se pot realiza bariere de rupere de capilaritate.

Se recomandă abordarea unor soluții pe cât posibil tradiționale, care să implice păstrarea materialelor specifice local, folosirea de tehnici tradiționale, reparații locale cu inserarea de noi elemente structurale din materiale tradiționale. În anumite condiții pot fi realizate consolidări discrete și din alte tipuri de materiale care nu sunt specifice local, precum beton sau metal, doar cu asigurarea realizării unor alcătuirii de pereți compatibile cu existentul.

Se vor folosi vopsele pe bază de var sau silicați care nu împiedică

transferul de vapori, atât la finisajele exterioare, cât și la cele interioare. Este interzisă folosirea de culori stridente și saturate la finisajele interioare, și mai ales la cele exterioare – trebuie urmărite culorile similare cu cele din zona studiată. În funcție de volumul rezultat prin extindere și/sau conversii, se va ține cont și de recomandările din capitolele anterioare. Termoizolările se vor face în funcție de specificul fiecărei case și tip de perete cu:

- termoizolație cu vată bazaltică la interior;
- tencuieli termoizolante cu fibre;
- fațade ventilate adosate noi.

AȘA NU: Nu recomandăm zugrăvirea în forme nespecifice (triunghiuri, diagonale).

AȘA DA: Recomandăm reabilitarea pereților caselor tradiționale și refacerea finisajelor în spiritul specificului local acolo unde acestea sunt degradate de trecerea timpului.

5.3. FUNDAȚIILE ȘI SOCLURILE

Acest capitol cuprinde date despre fundațiile-soclu („temeliile”), pivnițele, subsolurile și demisolurile din zona studiată Sălaj.

Recomandările se fac pentru:

A. construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”;

B. construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcțiile existente (gabariat mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).

Este necesară întreținerea materialelor utilizate în alcătuirea fundațiilor, unele în mai mare măsură ca altele. O construcție corectă a fundațiilor este alcătuită din materiale de calitate, naturale și compatibile, iar prin întreținerea conștientă, periodică, se poate asigura o durată mai mare de viață a acestora. Se recomandă folosirea de materiale specifice zonei, în acest caz: piatră și cărămidă. Betonul armat se va folosi, dar cât se poate de discret.

Trebuie făcute referiri și la: stabilitate, siguranță, compatibilitatea materialelor, compatibilitatea termoizolațiilor și a hidroizolațiilor, realizarea drenajelor pentru îndepărtarea apelor la nivelul fundației, modalitățile și materialele folosite la construcția trotuarului de gardă.

5.3.1. Specificul local

Fundațiile caselor din pământ sunt relativ puțin adânci atunci când nu înglobează subsoluri.

Este folosită piatra locală. Astfel,

întâlnim frecvent fundații și socluri din blocuri de mică lăsate aparent în zona Borlei, Șimleului Silvaniei, Crasnei, sau fundații din blocuri sau lespezi de calcar în zona Guruslăului, Dioșodului, Chilioarei. Piatra de fundație este clădită cu diferite mortare pe bază de pământ, var și, mai nou, ciment. Întâlnim și socluri tencuite cu mortare pe bază de var sau lipite cu mortare de pământ.

Demarcarea soclului cu mieriu față de câmpul fațadei

Fundație din blocuri de mică

Fundație din blocuri mari de piatră

Fundație din blocuri de piatră

Fundație din lespezi de piatră tencuite

Fundație din piatră zidită

Anexă semi-îngropată

Pivnițe

2

3

Locuințe cu pivnițe la demisol

Pivnițele

Cultivarea viței-de-vie este o tradiție prezentă de foarte mult timp în zonele Sălajului. Aceasta este menționată în registrele și statisticile de la începutul și sfârșitul secolului XIX, satele menționate apar cu terenuri dedicate podgoriilor și producției de vin. De aceea, în zona Sălaj întâlnim pivnițe în subsolurile și în demisolurile din gospodărie. De asemenea, există și sate în care se găsesc ansambluri de pivnițe aflate în afara satului, între sau lângă vii, săpate în pământ nisipos, cu sau fără un corp clădire suprateran cu portic la intrare. În pivnițe se adăposteau unelte pentru cultivarea viței-de-vie: sape, hârlețuri, lopeți, foarfeci pentru vie etc., și pentru procesarea și depozitarea vinului: zdrobitoare de struguri, prese, căzi, butoaie. Acoperirea acestora peste camera din față se face, de multe ori, chiar cu învelitori din vrejuri de viță-de-vie tăiate.

De-a lungul timpului, pivnițele au avut un rol important și în viața socială și culturală a satului, acestea fiind locurile unde se organizau frecvent petreceri. Localnicii țin să accentueze ospitalitatea omului sălăjean, astfel că oricine cu intenții bune ar umbla prin podgorii și în fața pivnițelor trebuie invitat la un pahar de vin sau pălincă,

dar, totodată, se spune și că această invitație nu se poate refuza.

Sunt câteva zone viticole care au specificul lor:

Boghiș

În această zonă, pivnițele sunt amplasate în afara satului fiind compuse din două părți: intrarea și partea interioară săpată în panta terenului. În zona intrării se depozitau uneltele, câteodată se puneau și dulapuri, scaune și masă, iar în pivnița propriu-zisă se ținea vinul și pălincă. Aceste pivnițe au în general o lățime de 3-4 m și o lungime de 5-6 m. În satul Boghiș întâlnim trei mari ansambluri de pivnițe: Rózsa-hegy: cuprinde cele mai vechi pivnițe, fiind realizate acum 100-150 de ani, Bagolyvár-sor: cuprinde pivnițe construite între anii 1970-1986, și Temető.

Crasna

În această localitate se poate observa cu ușurință prezența dealurilor acoperite cu viță-de-vie și ansambluri de pivnițe. Cele mai vechi pivnițe din Crasna au fost construite din diverse materiale locale: la majoritatea clădirilor s-au folosit văioage bătute între cofraje din nuielă acoperite cu corzi de viță. Această modalitate de alcătuire a construcției

se pare că asigură temperatura și umiditatea necesară păstrării vinului. Ele aveau câte două încăperi, una pentru depozitarea uneltelor, iar cealaltă pentru depozitarea vinului. Și în Crasna, pivnițele ofereau prilejul de organizare a unor mici petreceri cu muzicanți și dansuri. Cele mai importante pivnițe se aflau pe dealurile Crasnei erau: Nagyhegy, Kishegy, Horváti szél, Csonkás, Rózsás, Mocsárhegyek. Astăzi multe din ele nu mai sunt folosite sau nu mai există.

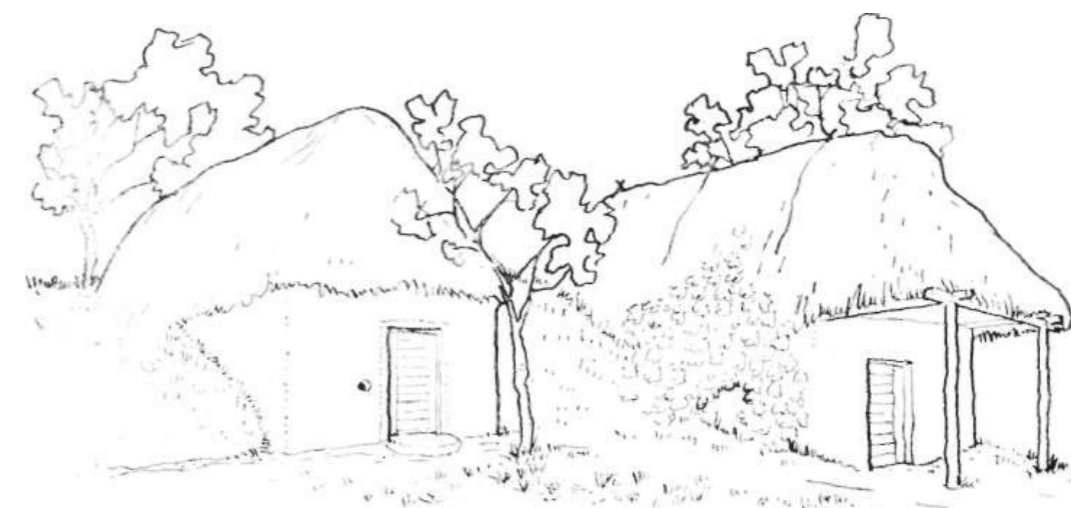
Nușfalău

Pe dealurile Nușfalăului se găsesc atât pivnițe săpate, cât și pivnițe construite pe sol. Familia Bánffy a avut un rol important în cultivarea viței-de-vie. Primele date despre pivnițele din Crasna datează din anul 1750, despre Pivnița Lungă (Hosszú pince) care se întinde pe sub dealul Nagycsicsó ajungând până la castelul familiei. Alte pivnițe vechi se găsesc tot pe dealul Nagycsicsó, iar cele mai noi s-au construit pe Dealul cu Nuci. Producția de vin avea o importanță deosebită în Nușfalău, drept urmare,

în fiecare an, în perioada culesului strugurilor, era mare sărbătoare în sat.

Zăuan

Acest sat are trei ansambluri de pivnițe care cuprind în total 298 de pivnițe săpate în nisip cu o lungime de 4-6 m, cu câte două încăperi, una pentru unelte și una pentru depozitarea vinului. Zona de la intrare se numește gádor sau besung. Cele mai multe dintre aceste pivnițe au fost construite după perioada colectivizării, dar chiar atunci cultivarea viței-de-vie a intrat în declin, pivnițele ajungând să servească mai mult ca locuri de odihnă. De asemenea, în ziua de azi, cultivarea viței-de-vie este împiedicată datorită politicilor agricole și a îmbătrânirii plantațiilor. Se întâlnesc pivnițe destul de vechi pe dealurile Vargáné dombja, Körtvélyes („Körties”), Hangás hegy („Golgota”). Pivnițele de pe Körtvélyes, de exemplu, se pot observa cum se întind de-a lungul străzii principale până la biserică¹¹.

6

Pivnițe de struguri, satul Verveghiu, comuna Dobrin

11 Asociația Analizilor în Politici Publice, *Expertiză și studiu în domeniul antropologiei culturale și al etnologiei III. Valorile culturale ale zonei Nușfalău. Patrimoniul cultural tangibil și intangibil. Studiu de etnografie și antropologie culturală*, <http://www.fonduri-patrimoni.ro/Files/doc112/Studii/EXPERTIZA%20SI%20STUDIUL%20DOMENIUL%20ANTROPOLOGIEI%20CULTURALE%20SI%20AL%20ETNOLOGIEI.pdf> (accesat 9 ianuarie 2017), pp. 24-26.

Fundație din piatră mare spartă prinsă cu mortare pe bază de pământ

Fundație din lespezi sub pereți din cărămidă

Fundație din piatră tencuită cu pământ

5.3.2. Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar

Deoarece fundațiile au un rol important în rezistența unei construcții, recomandăm utilizarea de tehnici constructive specifice locale, dar numai în cazul în care particularitățile zonei seismice permit acest lucru. În ceea ce privește realizarea fundațiilor tradiționale, se optează pentru soluții cât mai durabile și ecologice, precum fundații continue pe sub ziduri de rezistență sau fundații izolate, și nu se vor „sigila” terenurile cu radiere sub plăci pe sol realizate din beton. După caz se vor construi sisteme de drenare subterane sau rigole perimetrare.

În construcția de noi fundații, se dorește folosirea unor materiale specific locale precum piatra în diverse forme (blocuri, lespezi, piatră spartă). Totodată, nu este indicată construirea unor pereți subterani din beton deoarece aceștia rețin umezeală și favorizează un climat nesănătos. Există, în schimb, soluții cu elevații de cărămidă și pentru subsoluri. Casele care au soclu, vor avea în pivnițe goluri pentru ventilație. Aceste goluri vor fi poziționate la un nivel sigur pentru evitarea inundațiilor, iar vara se pot păstra deschise pentru uscarea pereților. Pentru construirea soclurilor, se recomandă folosirea de materiale specifice zonei, dar și tehnicile utilizate de către meșterii locali. Betonul poate fi folosit doar în cantități mici ca material de lucru, la fel în cazul cimentului ca material pentru liant. În cazul în care se realizează fundații/soclu din beton armat, va fi necesară tencuirea cu mortare pe bază de var, cu o aparență discretă și nu va fi placat cu piatră de rău sau piatră spartă deoarece această tehnică nu este specifică zonei. Se

acceptă folosirea cofrajelor pierdute de piatră sau a pereților ventilați cu finisaj de piatră. Pentru îndepărtarea apelor pluviale față de fundația construcției, se poate construi un trotuar perimetral de gardă, cu o pantă nu foarte mare, cu rosturi de dilatație, iar în punctele de scurgere se pot realiza detalii care să ajute la îndepărtarea acestora de construcție și la direcționarea către suprafețele verzi amenajate.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

La fel ca la punctul A., se recomandă utilizarea pietrei ca material specific local și a betonului, doar dacă se va realiza fundația pe sub zidurile de rezistență. Se dorește evitarea folosirii de pereți din beton, dat fiind că aceștia împiedică transferul termic și rețin umezeală. În cazul pivnițelor și al bolților, se pot folosi materiale precum cărămidă și/sau piatra legate cu mortar pe bază de var. De asemenea, pivnițele vor beneficia de goluri pentru ventilație amplasate la nivel sigur pentru a evita inundațiile și se pot păstra deschise vara pentru uscarea pereților. La socluri se poate folosi piatra în tehnicile cunoscute de meșterii locali. Betonul și cimentul pot fi folosite doar în cantități mici ca materiale de lucru sau ca liant. În cazul fundațiilor/soclurilor din beton armat, se vor folosi tencuieli cu mortare pe bază de var. Totodată, se va evita

placarea cu piatră de rău sau piatră spartă, această tehnică generând un aspect impropriu nefiind specifică zonei. Pentru îndepărtarea apelor pluviale de fundația construcției, este necesară construirea unui trotuar de gardă perimetral cu o pantă nu foarte mare. Pentru rosturile de dilatație se pot folosi materiale naturale, iar în punctele de scurgere a apelor pluviale, se pot realiza diverse detalii care să ajute la îndepărtarea acestora față de construcție.

C. Intervenții pe construcțiile existente (gabari mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

În funcție de zona seismică în care se încadrează construcția, este necesară consolidarea fundațiilor. Se permit soluții precum: subzidiri, țeseri de ziduri, lestări, reparații și termoizolații. Legat de hidroizolare și termoizolare, acestea nu este necesar să îmbrace întreaga infrastructură. Prin injecții cu mortare speciale și tencuieli cu mortare de asanare speciale, se pot realiza bariere de capilaritate. Se pot realiza și drenaje pentru îndepărtarea apelor de la fundații, prevenind astfel infiltrațiile și degradările. Prin intermediul unor goluri de ventilație din soclu, se va realiza aerisirea naturală a pivnițelor. Aceste goluri vor fi poziționate la un nivel sigur pentru prevenirea inundațiilor. Dacă este cazul, se poate repara sau reconstitui trotuarul de gardă, cu o pantă mică, dar suficientă, cât să îndepărteze apele pluviale de fundația construcției. Pentru rosturile de dilatație se vor folosi materiale naturale, iar la punctele de scurgere se vor realiza detalii care să dreneze apa dinspre fundație către spațiile verzi amenajate.

5.4. TÂMPLĂRIA ȘI GOLURILE

Acest capitol cuprinde prevederi cu referire la uși și ferestre, în ceea ce privește materialele din care sunt confecționate, soluțiile de umbrire, conformația și culorile folosite.

Pentru o mai bună redare a tradiționalului, se recomandă apelarea la meșterii tradiționali care lucrează și azi în tehnica veche a tâmplărilor interioare și exterioare. Se recomandă același lucru și în cazul feronierilor sau a altor elemente decorative de fațadă, bătute sau turnate.

Recomandările se fac pentru :

A. construcții cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”;

B. Construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. Intervenții pe construcții existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).

Este nevoie de o întreținere aparte în mai mică sau mare măsură, a tuturor elementelor de tâmplărie. Pentru a obține un produs cu o durată mai mare de viață, este necesară folosirea de materiale naturale de calitate și întreținerea periodică a acestora din partea utilizatorilor.

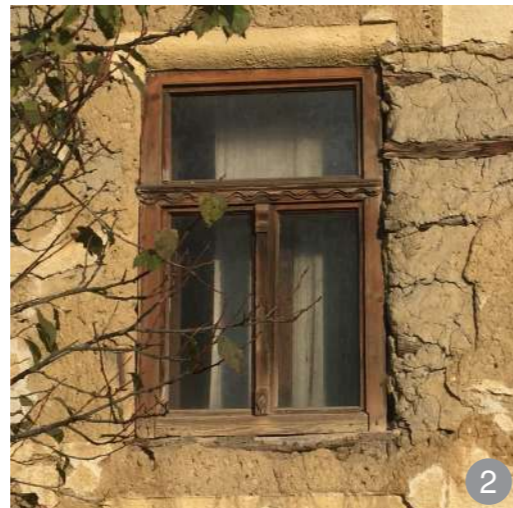

Ferestre cu șpaleți teșiți pentru a intra mai multă lumină în zidurile groase din pământ

5.4.1. Specificul local

În fațada principală există, de obicei, două ferestreacompaniate de o deschidere închisă sau nu în laterala târnațului. În fațada laterală, spre curte, se poate intui planimetria interioară prin prezența a una sau două uși și a ferestrelor care sunt amplasate, de regulă, pe mijlocul peretelui camerei. Pe fațadele celorlalte apar câteodată geamuri spre șură (dacă aceasta nu este în prelungirea casei) și, uneori, aerisiri în zona camerei din mijloc.

Tâmplăriile ferestrelor cele mai răspândite în zona Sălaj sunt de

Fereastră tradițională amplasată la fața exterioară a zidului cu traversa decorată în perete din pământ lipit între „lobde”

Ferestre pătrate cu canaturile împărțite în patru

factură neoclasică. Sunt, de cele mai multe ori, duble, având rândul de ferestre de la exterior amplasat în același plan cu tencuiala. Tâmplăriile sunt din lemn și prezintă motive diverse de decorare, îndeosebi la partea superioară. Decorurile sunt obținute mai ales prin decuparea pervazului exterior (superior al ferestrei). Șprosurile la ferestrele neoclasică sunt în cruce.

Se mai întâlnesc ferestre duble care au cele două canaturi împărțite în trei și, mai rar, în două. Am întâlnit și ferestre simple cu două canaturi împărțite în două șprosuri. La acestea se remarcă amplasarea lor la partea interioară a peretelui. Pentru maximizarea aportului de

Tâmplărie cu șase ochiuri de geam, ancadrament cu urechi și fronton triunghiular întrerupt

Tâmplărie din lemn a unei uși duble la o pivniță din Zăuan

lumină în pereții groși din pământ, șpaleții acestor ferestre sunt teșiți.

Arhitectura zonei este influențată de mediul urban și de construcțiile nobiliare din zonă. Așa încât, atât ritmul, cât și proporția ferestrelor corespunde, uneori, unor ordine clasice.

Ferestre moderniste în trei canaturi cu montanți intermediari se întâlnesc frecvent și nu deranjează ca raport plin-gol, față de cum o fac construcțiile contemporane cu goluri de diferite forme și mărimi, nealiniate și amplasate în neorânduială pe fațade.

Ușile sunt, de obicei, pline, cu deschidere spre interiorul casei, cu pervaze la fața tencuiei și cu praguri

Ferestre simple cu canaturile mobile împărțite în trei, mai ales la case vechi de secol XIX, mai sunt păstrate și azi în număr mare în zona Sălaj.

Fereastră unei șuri tradiționale cu aerisire deasupra

de lemn. Foaia de ușă este din tăblii sau din dulapi îmbinați într-o ramă după diferite modele.

Buiandrugii sunt preponderent din lemn. Cei din cărămidă sunt realizați în sistem de „arc coborât” și sunt, uneori, aparenti (întâlniți mai ales la construcțiile anexă).

În apropiere de zona Meseș, zona Codru și zona Dealurile Clujului, se întâlnesc porți pentru șuri decorate cu modele realizate din scânduri decupate și scânduri suprapuse.

La anexe, tâmplăriile sunt integrate sistemului constructiv, ușorii fiind și șoși în care se îmbină dulapii din paramente.

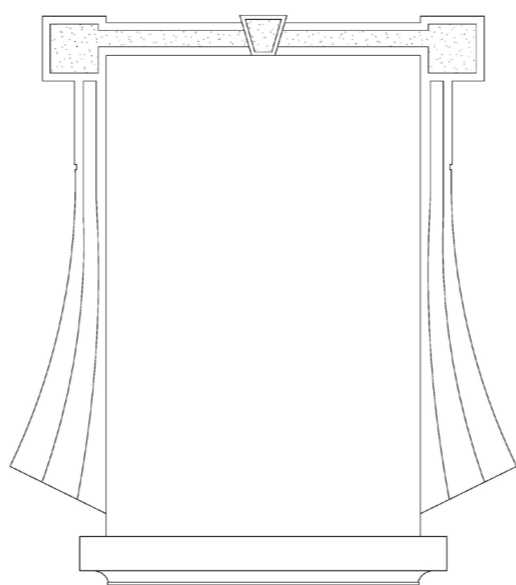
Fereastră de proporție îngustă întâlnită îndeosebi alături de ușa de intrare

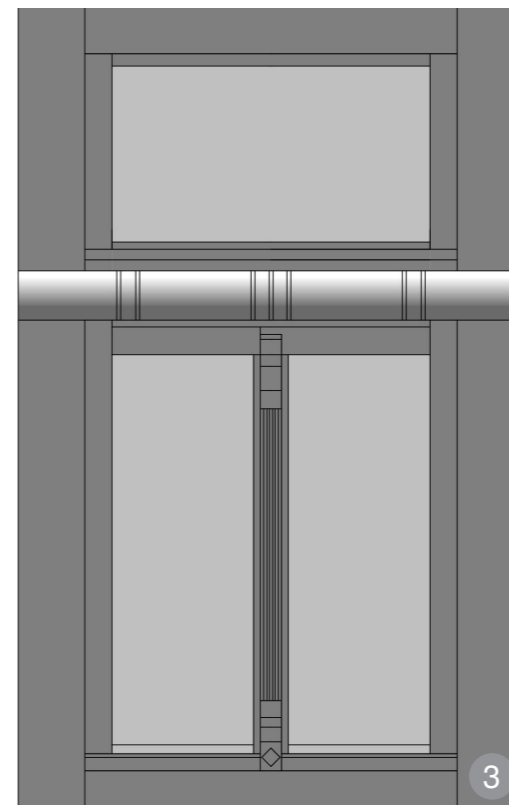
Fereastră tradițională cu montant decorat și canatul superior împărțit în trei

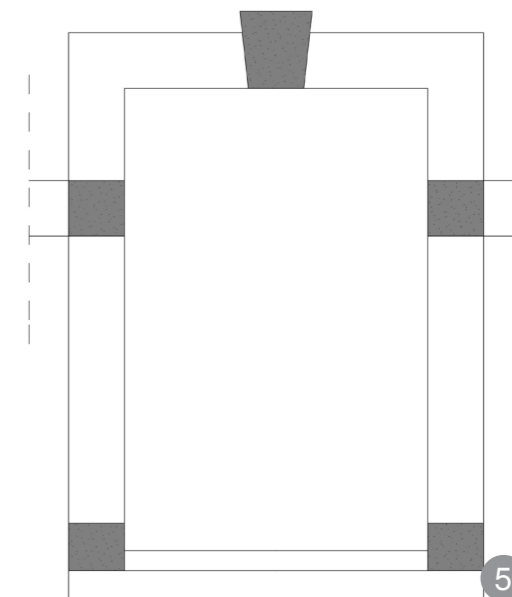
Fereastră cu motivul cocârlei pe traversă și trei ochiuri mobile

Ancadrament fereastră evazat, cu motive geometrice ce formează pătrate și romburi

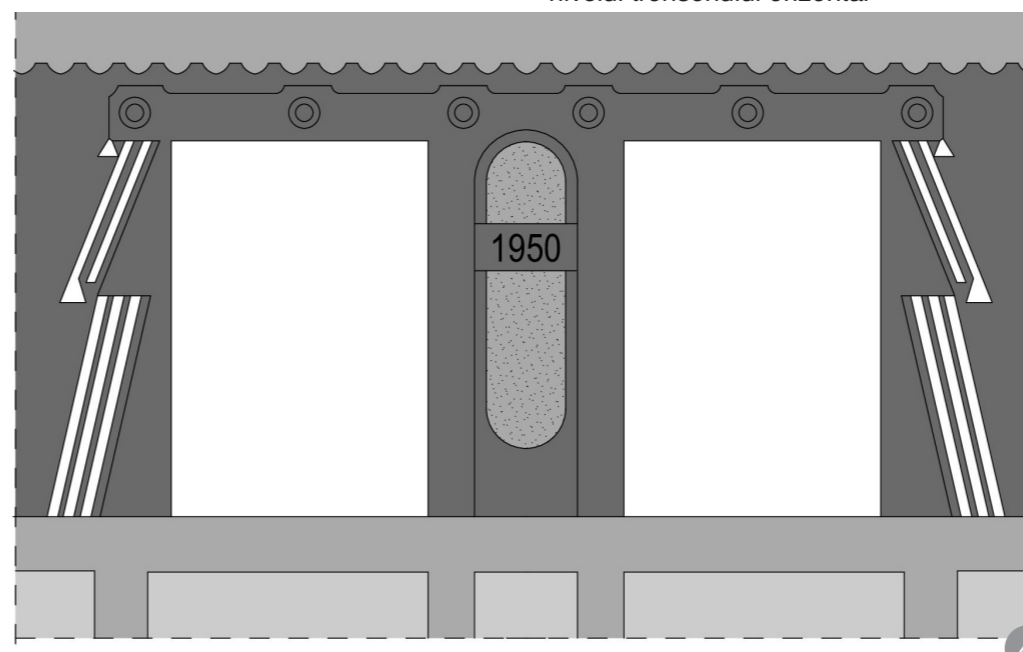
Fereastră din lemn cu rame duble cu elemente decorative formate din linii la nivelul tronsonului orizontal

Ancadrament fereastră – cu cheie de boltă și marcarea intersecției cu brâul median din fațadă

Fereastră tradițională cu traversă decorată cu motivul cocârlei încadrată cu mieriu

Ancadrament fereastră din tencuială ornamentat în partea de sus cu motive geometrice, semicercuri, cercuri duble și triunghiuri – de remarcat friza de sub grinzile planșeului cu mici arcaturi

Fereastră cu ancadrament decorat

5.4.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”

Construcțiile noi vor avea goluri care păstrează raportul și proporțiile construcțiilor, păstrând specificul local: se recomandă tâmplăriile din lemn amplasate spre exteriorul pereților, cu o traveație care să evoce împărțirile în două registre – inferior și superior. Pervazul, tronsonul și montantul decorat credem că pot fi interpretate astfel încât să obținem arhitecturi contemporane de bună calitate.

Ușile pot fi preluate, de asemenea, din arhitectura cu specific local. Tăbliile, într-o anumită măsură, pot fi înlocuite și de vitraje dacă funcțiunea o cere. Se va ține seama și de construcțiile ancestrale în care poziționarea vitrajelor în pereți este diferită.

B. Construcții noi cu gabarit mare (peste 250 mp) de tip monovolum

Construcțiile din această categorie pot avea funcțiuni diverse (școli, dispensare, pensiuni, ferme, spații de producție ș.a.), necesitând forme variate de iluminare, care pot ține seama de proporțiile ferestrelor tradiționale.

Iluminările zenitale într-o proporție de maximum 15% din suprafața învelitorii pot suplini cu succes vitraje mari în plan vertical. Iluminările sub streșină pot fi făcute cu moderație. Iluminările în fronton trebuie să facă referire la arhitectura specifică.

Deschiderile mari necesare pentru aceste funcțiuni se pot inspira din porțile de șură prezente

În general, construcțiile noi trebuie să aibă vitraje de până la 20% din suprafața încăperilor. Recomandarea pentru arhitecturile noi este de a camufla cât mai bine cu obloane și parasolare vitrajele mari care servesc unor funcțiuni contemporane.

Ca materiale se vor evita tâmplăriile din PVC sau aluminiu. Geamurile duble pot fi folosite în continuare datorită efectului de seră pe care le produc. Sunt acceptate geamurile de tip „Termopan”.

În materie de culori, sunt de preferat baițurile și vopselele cu aspect natural sau în nuanțe pastelate, maro sau verde închis.

În anumite părți din zona Sălaj. La exterior, vitrajele pot fi dublate de panouri mobile decorative care să amintească de scândurirea „șurilor”, „sinurilor” sau chiar de împletiturile din nuiete.

Tâmplăriile de lemn sau în combinație cu metal vopsit în culori neutre sau griuri sunt acceptate pentru aceste clădiri.

Se vor evita luminatoarele din policarbonat, fibră de sticlă, plexiglass.

C. Intervenții pe construcțiile existente (gabazit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

La casele care dau specificul zonei se va încerca păstrarea tâmplăriilor. Înlocuirea acestora, dacă este necesară, va păstra: aspectul, forma, culoarea originală a acestora și vor fi realizate din lemn. Dacă se fac extinderi la casele vechi, acestea vor avea ferestre realizate cu tâmplării de lemn într-o proporție plin-gol asemănătoare celei de la casele specifice. Vitrajele mari vor fi camuflate de parasolare sau panouri și obloane mobile.

Casele și șurile care se mansardează pot primi iluminare în frontoane, dacă frontonul este un element specific acoperișurilor din zonă, sau prin lucarne care nu pot fi într-o proporție mai mare de 15% din suprafața învelitorii.

Spre grădină, anumite deschideri noi pot avea o suprafață vitrată cu proporție mai mare față de cea din fațada principală. Amplasarea acestor vitraje va ține, totuși, cont de impactul vizual pe care l-ar putea avea din locurile de perspectivă de unde se definesc siluetele și cadrele specifice satului respectiv.

Iluminarea cu ferestre de tip „velux” se va face numai înspre curte și numai dacă o soluție de tip lucarnă ar deranja cadrul de ansamblu în care se găsește mansarda respectivă.

AȘA NU: Nu recomandăm înlocuirea tâmplăriilor vechi cu tâmplării PVC.

AȘA NU: Nu recomandăm înlocuirea ferestrelor vechi cu ferestre cu canaturi nespecifice zonei.

Ferestre neoclasice la o construcție reabilitată acum și, probabil anterior, într-o manieră modernistă

Nu recomandăm reabilitarea (stânga) cu ferestre ce nu păstrează proporția și subîmpărțirea în canaturi ale ferestrelor inițiale (dreapta) sau înlăturarea ancadramentelor decorative.

5.5. PORȚILE ȘI ÎMPREJMUIRILE

5.5.1 Specificul local

În satele înșirate în lungul drumului, fațada casei este dispusă exact pe aliniament, ritmul fiind asigurat de fațada acestora și porțile de intrare. Casele retrase de la aliniament au împrejmuiri specifice la stradă, realizate din panouri din lemn. Considerăm că specificul acestei zone sunt gardurile realizate din scânduri late dispuse orizontal, protejate la partea superioară cu țiglă sau cu scânduri așezate oblic. Scândurile sunt prinse în soși de lemn fundați în pământ. Lemnul necesar este din specii rezistente la umezeală (salcâm, stejar, larice). Porțile sunt realizate din scânduri pe schelet de lemn. Rosturile dintre scânduri sunt dublate de șipci. Partea superioară a aripilor de poartă este decorată și protejată. Întâlnim rar și porți înalte cu porumbar. Mai des, însă, se întâlnesc porți scunde cu porumbar deasupra accesului pietonal.

Spre grădină sau spre limitele laterale am găsit frecvent împrejmuiri din leături verticale bătute pe brâie sau din nuiiele împletite între brâie verticale. Tot în aceleași tehnici întâlnim închideri ușoare la șuri și sinuri. Acestea dau specificul anexelor din zona Sălaj.

1 Poartă mică, satul Deja, comuna Sălățiș

2 Împrejmuire specifică local din scânduri late din lemn dispuse orizontal

3 Împrejmuire care delimitează gospodăria de grădina din spate

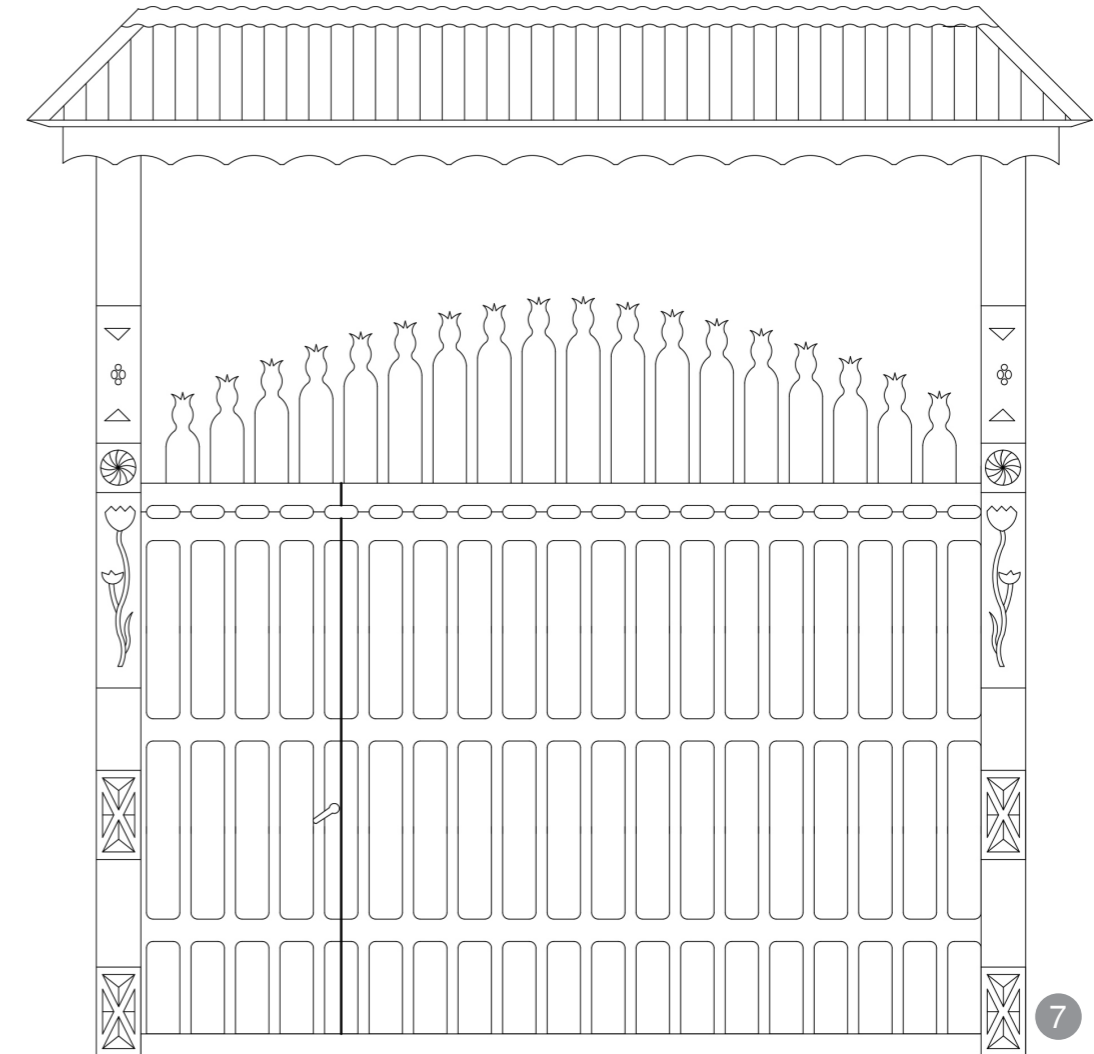
4 Poartă joasă tradițională din zona Sălaj

5 Poartă din lemn la o gospodărie tradițională din zona Sălaj

6 Poartă înaltă din lemn cu motivul cocârlei din zona Sălaj

7 Șoși la poartă înaltă decorați cu lalele, dar și rozete și simboluri geometrice – la partea superioară porțile înalte pot avea porumbar. Se întâlnesc rar.

8 Închideri ușoare din nuiiele la o șură din Sălaj

Împrejmuire și poartă din scânduri de lemn dispuse vertical

Împrejmuire înălțată pe un perete de susținere a terenului din blocuri mari de piatră și gard din scânduri de lemn dispuse vertical protejate la partea superioară de intemperii

5.5.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”

Construcțiile mai mici pot fi îngrădite la stradă cu garduri de lemn pe socluri din piatră asemănătoare celor folosite la case. Decorații simple realizate prin decuparea lemnului se pot face în registrul superior al panourilor de gard sau la arpile de poartă.

Se va evita folosirea excesivă a soclurilor și stâlpilor de beton tencuit sau placat. Panourile din fier forjat nu sunt specifice. Folosirea panourilor de tablă, policarbonat, fibră de sticlă

este interzisă. Se interzice folosirea detaliilor de tablă sau de oțel-beton îndoit. De asemenea, este interzisă vopsirea gardurilor în culori stridente și saturate. Lemnul va fi tratat cu băiuri mate în culori pale, culori de lemn sau verde închis. Lemnul netratat la care se asigură doar o protecție fizică este cea mai bună recomandare în vederea păstrării specificului local la împrejmuirii.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Gardurile de lemn se pot folosi precum cele descrise mai sus și la construcțiile care adăpostesc funcțiuni mai mari. Porți înalte pot fi folosite la drum pentru marcarea acceselor sediilor de instituții dacă specificul local o permite. Dat fiind faptul că aceste funcțiuni au și terenuri întinse de împrejmuit, se acceptă și folosirea gardurilor de plasă neapărat dublate de plante agățătoare sau de garduri vii din arbuști (ulm, carpen, salcie). Alte materiale pentru împrejmuirii considerăm că sunt nespecifice.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

Gardurilor vechi din scânduri late orizontale sau din scânduri verticale cu rosturi închise cu șipci protejate la poarta superioară li se pot înlocui elementele deteriorate. Panouri întregi de gard pot fi refăcute conform aspectului inițial. Astfel, se pot obține ansambluri specifice și un aspect unitar (în variația decorurilor) la uliță.

Împrejmuirile, dacă sunt specifice zonei, sunt construcții care pot impulsiunea dezvoltarea meșteșugurilor dulgherești din zonă.

Intervenție la împrejmuire care păstrează tipul de material (lemnul), dar nu și formele specifice

Nu recomandăm înlocuirea materialelor tradiționale cu tablă.

Intervenție la împrejmuire care păstrează decupaje tradiționale în lemn

AȘA NU: Nu recomandăm împrejmuirii noi realizate din tablă sau materiale denumite generic „plasticuri”.

5.6. TÂRNAȚUL

Acest capitol cuprinde prevederi cu referire la târnațuri, în ceea ce privește materialele din care sunt confecționate, soluțiile constructive, conformația și decorațiile existente.

Pentru o mai bună redare a tradiționalului, se recomandă apelarea la meșterii care lucrează și azi în tehnici tradiționale de sculptare în lemn.

Recomandările se fac pentru :

A. construcții cu gabarit mic (<120 mp), construcții cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”;

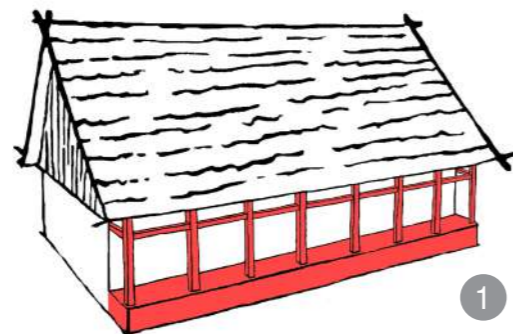
B. construcții cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum;

C. intervenții pe construcții existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum).

Este nevoie de o întreținere aparte în mai mică sau mare măsură, a tuturor elementelor pridvorului. Pentru a obține un produs cu o durată mai mare de viață, este necesară folosirea de materiale naturale de calitate și întreținerea periodică a acestora din partea utilizatorilor.

Arhitectura de pământ impune chiar și la nivelul târnațului unele soluții specifice. În zonă apare și târnațul pe trei laturi care asigură descărcarea acoperișului tot pe structuri de lemn și nu pe pereții de pământ. Adosat pereților scurți de la fațada de la stradă și spate în Sălaj găsim încă un stâlp pe care sprijină „cununile”.

Casele cu specific se pot împărți

Târnaț pe o latură

Târnaț pe două laturi – întâlnit cel mai des

Târnaț pe o latură la o casă în „L”

Târnaț cu zidul gros de față principală care închide târnațul pe o latură cu frigurie sau fără

5.6.1 Specificul local

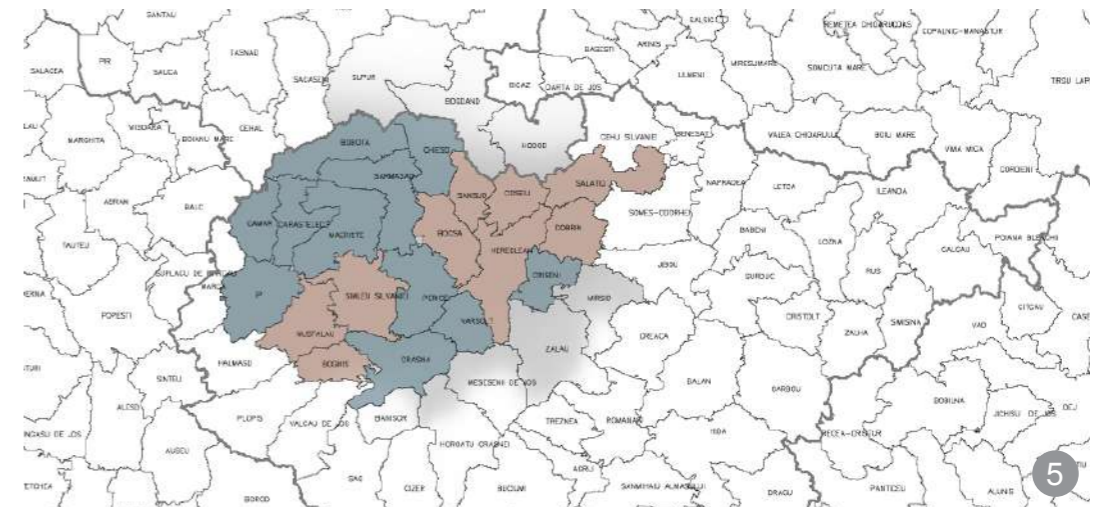
după conformarea târnațului:

- pe o latură
- pe două laturi
- pe trei laturi
- parțial pe o latură
- cu frigurie sau fără

Stâlpii târnațului pot fi din lemn de esență tare în legătură cu o talpă și o cunună tot din lemn, legătură realizată printr-un „cep”. Alte detalii specifice de lemn apar la nivelul contravânturilor, capitelurilor și a parapetului (de multe ori lăsat deschis).

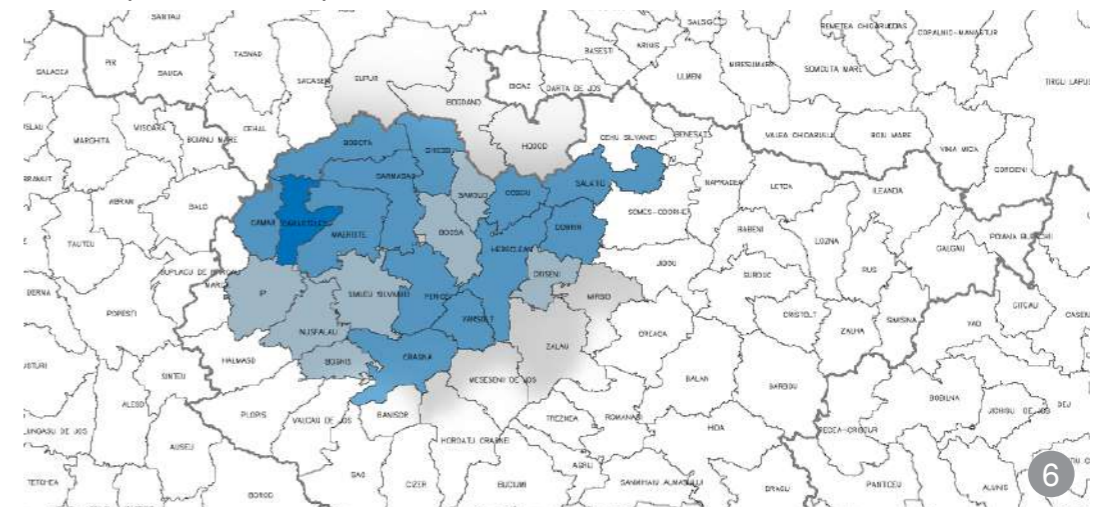
Dacă sunt de zidărie, stâlpii târnațului, decorați pe muchie, au capiteluri „T”-uri și baze legate în zidăria târnațului. Aceștia susțin o cunună, uneori tencuită, și pot prezenta chiar arcaturi la partea superioară.

„Friguriile” accentuează intrarea în casă și sunt amplasate central, mai ales, la casele mai „bogate”. Menționăm și faptul că în zonă am întâlnit câteva case fără târnaț cu intrări direct din curte, protejate sau nu de extinderi ale acoperișului. Casele au două camere și pot avea intrarea într-o zonă de distribuție pe mijloc, ce are spre curte o logie cu doi stâlpi din zidărie. Altfel întâlnim târnaț parțial pe una dintre laturi, astfel încât se obțin două camere (sau o cameră și o cămară) în spate spre grădină sau la stradă. Găbănașe separate sau incluse în șuri prezintă „târnațuri” asemănătoare celor de la case. Pivnițele de vie au câteodată o zonă de pridvor funcțional (de depozitare) pe latura scurtă sub fronton, în fața intrării.

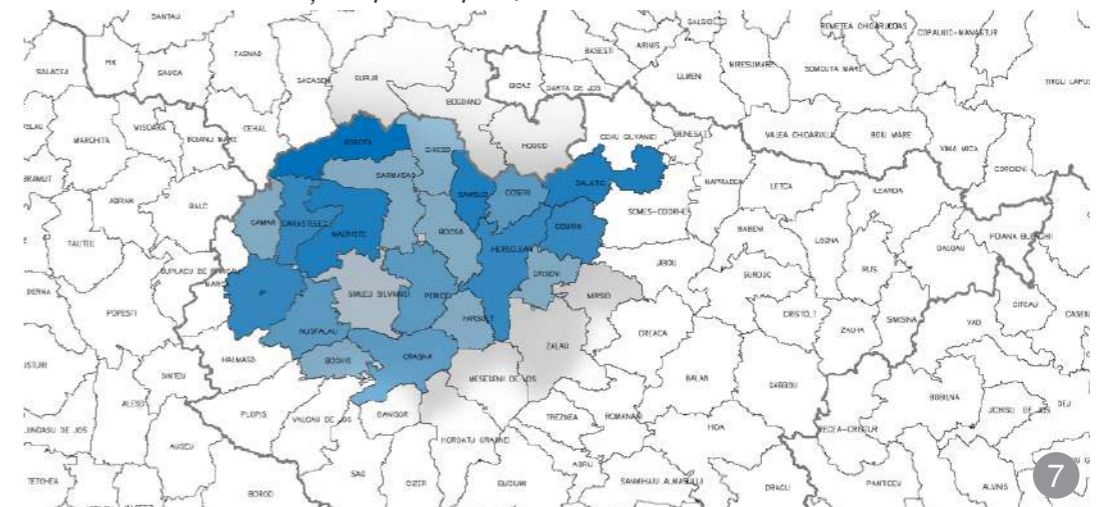
Analiză târnaț – materialul structural. Legendă:

- albastru = pridvoare cu stâlpi din lemn sau din zidărie;
- maro = pridvoare cu stâlpi exclusiv din lemn.

Analiză târnaț – numărul de laturi pe care este prezent. Legendă:

- albastru deschis = locuințe cu pridvor pe o latură;
- albastru mediu = locuințe cu pridvor pe 1 sau 2 laturi;
- albastru închis = locuințe cu pridvor pe 1, 2 sau 3 laturi.

Analiză târnaț – numărul de interspații întâlnite. Legendă:

- albastru cel mai deschis = case cu până la 4 interspații la pridvor;
- albastru deschis = case cu până la 5 interspații la pridvor;
- albastru mediu deschis = case cu până la 6 interspații la pridvor;
- albastru mediu închis = case cu până la 7 interspații la pridvor;
- albastru închis = case cu până la 8 interspații la pridvor (Măeriște, Șamșud, Sălățiș);
- albastru cel mai închis = case cu până la 9 interspații la pridvor (Bobota).

Târnaț din lemn pe două laturi în zone cu teren drept, fără trepte sau balustrade închise

Târnaț cu coloane masive din zidărie și frigurie închis pe fațada dinspre drum

Târnaț din lemn pe două laturi în zone cu teren în pantă cu balustradă plină din scânduri din lemn sculptate și pivniță sub casă

Târnațul este uneori zugrăvit diferit față de restul fațadelor.

Închiderea târnațului elimină spațiul protejat dintre interior și exterior, fapt pentru care apar acoperiri suplimentare improvizate.

Târnaț din lemn pe o latură închis pe laterale cu zidărie

Târnaț cu coloane suple din zidărie și frigurie închis pe fațada dinspre drum

Târnațul se regăsește deseori închis cu ferestre.

Târnațul este uneori prezent inclusiv la anexe.

Târnațul masiv de proporții urbane

Târnaț cu stâlpi din zidărie

Târnaț cu arcade închise cu ferestre

Târnaț din lemn vopsit la o casă cu planimetrie în „L”

Târnaț pe latura unei case din văioage cu planimetrie în „L”

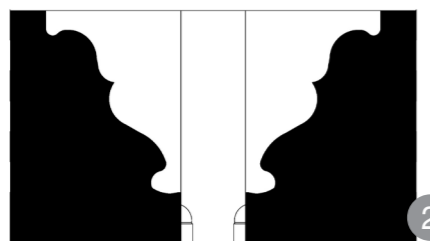
1

Stâlp de colț din lemn teșit la muchii cu contrafișă sculptată

În zona Sălaj, târnațul este conformat astfel:

Stâlpii

Stâlpii de lemn strujiți sunt adesea întâlniți în zona Sălaj. Aceștia susțin cununa de pe latura lungă a casei, iar prinderea stâlpului în cununi se face cu cep, la care se adaugă mai ales „T”-uri decorative. Întâlnim coloane galbante tot din lemn în zona Chieșd. Tot aici, în zona Sălaj, se întâlnesc frecvent stâlpi de cărămidă cu secțiuni pătratate și cu capiteluri pe care se aplică din muluri, care sprijină cununi tencuite sau nu.

2

Detaliu stâlp târnaț cu contrafișe nestructurale din scânduri groase decupate.

3

Stâlp din lemn sculptat cu contrafișe

4

Stâlp din lemn cu capitel sculptat în „T” – este varianta cel mai des întâlnită în zonă

5

Stâlp din lemn puternic galbat în Chieșd

6

Stâlp din cărămidă la târnaț, având un motiv floral în partea de sus: ghiveci cu flori.

7

Stâlp din lemn galbat cu capitel în „T”

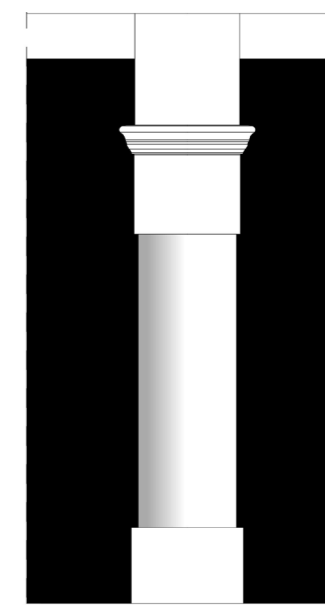
8

Stâlp din cărămidă cioplită rotund cu capitel

9

Stâlp din lemn strunjit cu secțiuni circulare compuse

10

Stâlp, colonetă din cărămidă plină cioplită rotund, de susținere la târnaț, cu muluri pentru capitel.

Cununile

Pe cununi se rează grinzile planșeului (grinzile nu sunt închise cu pazie), iar la rândul lor, cununile sprijină pe stâlpii de lemn ai târnațului. În zona Meseș, capetele cununilor sunt de obicei sculptate, în schimb zona Sălaj nu, elementele decorative se limitează la zona de îmbinare dintre stâlp și cunună la nivelul „T”-urilor de susținere. Totodată, sub cununi se află uneori „tingi” prinse în stâlpi și care servesc de tirant. Se mai întâlnesc și case care între cununi și tirant au montate panouri traforate cu diverse motive decorative, însă această tehnică nu pare să țină de specificul local al zonei.

Pereții

De cele mai multe ori, în zona Sălaj, peretele dinspre târnaț este zugrăvit și decorat diferit față de fațada principală de la drum. Pereții dinspre târnaț sunt deseori zugrăviți cu rolă cu motive decorative și susțin ideea târnațului ca spațiu intermediar, fiind considerat ca o cameră exterioară. La peretele dinspre stradă se poate observa o prelungire care închide laterala târnațului, și pe care se amplasează, de cele mai multe ori, un geam asemănător cu cele de pe fațada principală.

Parapețul

Întâlnim parapeți atât din scânduri de lemn prinse sus și jos în brăie orizontale, cât și din zidărie. La parapeții din lemn se amplasează o scândură pusă pe laterală care închide capetele scândurilor la partea superioară. Spre deosebire de zona Meseș, parapeții din Sălaj sunt mai simpli, mai puțin decorați. Se întâlnesc totuși arcaturi sub mâna curentă în zona Dobrin sau parapeți din scânduri decupate în zona Mirșidului.

Detaliu de îmbinare a cununilor unui târnaț pe două laturi

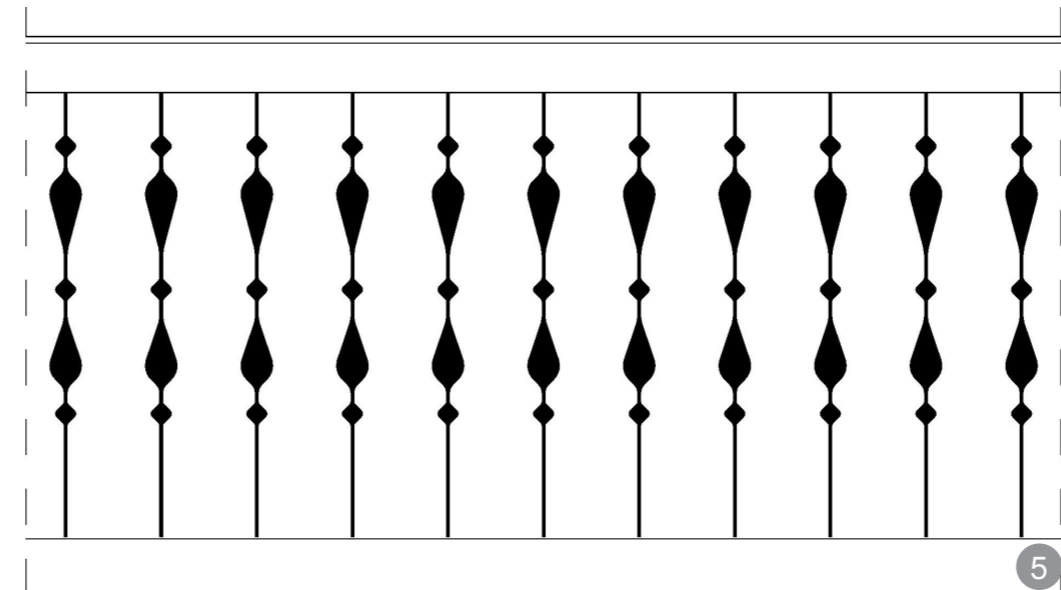
Detalii superioare între stâlpi sub streășină

Parapeț din zidărie de cărămidă muruită cu mortar de lut la târnațul unei case sălăjene

Decorații de dată recentă în lungul târnațului sub streășină

Balustradă de târnaț din lemn ornamentată prin traforare, prezentând un motiv antropomorf

Parapete cu elemente geometrice decupate în lemn

5.6.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”

În satele îngrămadite, răsfirate sau pe văi înguste, casa poate fi paralelă cu strada și, prin urmare, târnațul va fi orientat spre stradă și va primi rol principal în aspectul fațadei la stradă. Considerăm că târnațul cu stâlpi de lemn de esență tare este cel mai adecvat în zona Sălaj. Stâlpii de lemn pot fi executați cu diverse detalii specifice la nivelul capitelurilor, evitând decorarea lor în exces. Colonețele galbante de lemn pot fi utilizate cu adecvarea lor la specificul local și mai ales la scara caselor pentru care au fost folosite. Dacă se doresc terase în partea din spate a curții, se pot folosi detalii de pridvor. De asemenea, pridvoarele pot fi folosite pentru a crea legături între corpurile de clădire din gospodărie.

AȘA NU: Nu recomandăm extinderea târnațului și la mansardă sau la etajele superioare.

AȘA DA: Târnaț parțial la o construcție nouă

AȘA NU: Nu recomandăm parapete din metal sau cu forme decorative nespecifice.

Pentru închiderea parțială a târnațului recomandăm mai degrabă folosirea unei travei de pe fațada laterală, decât cea de la stradă, pentru a nu deranja ferestrele existente și imaginea de la stradă.

AȘA NU: Târnațul este parte integrantă din casă, de aceea trebuie inclus sub același acoperiș cu restul casei, nu cu un acoperiș de pantă diferită adosat acoperișului casei.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Se poate discuta de pridvoare chiar și în cazul construcțiilor de dimensiuni mai mari. Pentru terasele de la intrare se pot avea conformații cu stâlpi sculptați, balustrade din scânduri verticale decupate cu motive specifice etc. În cazul fermelor, soșii pot susține, spre exemplu, acoperirile peste padourile de vară. Totodată, pridvoarele pot fi interpretate și ca elemente de umbră, sau pentru acoperirea terasei, întrerupând astfel monotonia fațadelor tip hală cu zone intermediare între interior și exterior.

AȘA NU: Nu recomandăm reabilitarea târnațurilor tradiționale folosind BCA, deoarece schimbă imaginea inițială. Reabilitările se fac păstrând cât mai fidel imaginea originală.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

Pridvoarele se vor lăsa deschise și se vor integra în volumul casei fără întreruperea acoperișului în dreptul lor. Elementele deteriorate se vor înlocui cu elemente similare, iar prin sculptarea și decorarea elementelor târnațului se sprijină dezvoltarea meseriilor locale. Pridvoarele se pot extinde odată cu casa înspre partea din spate, iar friguria, deja considerată o dezvoltare normală a târnațului, ajută la extinderea zonei de intrare și poate fi folosită ca spațiu pentru scara către mansardă sau loc de luat masa pe timp de vară. Există o tendință de închidere a părții din spate și/sau din față a târnațului pe unul sau două interspații ale soșilor. Se poate obține, astfel, o cămară, o baie, extinderea „casei mici” sau chiar două camere în locul celei din spate.

AȘA DA: Recomandăm reabilitarea târnațului în spiritul specificului local dacă acesta este degradat de trecerea timpului.

AȘA DA: Recomandăm reabilitarea balustradei sau construirea unei noi balustrade din materiale tradiționale acolo unde aceasta nu există și se consideră necesară de către proprietari.

5.7. ANEXELE

5.7.1 Specificul local

În arhitectura construcțiilor anexe putem remarca folosirea preponderentă a lemnului, lucru care s-a schimbat la case, unde majoritatea sunt acum de pământ. Astfel, întâlnim găbănașe cu pereți din dulapi prinși în șoși, „cobârlăi” din lemn prinși în cheutori sau „coșteie” realizate din împletituri de nuiete. Forma și dimensiunile acestor construcții anexe este diversă. Sunt de remarcat, totuși, construcții lungi și joase (pentru animale mici) realizate din dulapi prinși în șoși cu acoperișuri din țiglă cu pantă relativ mică (la unghi de 30 de grade). Gospodăriile, mai ales cele din zona Tovishat, sunt mobilate cu o mulțime de asemenea construcții care fragmentează imaginea generală, mai ales în perspectivele din spatele curților.

Cobârlău de porci

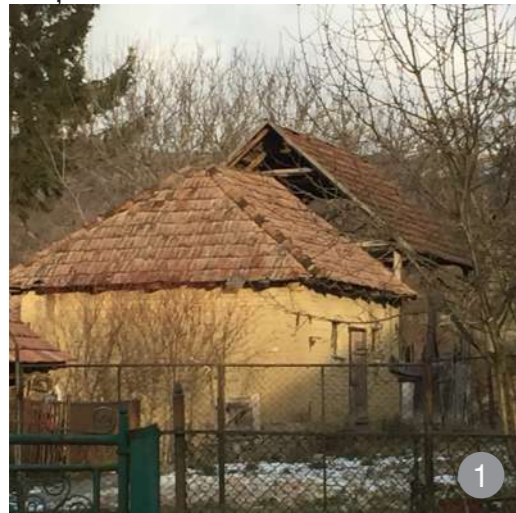
Cobârlău de porci și găbănaș

Șură cu pivniță, târnaț și fronton din lemn sculptat

Șură cu pivniță

Șură cu poiață cu acoperișuri decalate

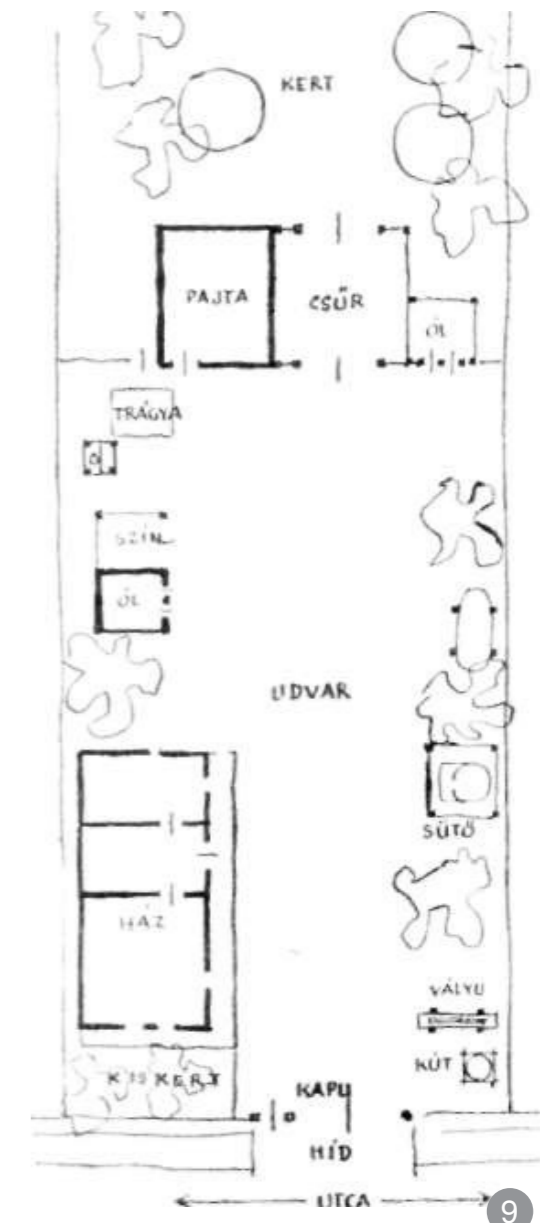
Șură cu acoperiș în patru ape cu o polată la intrarea în poiață și cel mai adesea cu șura deschisă pe latura scurtă

Șură cu două poieți

Șură din văioage

Exemplu de dispunere a anexelor în cadrul gospodăriei, satul Deja, comuna Sălăjiș

Anexe mici din gospodărie

Coșar

Găbănaș din lemn cu țiglă solzi

Cohă

Cohă din satul Derșida

Grajd din lemn prins cu șoși și contravântuiri decorative la Mineu

5.7.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”

Acest ghid recomandă păstrarea gospodăriilor în forma lor tradițională, care țin seama de practici agricole, așezare pe lot, amplasarea în relief etc. De aceea, chiar și la o investiție nouă se va ține seama de această fragmentare în volume mici a gospodăriei sau de înșiruirea acestora pe latura lungă a lotului pe distanțe conforme regulamentelor de urbanism. Astfel, garaje, depozitari, bucătării de vară pot ocupa construcții replică după cele tradiționale sau care se încadrează în volume asemănătoare acestora. Volumele de tip șură pot suplini nevoile de spațiu ale funcțiunilor noi, ale familiilor multi-generaționale, care pot locui o gospodărie.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250 – 400 mp) de tip monovolum

Tot șurile, „sinurile” pentru fân, prin caracteristicile lor locale, pot fi preluate ca modele în arhitectura contemporană. Construcțiile în lungul lotului, asemănătoare casei legate cu șură și poiată, pot găzdui ușor funcțiuni până la 400 metri pătrați.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

Șurile pot fi refuncționalizate spre locuire sau zonă de producție și servicii. Găbănașele și „sinurile” pot deveni spații de depozitare, garaje sau bucătării de vară. Unele dintre aceste construcții păstrate mai fac încă referire la tehnici de construcții în lemn, mai precis în lemnul de stejar pe care meșterii acestei zone îl foloseau.

Pivnițele ar trebui să rămână cu un aspect simplu, vernacular, de vie.

AȘA DA: Intervenție simplă de închidere a surii care nu afectează aspectul tradițional

AȘA NU: Nu recomandăm reabilitarea învelitorilor din țiglă cu materiale de tip tablă.

5.8. ELEMENTE DE FAȚADĂ

5.8.1 Specificul local

La casele tradiționale există de obicei o anumită ierarhie între fațade, cele de la stradă fiind cele mai decorate dintre toate fațadele casei. În cazul în care fațada de la târnaț nu este tratată separat, atunci este asemănătoare celei de la stradă. Fațada dinspre limita cu vecinul, numită și spatele casei, de obicei rămâne netencuită, iar fațada dinspre curte are de obicei ferestre spre grădină sau șură. Sunt decorate spațiile de trecere, ușile, ferestrele, stâlpii târnațului, toate acestea servind pentru reprezentativitate. Se poate observa cum colonetele târnațului sunt ornate cu diverse brăie, pedestale și capituluri. Ferestrele de pe fațadă sunt în cea mai mare parte de factură clasică. Sub streșină, apar diferite cornișe sau frize. Apar și registrele cadrate care sunt de factură modernistă. La casele interbelice, pe fațada principală, am întâlnit pilaștri adosați, iar colțurile sunt tratate cu asize. Totodată, se pot observa diferite medalioane în tencuială cu simbolistică diversă, și parapeții sunt decorați prin decuparea scândurilor. La partea superioară a târnațului s-a rezolvat umbrirea adecvată a fațadei dinspre curte, prin parasolare. Mai apar decorațiuni și pe alte elemente de lemn precum: cununi, meșter-grinzi, stâlpi de lemn, geamuri și porți. Se mai găsesc diverse decorații și la anexe, mai ales la gabânașe. Odată cu apariția caselor cu acoperiș în două ape, frontonul de la stradă devine reprezentativ și este decorat cu diverse motive și prin diverse tehnici. Șurile sunt, în general, simple, dar se pot întâlni și șuri cu decorații de fațadă. Aspectul general este totuși unul simplu, adecvat fără excese decorative.

Decorație în trepte pe fronton și o cruce cu ancadramentele golurilor de asemenea decorate

Fațadă decorată cu marcarea cornișei, a colțurilor, a ancadramentelor și cu motivul trifoiului cu patru foi în câmpul fațadei

Decorațiile în formă de struguri de pe fațada de la stradă sunt grav degradate. În astfel de cazuri, recomandăm documentarea după fotografii sau după zone ale construcției unde detaliile au rămas intacte, dacă acestea există (aici există pe fațada laterală) pentru reconstituirea imaginii tradiționale.

Fațadă decorată cu pilaștri și friză

Fațadă decorată cu motive geometrice

5.8.2 Recomandări

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120-250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp), dispuse în sistem pavilionar sau unite în configurații tip „C” și „L”

Decorațiile de fațadă trebuie să țină seama de cele ale caselor cu specific local, mai ales pentru că acestea sunt relativ simple și ușor de realizat. Fațada la stradă poate fi decorată cu forme simplificate, care să țină seama de împărțirea câmpurilor de fațadă. Târnațul sau alte terase este locul unde pot apărea decorații specifice lemnului. Ușile și ferestrele cu ușori, montanți, panouri etc., comandate cu decoruri specifice pot întreține meșteșugurile locale.

Mulurile și ancadramentele simple pot fi trase cu profile specifice. Medalioanele de fațadă pot fi făcute atâta vreme cât mențin o simbolistică ce se înscrie în specificul local.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250-400 mp) de tip monovolum

Decorații, mai ales în elementele de lemn, pot apărea și pe astfel de construcții de gabarit mare sau pe construcțiile pe care le acompaniază (case specialiști, birouri etc.) și care se realizează după specificul local. În rest, o arhitectură care

își exprimă cu materiale locale, naturale utilitatea este cea mai bună soluție de integrare a acestor gabarite relativ mari. Astfel, aerisirile de la șurile cu ladă și decorațiile la pridvoare pot fi folosite cu succes.

C. Intervenții pe construcțiile existente (de gabarit mic, mediu sau mare, dispuse pavilionar sau monovolum)

Piese decorative de lemn de la pridvoare, timpane, tâmplării la case și anexe trebuie să fie întreținute sau dacă sunt deteriorate, înlocuite cu unele similare. Termoizolarea cu polistiren nu se va face dacă elementele de fațadă sunt valoroase. Sunt preferate termoizolări pe partea interioară a pereților, pereți ventilați sau tencuieli subțiri termoizolante.

Elementele de tencuială se pot reface cu tehnici specifice. Fotografii din anii '30-'70 și exemple similare pot susține refacerea tipurilor de fațade decorate din zonă.

Marcarea elementelor clasicizante se poate face într-o manieră cât mai discretă. Astfel, se vor păstra culorile tradiționale sau pastelate, apropiate de cele naturale: nuanțe de albastru (mieriu), alb, gri, verde măsliniu, crem, bej, roz pal.

AȘA DA: Reabilitarea unei case presupune păstrarea semnificației culturale a detaliilor decorative existente. Dacă se adoptă limbajele clasice ar trebui păstrate elementele de compoziție și ritm de travee.

6. SPAȚIUL PUBLIC

6.1. SPECIFICUL LOCAL

Nu am întâlnit spații publice definite de tipul piețelor urbane din alte comunități maghiare, precum cele din Călata sau din secuime. Folosința publică a zonelor din jurul bisericilor reformate de zid este evidentă mai ales că în jurul lor se grupează și alte funcțiuni – școli, magazine, pivnițe. De asemenea, am întâlnit adăpători pentru vite în mijlocul satelor sau fântâni publice care au generat în jurul lor spații mai largi înspre care se orientează intenționat unele case. Locuri de târg sau de popas pe rute comerciale sunt încă evidente în structura localităților. Acestea pot fi puse în valoare împreună cu istoricul lor. Locuri de masă, piue uscate și alte instalații comunitare pot fi incluse în noile trasee publice și turistice.

6.2. RECOMANDĂRI

Spațiul public rural trebuie să-și păstreze autenticitatea, să conserve austeritatea, simplitatea și fluiditatea.

Acest specific nu trebuie distrus prin diverse amenajări urbane (ca în orașe: pavele de beton, trotuare cu borduri etc.). Pentru a-l conserva intact, se recomandă **evitarea** amenajării cu decorații tip – căruțe cu flori, fântâni arteziene sau plantații horticole de flori și soiuri de arbuști de import.

Materialele folosite trebuie să fie exclusiv cele locale, iar elementele de mobilier (bănci etc.) trebuie confecționate cu meșteri locali. Mobilierul urban, cofretele publice și posturile de transformare și reglare vor fi astfel proiectate, încât să se

integreze în peisajul și arhitectura locală. Nu se acceptă proiecte tipizate, ci doar soluții adaptate locului. Investițiile și evenimentele publice – clădirile publice (școală, primărie, biserică etc.), piețele pentru produse locale, târgurile sezoniere, festivalurile și sărbătorile – trebuie să fie exemple de bune practici pentru toată comunitatea atât ca arhitectură, cât și ca amenajare și integrare în peisaj.

Drumuri și alte căi de acces public

Pe timp uscat, circulația auto ridică praful, pe timp ploios se face mult noroi, iar circulația pe timp de iarnă este extrem de dificilă. În ultimii ani, drumurile principale sunt modernizate exclusiv pentru circulația auto, cu tendințe de amenajări urbane (trotuare înguste cu pavele de beton sau chiar din beton turnat) în interiorul localităților.

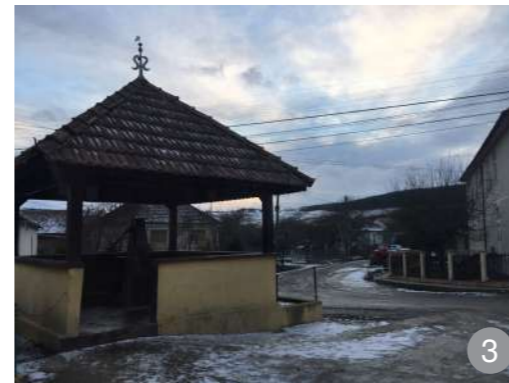
În mod tradițional, drumurile sătești sunt delimitate de zone înierbate, taluzuri sau șanțuri deschise. Ele sunt utilizate simultan de către oameni, bicicliști, animale, căruțe/săni și autovehicule. Tendința actuală – prin amenajări și asfaltare – este de a crește și a favoriza tranzitul auto, în detrimentul celorlalți participanți la trafic. Acest lucru dăunează siguranței, confortului de locuire și comunității. La nivelul spațiului public, se vor reface aliniamentele existente la nivelul străzii (pomi fructiferi sau alte aliniamente specifice fiecărei localități/zone din interiorul localității). Se va conserva biodiversitatea (inclusiv păstrarea lângă construcții a speciilor de păsări și animale care asigură echilibrul ecosistemului: rândunele, cucuvele, lilieci, vrăbii etc.), prin folosirea plantelor autohtone, specifice zonei,

Bancă pe marginea târnașului

Bancă pe marginea uliței

Fântână în spațiul public rural de la intersecție de ulițe

Răstănire în dreptul podului de acces în gospodărie de peste vale

AȘA NU: Stațiile de autobuz, precum și diferite pavilioane ar trebui să aibă o arhitectură simplă, care să le exprime funcția și care să nu deranjeze ansamblurile deja constituite în zonele cu spațiu public.

Spațiul public rural sălăjean: fântâni cu cumpănă, răstăniri, uliță lărgită la intersecții, peisajul dealurilor pe fundalul caselor

Marginile șanțului pot fi căptușite cu piatră sau se pot prevedea rigole înierbate.

și a practicilor agricole tradiționale.

În spiritul principiilor de conservare a specificului local, se recomandă păstrarea polivalenței drumurilor și limitarea vitezei auto, păstrarea rețelei stradale existente și a profilelor transversale ale drumurilor. Nu se permite lărgirea drumurilor și crearea de trotuare supraînălțate, de tip urban, cu rigole îngropate. Suprafețele de circulație (drumuri și alei publice sau private) trebuie să fie cât mai permeabile, cu pavaj din piatră sau pietriș de calcar, evitându-se folosirea betonului, asfaltului și a pavelor din beton.

Asfaltarea drumurilor trebuie să se limiteze la drumurile principale și să includă o atentă rezolvare a pantelor drumului, a scurgerii apelor pluviale, a terasamentelor. Ignorarea acestor detalii sau rezolvarea lor superficială conduce la deteriorarea rapidă a asfaltului sau a stratului de uzură (în special în zonele umbrite, unde apa și gheața stagnează) și face extrem de dificilă folosirea drumului.

Drenajul căilor de circulație trebuie realizat cu șanțuri deschise, îniebante, care prezintă următoarele avantaje: încetinesc scurgerea apei, reduc riscul de inundații (reducerea vitezei apei înseamnă debite mai mici în aval) și participă la preepurarea apelor recuperate de pe drumuri (fenomenul de fito-epurare). Se recomandă rezolvarea corectă a colectării și a scurgerilor de ape pluviale, a taluzurilor, a podețelor, a sprijinirilor de pe marginile drumului, a parapeților etc. și a infrastructurii drumului, înaintea lucrărilor de finisare rutieră. În cazul drumurilor secundare, pavarea cu piatră spartă împănată, pe pat de geotextil, este mai rezistentă în timp și mai eficientă. Elementele de siguranță a drumului (podețe, ziduri de sprijin, balustrade etc.) vor fi realizate din materiale locale: zidăria din piatră naturală, construcții din lemn sau plantații cu scop de stabilizare a terenului.

Indiferent de modul de realizare

a drumurilor, acestea se întrețin periodic (se completează pietrișul, se repară asfaltul, se curăță șanțurile etc.). Fără o întreținere corespunzătoare, orice drum se deteriorează și face dificilă deplasarea. Întreținerea drumurilor asfaltate e mai costisitoare, iar pe timp de iarnă aderența lor e mai mică decât a celor pietruite.

Aleile pietonale se vor pava cu materiale naturale – piatră spartă sau de râu.

Ulițele și potecile nu vor fi asfaltate sau pavate, se recomandă pietruirea sau îniebarea lor.

Pentru plantațiile menite să stabilizeze drumurile, se recomandă specii locale (ulm, salcâm, carpen, salcie, alun).

Zonele de parcare vor fi realizate din pietriș compactat (criblură spartă) din materiale locale (calcar). Sunt interzise pavelele de beton și zonele asfaltate. Parcările vor fi integrate în vegetație și nu vor fi marcate cu vopsele, ca în mediul urban. Pistele

pentru biciclete între sate sunt foarte necesare și sunt obligatoriu de făcut de către autoritățile locale pentru ușurarea transportului de scurt parcurs atât pentru localnici, cât și pentru turiști.

Elemente de mobilier rural exterior

Se întâlnesc, în funcție de specificul și destinația așezării, o serie de elemente caracteristice realizate cu preponderență din lemn, nuiele/lețuri și zidărie din cărămidă și piatră. De aceea, se recomandă ca, pentru obiectele noi de mobilier din spațiul public rural, să se păstreze specificul localității în care se află.

Mobilierul se va realiza cu preponderență din materiale naturale: lemn, piatră. În alcătuirile constructive pot fi folosite și alte materiale (de ex., prinderi metalice discrete etc.), însă acestea nu vor avea o pondere importantă, încadrându-se în specificul și formele locale. Nu se vor folosi materiale ca betonul, metalul exclusiv (de ex., pe băncile din beton/metal nu se poate sta vara sau iarna), materiale strălucitoare (inox) sau alte materiale nespecifice (rășini, PVC, mase plastice, fibră de sticlă). Nu se vor realiza placări cu piatră spartă, plăci ceramice sau cu elemente de lemn care să dea un aspect „rustic”. Conceptul de „rustic” este diferit de conceptul de „tradițional” (vezi Glosar). Se va evita vopsirea mobilierului în culori stridente sau folosirea unor culori nespecifice de baș pentru mobilierul din lemn.

Răstignirile

Din perspectiva arhitecturală, se poate spune că există diferite tipuri de cruci. Acestea pot fi clasificate după:

- funcție: îndrumătoare (la răspântii de drumuri), probatoare (la răscruce de drumuri), protecție, aducere aminte, crucea și fântâna (loc de popas);

AȘA DA: Evitarea suprafețelor exclusiv cu pământ care se înnoroiază sau produc praf, poate fi făcută cu ajutorul materialelor naturale din zonă – piatra de râu.

AȘA DA: Rezolvări pentru colectarea apelor pluviale și transversale pe drum duc la o durată mai mare de folosire chiar și a suprafețelor de drenare.

AȘA DA: Împrejmuiri ușor de realizat într-un timp scurt din materiale naturale

AȘA DA: Soluții puțin industrializate pot asigura rezolvări rapide a lungimilor mari de împrejmuire.

AȘA DA: Trepte masive din piatră și parapet din piatră cu rosturi adâncite pot acompania cu succes amenajările publice sau private.

1 Răstănire la colțului lotului aflat la intersecție de drumuri

- amplasament: crucea din intravilan (de lângă casă, biserici, școli etc.), crucea din extravilan (la locurile de popas, lângă mori, la răspântii), crucea din locații cu semnificație specială (în locul vechilor

biserici dispărute sau mutate, loc de jurământ)¹².

Răstignirile aflate la intersecții de drumuri sunt adesea lângă un copac cu coroană mai mare, o bancă și chiar și o fântână, pentru a deservi călătorilor.

La început, răstignirile au fost doar niște simple crucei de lemn, dar pe parcurs, acestea au devenit niște obiecte complexe de proporții mai mari. Stilul lor diferă, fiind influențat de particularitățile zonelor în care au fost amplasate. Astfel, răstignirile aflate în Sălaj sunt mai simple, au un stâlp vertical, sculptat sau vopsit pe un suport de tablă, pe care este așezat trupul lui Hristos răstignit. Deasupra

acestuia, este prinsă în cuie, pe stâlp, o plăcuță cu inscripția I.N.R.I sau este direct sculptat pe lemn. Pentru protejarea lemnului, aceste crucei au de obicei un acoperiș semicircular din tablă ornat cu diverse elemente decorative, zoomorfe și florale.

Din păcate, în ziua de azi se pierde tot mai mult din specificul local, multe din satele sălăjene înlocuind tradiționala cruce, cu altele noi realizate din beton sau bare metalice, unde trupul lui Iisus este realizat din tablă de culori stridente și sunt înconjurată de garduri și parcuri.

Locuri de joacă

În organizarea locurilor de joacă din zona rurală se vor avea în vedere:

Amplasamentul

- o amplasare care să ajute la valorificarea spațiului public cu activități comunitare;
- integrarea în ansamblurile construite;
- integrarea în peisaj;

Adresabilitate

- realizarea unor lucrări cu o adresabilitate pe grupe de vârstă;
- posibilitatea realizării unui minim control social odată cu spațiile pentru părinți sau bunicii ce însoțesc copiii la locul de joacă;

Materiale

- echipamentele sau spațiile locului de joacă pot face referire la tradițiile și obiceiurile copiilor din zona Sălaj;
- utilizarea de materiale naturale și tehnici tradiționale în realizarea acestor echipamente pot pune în evidență meșteri (dulgheri, tâmplari, fierari) și meserii (împletitul nuielor) locale;
- este necesar ca proiectele și realizările de acest fel să fie o contrapondere fezabilă, după normele de siguranță europene, economică, mult mai atractivă decât echipamentele din plastic, fibră de sticlă etc.

4 AȘA DA: Lemnul de larice, salcâm sau stejar tratat poate fi folosit chiar și la pardoseli.

5 AȘA DA: Dacă sunt necesare terasările, se pot realiza cu folosirea cât mai puțină a betonului.

2 AȘA DA: Specificul spațiului public rural – „la țară” – este fluiditatea și polivalența spațiilor. Ulițele nu sunt doar un loc de parcurgere a distanțelor, sunt și un spațiu de socializare între săteni. Accesul la apă, chiar și pe pâraurile care au necesitat sistematizarea din cauza inundațiilor, poate fi făcut posibil prin amenajări ale spațiului public.

3 AȘA DA: Pe cât posibil se va evita asfaltarea excesivă a ulițelor, preferându-se îmbrăcămînți din pietriș drenante.

Iluminarea exterioară

Nu se va folosi lumina artificială în exces (ținând cont de contextul cu preponderență natural în care se încadrează, aceasta poate dăuna bioritmului animalelor și al insectelor din zonă). Corpurile de iluminat vor avea volume simple, fără ornamentări excesive. Se recomandă folosirea luminii calde, apropiate de cea naturală (3000 K). Iluminarea nu se va realiza în mai multe culori. Pe cât posibil, se recomandă realizarea controlului luminii cu variatoare atât pentru spațiul public, cât și pentru cel privat.

Reclamele, firmele, inscripțiile, însemnele

Se vor amplasa în așa fel încât să nu constituie elemente care obturează

sau concurează cu elementele de fațadă (profilaturi, ferestre, streșini etc). Se va evita poluarea luminoasă. Dimensiunile panourilor vor fi specifice funcțiilor pe care le anunță și nu se vor amplasa mai sus de nivelul parterului. Se recomandă realizarea unor piese/construcții mobile pe care să fie amplasate reclamele luminoase, amplasate în așa fel încât să nu obtureze construcțiile principale. Pe cât posibil, nu se vor amplasa pe clădiri.

Amplasarea panourilor obligatorii de edificare a investițiilor se va alege, astfel încât să nu obtureze imaginea de ansamblu a investiției.

¹² Camelia Burghel, Satele sălăjene și poveștile lor, volumul I, Ritmurile cotidianului. Dimensiuni feminine/masculine ale satului sălăjean tradițional (Zalău: Caiete Silvane, 2015).

7. PERFORMANȚĂ ENERGETICĂ

Casele în care locuim și clădirile în care ne desfășurăm activitățile zilnice, reprezintă fondul construit care, are un impact major asupra mediului înconjurător fiind, pe lângă ocuparea unui teren ce ar fi putut fi verde, și un important factor de poluare. Utilizarea materialelor de construcție ecologice, din resurse naturale sau produse naturale reciclate, constituie de fapt, un prim pas către bunăstare și un nivel superior de viață, în condițiile în care, sărăcia este o caracteristică atât de prezentă astăzi în majoritatea zonelor rurale. În mod paradoxal, deși multe din produsele naturale, au fost tradițional utilizate în construcții durabile și sănătoase, de sute de ani, acestea au fost total ignorate tehnic și legislativ-normativ, fiind considerate demodate sau „rușinos a fi utilizate” (ex. paie, lână, uneori chiar lemnul, varul natural etc.), în detrimentul produselor de sinteză, poluante încă din faza de fabricare și pe toată durata de exploatare,

dar considerate moderne (ex. PVC, BCA, polistirenul expandat sau extrudat, produsele aglomerate cu rășini sintetice, ș.a.)¹³.

7.1. RECOMANDĂRI

Recomandările privesc materialele de construcție, conformația acestora, soluțiile tehnice și compatibilitatea dintre materialele de alcătuire.

Acolo unde este posibil, se recomandă apelarea la materiale locale naturale, tehnici tradiționale și la meșteri populari.

Recomandările sunt comune tuturor categoriilor de construcții:

A. Construcții noi cu gabarit mic (<120 mp), construcții noi cu gabarit mediu (120 – 250 mp) și construcții noi cu gabarit mare (250 – 395 mp) dispuse în sistem pavilionar.

B. Construcții noi cu gabarit mare (250 – 395 mp) de tip monovolum, atât pentru construcțiile noi/ conversii/ extinderi, cât și pentru construcțiile existente.

7.1.1 Sistemele de încălzire (cerințele de securitate la foc)

Sistemele de încălzire folosite vor fi eficiente termic, conform standardelor de mediu și eficiența energetică a clădirilor.

Se recomandă folosirea unor sisteme de încălzire alternative folosirii gazului metan sau combustibililor solizi (fosili). Acestea pot fi folosite acolo unde există rețele locale specifice, însă se recomandă și folosirea unor tehnologii alternative, pentru asigurarea unui minim grad de independență.

Dintre sistemele de energie alternativă, se pot folosi:

- Panouri solare și panouri fotovoltaice (se încurajează utilizarea acestora, amplasate pe acoperiș în măsura în care acestea nu denaturează imaginea ansamblului și se încadrează discret în peisajul rural).

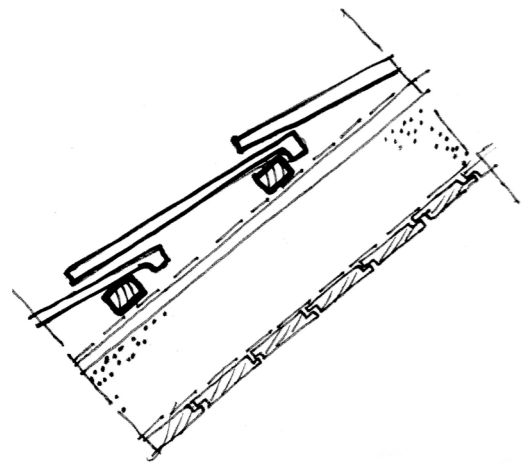
- Este acceptată folosirea pompelor de căldură acolo unde este posibil și investiția se justifică (în variantele aer-apă, sol-apă, apă-apă, aer-aer, în funcție de caracteristicile terenului);

Se recomandă încadrarea sistemelor de energie alternativă în specificul local sau camuflarea lor cu ajutorul unor elemente tradiționale specifice și, prin modul lor de funcționare, nu trebuie să afecteze vecinătățile. Dimensionarea, punerea în operă și funcționarea lor trebuie să respecte normativele și prevederile tehnice în vigoare la data întocmirii proiectului/ execuției lucrărilor de construire.

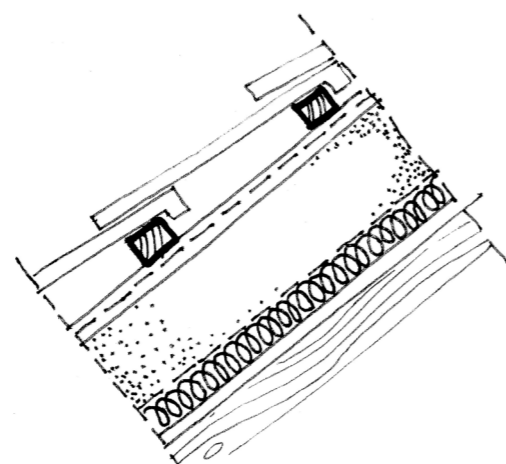
- Cazane cu combustibil solid regenerabil (biomasă și/ sau combustibil rezultat în urma reciclării); Materialele combustibile, disponibile local, se pot împărți în: materiale lemnoase (deșeuri de lemn, rumeguș, căzătură de lemn masiv în păduri, resturi de lemn) și materiale nelemnoase (cerealiere sau de origine organică). Pentru zonele în care nu sunt disponibile ca sursă de energie termică gazele naturale, sunt necesare utilizarea centralelor, care utilizează combustibili solizi.

Exemple de materiale combustibile sustenabile:

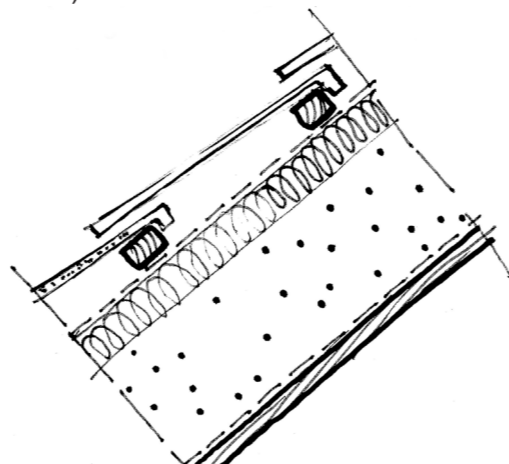
- **Peleții din lemn** sunt deșeuri lemnoase, deshidratate și comprimate până la dublul densității energetice a lemnului verde, neuscat. Caracteristici: putere calorică mare, densitate mare, costuri relativ reduse de transport; sunt o sursă alternativă de energie capabilă să înlocuiască combustibilii convenționali (gazul natural, GPL, petrol, cărbune, lemn, ulei, electricitate etc.); sunt neutri din punct de vedere al emisiilor de carbon. La ardere, aceștia emit aceeași cantitate de dioxid de carbon care a fost absorbită de pădure în timpul creșterii; peleții din lemn ard aproape fără emisie de fum – în gazele de ardere praful este alcalin; Au un conținut scăzut de metal, iar sulfurile sunt aproape inexistente; Cenușa, bogată în minerale, poate fi folosită cu succes drept îngrășământ natural; Peleții costă mai puțin decât combustibilii fosili și sunt considerați înlocuitori ai gazelor naturale (mai ieftini cu 20-25% față de gazul natural, nu prezintă pericol de explozie, se utilizează cu același confort); Comparativ cu lemnul de

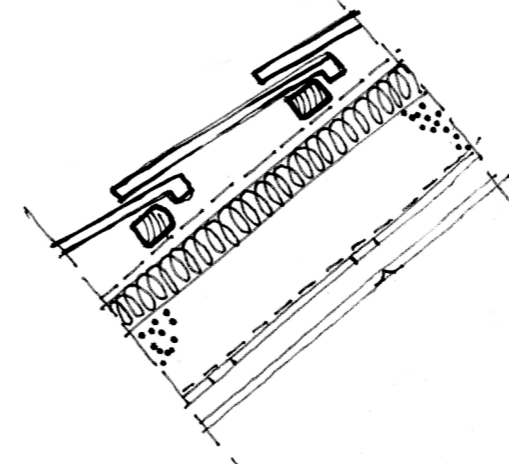
Acoperiș de țiglă izolat sub folia de difuzie de pe șipci cu: 15 cm mortar de pământ cu paie ce stă pe un pod de scânduri de lemn separat de acesta cu o folie împotriva vaporilor.

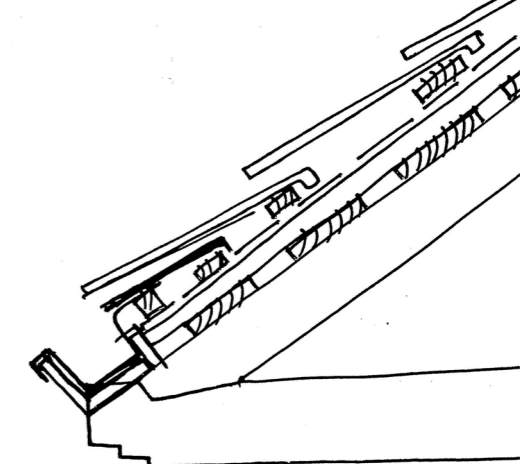
Acoperiș de țiglă izolat peste căpriori sub folia de difuzie de sub șipci avem 15 cm de fibre celulozice suflate sub folie împotriva vaporilor. Se mai adaugă între căpriori plăci rigide termoizolante fibrolemnoase 5 cm. Acestea se pot tencui cu tencuieli de lut.

Pluta este iarăși un material natural care poate termoizola sub folia de difuzie deasupra unui mortar de umplură din lut cu agregate uscate (tuf vulcanic care se poate exploata din zona).

De asemenea, pluta este compatibilă și cu o termoizolație din fibre din cânepă. La interior tavanul mansardei poate fi realizat și din profile și gips carton.

Odată cu termoizolarea se pot face și alte lucrări pentru întreținerea mai bună a clădirii. Exemplu: realizare de jgheaburi ascunse sau culcate.

13 Constantin Miron, *Materiale neconvenționale locale pentru energie sustenabilă* – INCD URBAN INCERC Iași, pp.10-11.

foc, peleții sunt mai eficienți din punct de vedere al randamentului de ardere, puterii calorice, confortului și siguranței în utilizare.

• **Brichete din resturi vegetale din agricultură** – se obțin prin comprimare mecanică sau hidraulică a biomasei (resturi vegetale din agricultură, paielor de grâu, orz, orez, răpiță, muștar, vrejuri de soia, fasole, resturi vegetale de viță-de-vie, coceni de porumb, resturi forestiere) pentru reducerea dimensiunilor și obținerea unui produs compact și cu o putere calorică mare. Dintr-o tonă de paie se obține o tonă de brichete. Puterea calorică a brichetelor din resturi vegetale este mai mare decât a lemnului de fag și aduce o economie de 60% față de încălzirea cu gaze și de 40% față de încălzirea cu lemne¹⁴.

• **Porumb**

a) *Strujenii de porumb* au proprietăți foarte bune de combustie, aceștia având doar un minor dezavantaj: faptul că au un conținut ridicat de apă la recoltare. Momentan există tehnologia necesară pentru recoltarea strujenilor, aceasta presupunând atașarea unei prese de balotat paralelipipedică de o combină, pentru procesul de colectare și presare a cocenilor, pănușilor și frunzelor. Proporția

porumb boabe-strujeni 1: 1,3 cu o producție de porumb de 6,8 t/ha ~ disponibilitate teoretică de 9 t/ha strujeni.

Proprietăți de utilizare energetică

• puterea calorică: 4,92 kWh/kg

b) *Coceni de porumb*

Datorită creșterii sectorului de energie regenerabilă și insuficiența biomasei bazată pe lemn. Se cercetează metode noi de utilizare a resurselor agricole.

Porumbul este în general unul dintre cele mai importante recolte, iar cocenii se remarcă prin proprietățile de combustie, folosirea lor cu rol de combustibil având un viitor promițător. Au apărut noi tehnologii de prelucrare a cocenilor aceștia putând fi utilizați și ca așternut pentru păsări și producția avicolă, așternuturi pentru animale mici, precum: câini, pisici, etc. și totodată ca materie primă pentru industriile farmaceutice sau de construcții. 1 ha de coceni de porumb este echivalent cu 700 până la 1100 litri de petrol pentru încălzire. Densitatea volumetrică a cocenilor de porumb este comparabilă cu tocătură lemnoasă de molid (160-170 kg/m³)¹⁵.

• **Compost**

Compostul poate fi folosit și la alimentarea centralelor verzi, fiind

o sursă naturală independentă de energia termică și gaz natural, totodată putând fi construită de oricine și cu o investiție minimă. Acest sistem construit ca un generator funcționează pe baza fermentării naturale a compostului. De exemplu, acesta poate furniza căldură, gaz metan și electricitate unei ferme având suprafața de 1500 mp pe o perioadă de 12-16 luni^{16,17,18}.

7.1.2 Eficiență termică (sisteme și materiale de izolare)

Termoizolațiile utilizate în prezent au la bază materiale minerale (anorganice) – vată de sticlă, vată bazaltică sau materiale organice – polistirenul și poliuretanul. Materia primă pentru aceste materiale provine din surse neregenerabile, presupunând un consum mare de energie și emisii de CO₂ atât pentru fabricare, cât și pentru prelucrare.

Izolația are rolul de a reduce consumul de energie pentru încălzire. Din punct de vedere al eficienței, termoizolațiile naturale nu sunt mai puțin performante decât

izolațiile din fibre sintetice.

Tipurile de izolații naturale:

a. Izolația naturală din fibre de lână de oaie se utilizează ca izolator termic și fonic atât pentru construcțiile din lemn, cât și pentru casele din cărămidă sau piatră.

Calitățile izolației din fibre de lână:

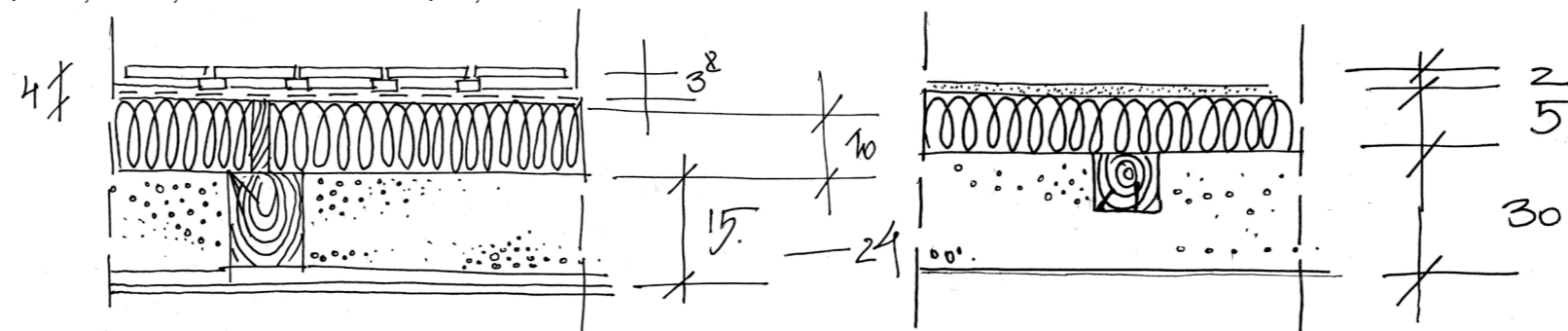
- e un material termo-fonoizolant ecologic și sănătos, obținut din materii prime naturale, regenerabile. După terminarea ciclului de viață, izolația din lână se poate refolosi, sau este biodegradabilă;

- e accesibilă local (se produce în România);

- se realizează din fibre de lână naturală, spălată, tratată cu sare de bor pentru insecte și ignifugată. Poate fi prelucrată în saltele, plăci semirigide sau puf, fără mijloace speciale de protecție;

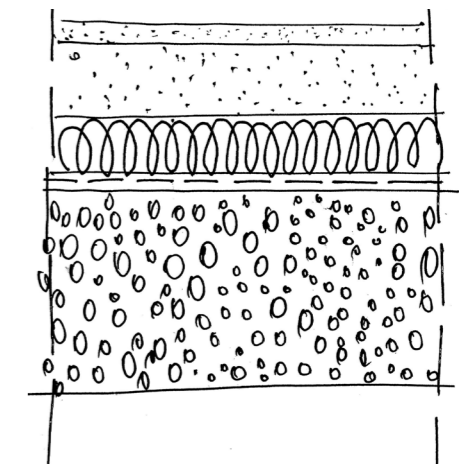
- este rezistentă împotriva mușcăturii și nu putrezește;

- are capacitatea de a absorbi și de a elibera umiditatea din aerul înconjurător. Lâna este un material higroscopic, ceea ce înseamnă că poate absorbi până la 30%-40% din propria greutate în umiditate, păstrându-și proprietățile. Fibrele de lână încearcă, în mod natural, să se

Perete ventilat sub folia de difuzie ce protejează un „sandwich” de vată minerală pusă peste un perete de pământ cu schelet de lemn

Amplasarea termoizolației în sistem închis cu fața tencuibilă la un perete de pământ cu schelet de lemn. Nu este economic să se construiască numai pereți de pământ. Aceștia ar depăși grosimi de peste 1m ca să se ajungă la standardele actuale.

Pardoseală lipită reabilitată termic

- mortar pe pământ;
- lipitură de pământ cu agregate minerale;
- termoizolare plăci rigide fibrolemnoase sau bazaltice;
- folie anticondens;
- strat rupere a capilarității.

14 Miron, *Materiale neconvenționale*, pp.106,116.

15 Agropower. Energie regenerabilă din reziduuri agricole, <http://www.agropower-energy.ro/index.php?page=agro-biomasa> (accesat 17 ianuarie 2017)

16 Garden Bio, <http://gardenbio.ro/cum-se-obtine-compostul/> (accesat 17 ianuarie 2017)

17 Compostarea Deșeurilor, <https://compostareadeseurilor.wordpress.com/category/compostul-si-utilitatea-lui/> (accesat 17 ianuarie 2017)

18 100% Construct, http://www.100construct.ro/index.php?section=detalii-articol&id=1603&cat_id=36 (accesat 17 ianuarie 2017)

Montarea termoizolației din fibre de lână de oaie

Montarea termoizolației din fibre de cânepă

Montarea termoizolației din fibre de lemn

mențină în echilibru cu umiditatea schimbătoare a atmosferei. Când temperatura exterioară scade și umiditatea aerului crește, atunci lâna preia din umiditatea suplimentară și eliberează căldura în acest proces. Într-o zi călduroasă, procesul invers se întâmplă: lâna eliberează umiditatea în aer și în același timp absoarbe energie, astfel răcind încăperea pe care o izolează. Din acest motiv, se spune că lâna „respiră” și acționează ca un condiționator natural de aer. Fibrele sintetice sau minerale nu au această proprietate și nu reacționează la schimbările rapide în temperatură sau umiditate;

- conductivitatea termică a izolației din lână este cuprinsă între 0,0356

W/mK și 0,040 W/mK;

- este un Depoluant natural – Locuințele moderne sunt din ce în ce mai populate cu produse care emană substanțe toxice pentru sănătatea umană. Lâna absoarbe în mod natural diverși poluanți ai aerului: formaldehida (un cancerigen cunoscut), dioxid de azot și dioxid de sulf. Formaldehida este foarte des utilizată în produsele rășinoase din lemn, cum ar fi plăci de aglomerații de lemn (MDF), parchet, mobilă. Formaldehida este eliberată încet din aceste produse pe măsură ce rășinile conținute hidrolizează (se dizolvă în contact cu vaporii de apă). Aceste emisii nocive cresc odată cu temperatura și umiditatea. Fibrele de lână absorb și se contopesc, ireversibil, cu formaldehidă și alte substanțe nocive. O casă complet izolată cu lână de oaie poate absorbi aproape 100% din formaldehida eliberată în aerul interior. Dioxidul de sulf și dioxidul de azot sunt deșeurile gazoase produse din combustia combustibililor fosili sau ai cărbunelui. Ele sunt cele mai întâlnite în încălzitoarele cu gaz, focuri deschise sau fumul de eșapament (care pătrunde în casă datorită proximității cu șoselele circulante). Izolatorii din lână de oaie absorb definitiv aceste gaze nocive, la fel ca în cazul formaldehidei, astfel realizând o filtrare a aerului interior. Izolatorii din lână de oaie sunt singurii izolatori care au calitatea de filtrare a aerului interior, contribuind astfel nu doar la un confort termic sporit, dar și la menținerea pe termen lung a unui mediu sănătos¹⁹.

b. Izolația din fibre de cânepă este un material natural care nu conține substanțe de adaos dăunătoare sănătății. Procesul de

producere presupune un consum redus de energie, iar rezultatul este un material cu calități tehnice excepționale. Se livrează sub formă de saltele sau role, fiind un produs recomandat pentru izolarea acoperișurilor, a pereților și a pardoselilor. Se realizează din fibre la care se adaugă 10-12% fibre Biko, pentru o stabilitate dimensională optimă. În ultima perioadă, a apărut izolația din cânepă 100% naturală. În acest caz fibrele Biko sunt înlocuite cu fibre naturale din porumb.

Calitățile izolației din fibre de cânepă:

- montare rapidă și simplă, fără zgârieturi și iritații ale pielii, poate absorbi până la 20% din greutatea sa în umiditate, fără nici o deteriorare a performanței termice, spre deosebire de izolațiile din fibre sintetice;

- are capacitatea de a regla umiditatea din încăperea. Pentru a nu influența negativ această trăsătură, trebuie folosite folii și bariere de vaporii care permit transferul umidității;

- are o conductivitate termică scăzută, cu o valoare de 0,040 WmK;

- datorită faptului că fibrele de cânepă nu conțin albumină, nu este nevoie de un tratament împotriva moliiilor și gândacilor.

c. Izolația din fibre de lemn se prezintă sub formă de vrac, plăci flexibile sau plăci rigide termofonoizolante. Aceste produse oferă o soluție modernă, eficientă și ecologică și sunt utilizate în special la case pe structură de lemn, la casele eficiente energetic, dar și la casele tradiționale, construite din cărămidă.

Calitățile izolației din fibre de lemn:

- fiind un produs natural care nu influențează biologia construcțiilor, se recomandă folosirea lui la reabilitarea termică a construcțiilor existente, atât pentru cele cu pereți din cărămidă, cât și pentru cele cu structura din lemn sau pereți din lemn masiv;

- pentru fabricarea panourilor izolatoare din fibre de lemn se utilizează ca materie primă, deșeurile de așchii din lemn, provenite din fabrici de cherestea sau alți producători de produse din lemn sau lemnul nevalorificat silvic;

- este rezistentă la șocuri mecanice, absoarbe zgomotele și izolează excelent atât pe timp de iarnă, cât și pe timp de vară;

- este ușor de montat, disponibilă și cu profile de nut și feder pentru o montare mai sigură și pentru eliminarea punților termice. Se livrează în grosimi diferite;

- plăcile fibrolemnoase sunt deschise la difuzia vaporilor de apă și regularizează umiditatea, oferind un climat de locuit sănătos;

- corespund tuturor normelor referitoare la rezistența la foc și chiar dacă se ard, plăcile nu emit vaporii toxici;

- izolațiile din fibre de lemn sunt materiale de construcții din surse naturale, regenerabile și care nu au un impact negativ asupra mediului înconjurător.

d. Izolația din vată bazaltică este un material ecologic care se comercializează sub formă de plăci rigide sau saltele.

Calitățile plăcilor termoizolatoare din vată bazaltică:

- nu ard, nu emană gaze toxice și împiedică răspândirea focului

- sunt permeabile la vaporii și permit trecerea vaporilor de apă din interior spre exterior, prevenind astfel condensul. Pereții vor fi uscați, locuința aerisită, eliminând riscul de

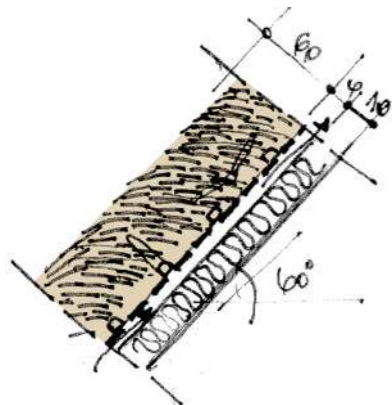
aparitie a mucegaiului și igrasiei.

e. Tencuieli termoizolante tradiționale pe bază de argilă amestecată cu paie sau pleavă

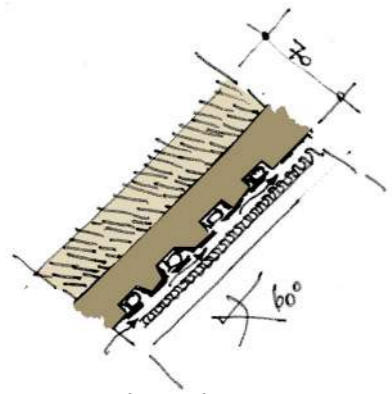
Există tencuieli care pot asigura o anumită termoizolare având înglobate în material substanțe minerale inerte și diferite tipuri de fibre. O tencuială cu o conductivitate termică scăzută poate suplini de multe ori necesitatea aplicării polistirenului. În același timp, sunt mai durabile și se pot aplica chiar și în cazul renovărilor pe suprafețele neregulate ale caselor tradiționale.

f. Baloții de paie – Paiele sunt folosite sub forma unor baloți compactați care sunt inserați în perete prin presare ușoară. Un balot de paie are la bază același material ca lemnul: celuloza. Pentru că paiele sunt goale în interior, gradul de termoizolare este mai bun decât în cazul lemnului. În plus, comprimarea balotului îl face rezistent la compresie, ceea ce înseamnă că este potrivit pentru construcția unor ziduri solide. Tencuiala din pământ și var permite pereților să „respire”, reglează umiditatea și conferă un mediu de viață plăcut și sănătos.

Aceste construcții sunt foarte eficiente energetic datorită calităților termoizolante ale baloților de paie: un perete din baloți de paie tencuit cu argilă și var, cu o grosime totală de 50 cm, asigură aceeași termoizolare ca un perete din 20 cm BCA cu 20 cm polistiren. Producerea unor materiale ca BCA-ul, polistirenul, tencuiala pe bază de ipsos și vopseaua pentru finisaje, necesită însă un consum de energie mult mai ridicat decât paiele, lemnul, pământul și varul, generând în același timp și un nivel ridicat de emisii CO₂. De asemenea, costurile pentru 1 mp de perete din baloți de paie tencuit cu argilă și var este de

Dacă o impun cerințele, șarpanta acoperită cu paie scuturate și călcate se poate izola suplimentar. Între căpriori cu panouri (saltele termoizolante din fibre lemnoase). Sub astereală se poate monta o folie peste canalul de ventilație care ajută la difuzia vaporilor, la impermeabilizare, la protejarea la foc și care să aibă și calitate de protecție termică.

Folosirea ca substrat la paie a unui strat cu densitate mai mare diferită față de cel de suprafață permite întreținerea și schimbarea mai ușoară a stratului degradat.

trei ori mai ieftin decât 1 mp de perete din BCA, polistiren și tencuială din comerț. În plus, aceste case sunt sigure, rezistente la foc și cutremur, se realizează rapid și oferă un mediu de viață plăcut și sănătos.

Concluzie/ recomandări: se vor folosi materiale naturale regenerabile, în alcătuirii constructive care să respecte normativele și prevederile în vigoare referitoare la izolarea termică, protecția la foc etc. Pentru termoizolare, se vor folosi sisteme de termoizolare ecologice, pe cât posibil cu materiale provenite

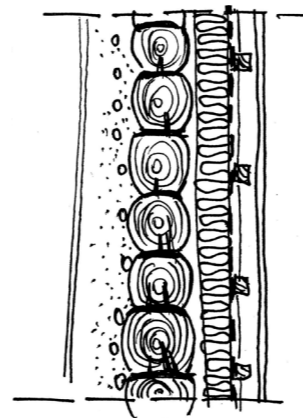
din mediul local (lână, cânepă, paie, rumeguș). O bună variantă pentru Transilvania centrală este folosirea tencuielii termoizolante pe bază de argilă amestecată cu paie. Acest tip de tencuială ușoară se folosește de sute de ani. Argila protejează materialul organic, paie, iar acestea au rol de izolator termic. Calitatea amestecurilor de argilă amestecată cu paie sau pleavă folosite la izolarea termică a tavanelor, podurilor și pardoselilor era generarea unor condiții de viață sănătoase, și anume, masivitatea termică, capacitatea de regulator de umiditate și lipsa oricărei emisii poluante, chiar dacă din punct de vedere termic nu erau foarte eficiente.

Există pe piață deja suficienți producători de tencuieli termoizolante și materiale naturale termoizolante agrementate tehnic. Prin programele „Casa Verde” și „Casa Verde Plus” (2016) lansate de Ministerul Mediului, se încurajează folosirea sistemelor de încălzire din surse alternative și materiale regenerabile, acordându-se finanțări caselor sau altor obiective care folosesc panouri solare sau pompe de căldură, sisteme de acoperișuri verzi, sisteme de iluminat ecologice sau aleg să își izoleze termic pereții cu materiale ecologice, precum: lână, cânepa sau celuloza.

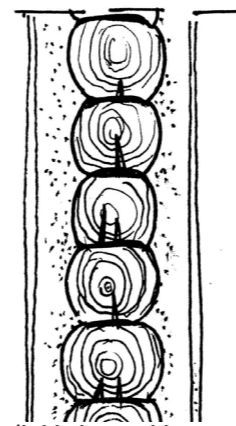
g. Pereții din lemn

Eficiența termică a acestora depinde de tehnicile și măsurile constructive luate în această privință. Astfel, pereții din lemn se vor proteja împotriva umidității:

- cu streșini conform specificului local;
- cu diferite muruieli și tencuieli din

Adăugare la interior a unui strat de termoizolație în spatele unui perete ventilat (gips carton)

Pereți de bârne lipiți și muruiți pe ambele fețe

pământ cu adaos de fibre vegetale și produse sintetice sau organice;

- cu lăsarea de goluri și canale de ventilație (de ex. la capetele grinzilor);
- conformarea fizică a pieselor, astfel încât să nu stea apa pe ele;
- protejarea pieselor cu baițuri, rășini etc.;

Realizarea etanșeității acestui tip de pereți tip „blockbau” poate reduce consumul de energie dacă:

- rosturile dintre bârne se blochează cu: mușchi, lut, mortar, fuior de cânepă etc.;
- prin așezarea bârnelor care se poate face adecvat cu diferite nucleuri de cioplire a părților pe care se suprapune bârna;
- frontoanele din scânduri se

pot etanșa cu folii în spatele paramentului, dar și conform desenului.

Un audit termic necesar va impune termoizolarea suplimentară a pereților din bârne.

Pereții din bârne suprapuse cu sau fără lipitură la exterior pot fi termoizolați și la interior într-un sistem ventilat și care să protejeze termoizolația la îmbibarea cu apă din vapori. Termoizolația la exterior se poate face cu tencuieli termoizolante sau cu vată bazaltică în sistem ventilat pe schelet de lemn. Canalele de ventilație se vor proteja de accesul apei și insectelor. Se vor avea în vedere măsuri suplimentare în dreptul nodurilor de la planșeu sau de la soclu. Odată cu confortul termic, se poate regla și cel acustic al acestor case de lemn.

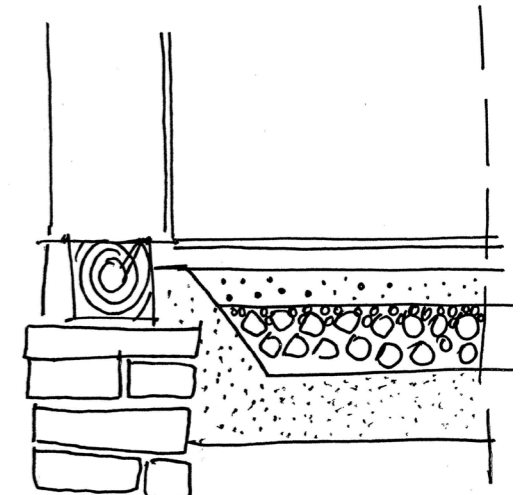
h. Pereții de pământ

Cu schelet de lemn sau din material turnat în cofraje glisante, pereții de pământ (lut) pot ajunge cu greu la performanța de eficiență termică. O grosime de 95 cm la ei s-ar impune ca să ajungem la un standard termic necesar. Cu toate acestea, pereții (dar și planșeele sau acoperișul) de 14-20 cm întâlnit în zona Sălaj pot fi aduși într-o clasă superioară de eficiență termică astfel:

- înlocuind materialul de umplutură (de exemplu la pereții cu schelet de lemn) cu pământ amestecat cu diferite fibre vegetale, argilă expandată, vată de sticlă sau materiale din roci vulcanice (care se găsesc în cariera de la Mirșid);
- adăugând în sistem închis sau deschis (ventilat) termoizolații suplimentare din materiale naturale, permeabile la vapori pe interiorul sau exteriorul pereților;
- adăugarea de agregate minerale în componența materialului pentru reducerea deformărilor și neetanșeității rezultate la uscare;

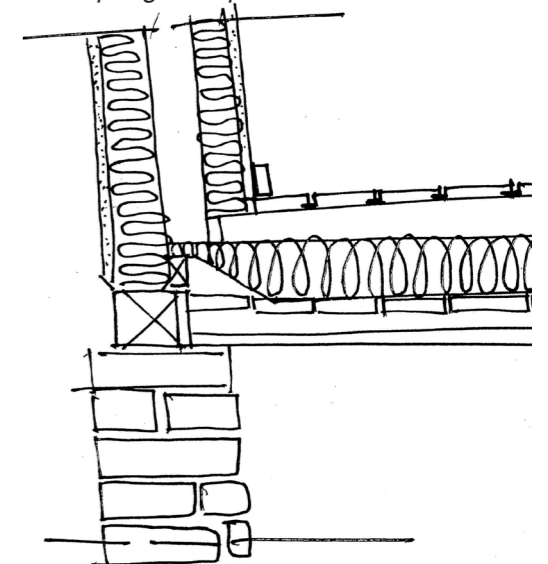
• protejarea pereților cu streșini pentru reducerea expunerii la umiditate;

• întârzierea expunerii la acțiunea vaporilor prin folosirea foliilor destinate în acest sens²⁰.

Alcătuire pardoseală de sus în jos:

- 2 cm de mortar de pământ cu ciment și rumeguș
- umplutură pământ cu paie
- pietriș pentru ruperea capilarității
- dop argilă amplasat în 2 straturi

Peste subsoluri sau planșee de lemn cu gol sanitar de ventilație sub ele, se poate reface termoizolația odată cu desfacerea podelelor. Termoizolațiile acestea se pot uni prin scheletul de lemn al peretelui cu cele exterioare, asigurând anveloparea integrală a casei.

²⁰ Gernot Minke, *Building with Earth. Design and Technology of a Sustainable Architecture* (Basel, Switzerland: Editura Birkhäuser, 2006), pp. 47-48, 80-82.

ANEXA 1

Studiu de amplasare și încadrare în imaginea așezării (imagine generală din punct de vedere, siluetă)

În vederea obținerii avizului Comisiei pe „încadrarea în specificul local”, solicitanții vor depune online, la adresa _____ sau la secretariatul filialei OAR _____, adresa: _____, un dosar privind evaluarea impactului pe care l-ar avea gabaritul investițiilor cu construcții de tip hală (aici ar trebui detaliate tipurile) în silueta și imaginea generală a zonei rurale. Dosarul va conține planșe la o scară adecvată prezentării și următoarele documente:

- Documentație fotografică generală privind zona în care se va desfășura investiția, în care să apară, din puncte de vedere cunoscute la nivel local, modul de așezare în relief a localității, principalele repere și limitele localității (în cazul localităților neîncadrate sau fără repere înalte, folosiți vederi panoramice din afara localității). Identificați locul investiției pe aceste documente.

- Două siluete caracteristice ale localității prezentate la o scară adecvată prezentării. Identificați locul investiției pe aceste siluete.

- Ortofotoplan sau vedere de sus a localității de tip Google Earth, cu marcarea punctelor de unde s-a făcut documentarea fotografică și siluetele descrise mai sus. Identificați locul investiției pe această planșă.

- Documentație fotografică la nivelul ochiului sau din repere în imediata vecinătate a investiției. Identificați locul investiției pe aceste documente.

- O desfășurată stradală, în care

să apară, de o parte și de alta a parcelei investiției, frontul la stradă a cel puțin trei parcele. Identificați limitele parcelei investiției, cu fațada detaliată spre stradă a investiției, cotați amplasarea construcției față de limitele laterale și construcțiile învecinate.

- Un profil stradal transversal, în care să apară construcțiile la stradă de pe parcele, secțiunea drumului și amenajările acestuia, secțiune caracteristică prin construcția investiției. Identificați limitele parcelei investiției, cotați amplasarea construcției față de aliniament și construcțiile învecinate, cotați secțiunea la o scară adecvată, astfel încât investiția să poată fi comparată cu restul construcțiilor descrise.

- Două cadre în perspectivă de la nivelul ochiului în susul și în josul străzii cu clădirea studiată. Evidențiați modul în care ați integrat clădirea în fondul construit vecin și în peisaj.

ANEXA 2

GLOSAR

Termeni de arhitectură

conservarea – presupune menținerea unei clădiri (structuri) în starea existentă cu stoparea degradărilor. Este o intervenție care nu aduce îmbunătățiri de confort clădirii, care nu transformă o clădire istorică sau o casă țărănească veche într-o clădire locuibilă. Intervenția se pretează la imobile care vor deveni piese de muzeu sau de interes turistic, sau sunt ruine păstrate pentru aspectul lor deosebit.

restaurarea – presupune readucerea clădirii (structurii) într-un stadiu documentabil dintr-o perioadă anterioară originală/principală prin eliminarea extinderilor (adăugirilor) secundare sau prin reasamblarea componentelor (subansamblurilor) existente fără a introduce elemente noi. Este o intervenție care „curăță” clădirea de toate extinderile inadecvate, realizate într-o manieră diferită de cea tradițională sau cu caracter de provizorat, și care pune în valoare clădirea într-o formă ce poate fi reconstituită pe baza unor fotografii de arhivă, studii și cercetări realizate pe structura și arhitectura casei. Nu presupune înlocuiri masive de material, amenajări de confort substanțiale sau extinderi moderne. Poate fi aplicată pentru clădiri vernaculare (tradiționale) recente prevăzute cu bucătării și toalete în case.

reabilitarea – însumează toate intervențiile care urmăresc valorificarea și remedierea clădirii (structurii) prin păstrarea semnificației culturale a acesteia. Este intervenția cea mai răspândită, deoarece prin aplicarea acesteia clădirea devine utilizabilă în condiții de confort contemporane.

Intervenția își propune să conserve tot ce este valoros pentru clădirea respectivă, să aplice reparațiile necesare la structura istorică și să introducă în structura clădirii amenajările necesare care o fac utilizabilă pentru o funcțiune nouă sau cea originală, dar îmbunătățită (ex. zone primire, termoizolații, băi, bucătării, acces persoane cu dizabilități etc).

reconstrucția – presupune readucerea clădirii (structurii) într-un stadiu documentabil din perioada anterioară semnificativă și care se deosebește de restaurare prin introducerea materialului nou în țesutul clădirii. Este o intervenție aplicabilă clădirilor în stare de colaps sau precolaps, unde structura portantă nu-și mai îndeplinește rolul. Presupune înlocuiri masive de material, dar folosirea materialului originala maxim, care va fi reasemnat în structura reconstruită prin anastiloză (se va pune exact în locul de unde a fost demontat). Restaurarea și reconstrucția presupun de fapt o dezasamblare parțială sau integrală urmată de reconstruire. Zona de protecție este terenul format din parcele cadastrale situate în jurul unui monument istoric, prin care se asigură conservarea integrată a acesteia, în cadrul său construit și natural, și care permite perceperea nealterată a monumentului istoric. Zona protejată: zona naturală sau construită, delimitată geografic și/sau topografic și declarată conform legii, care cuprinde valori de patrimoniu natural și/sau cultural și este declarată, ca atare, pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a acestor valori.

autenticitatea – se presupune a fi în starea de construire inițială a clădirii, prin păstrarea materialului original care a îmbătrânit și s-a patinat odată cu trecerea timpului. Arhitectura tradițională: desemnează construcțiile ridicate de meșteri, de

oameni specializați în construcții, care și-au preluat cunoștințele pe cale orală, din strămoși, care provin din zona etnografică în care edifică, construiesc în clacă sau primesc onorariu pentru munca lor. Materializarea cunoștințelor lor conduce la o arhitectură specifică zonei din care fac parte.

arhitectura tradițională – cuprinde și clădiri cu caracter public (ex: biserici).

arhitectura populară – este arhitectura tradițională, așa cum s-a definit mai sus, dar aplicată doar în mediul rural.

arhitectura rurală – desemnează arhitectura în mediul rural – atât cea populară, cât și tendințele de-a lungul timpului. Nu are valorile arhitecturii tradiționale sau ale arhitecturii populare.

arhitectura vernaculară – termenul „vernacular” vine din limba latină „vernaculus”, care desemnează incinta destinată sclavilor, în spatele grădinii stăpânului. Iar „vernaculum” înseamnă tot ceea ce era făcut în casă, în opoziție cu ceea ce era procurat la schimb. Este termenul folosit pentru a desemna construcțiile populare, realizate de persoane a căror activitate principală nu este neapărat în domeniul construcțiilor. Se bazează pe o cunoaștere empirică a materialelor, câștigată în timp, prin încercări (și eșecuri) repetate – cunoștințe care sunt transmise din generație în generație, pe cale orală.

Termeni tehnici locali

antropomorf – elemente de largă răspândire care fac referire la forme arhetipale de locuire și la momente istorice-medievale și premedievale

arină – nisipuri fine, argiloase folosite în alcătuirea mortarelor

banită – vas făcut, de obicei, din doage, servind ca măsură de capacitate, mai ales pentru cereale și cuprinde aproximativ 20 de litri

cămășuire – acoperirea unui element de construcție cu beton, metal etc. în vederea consolidării

cheutori – modalitate de îmbinare a bârnelor la colțurile caselor

cobârlău – folosit pentru a desemna țarcul porcilor

cohe – bucătărie de vară

coștei – construcție din nuiele sau scânduri pentru depozitarea porumbului

cununi – grindă principală cu care se închide în partea de sus un perete de lemn și pe care se reazemă celelalte grinzi ale tavanului și ale acoperișului

dulapi – scânduri groase de secțiune dreptunghiulară, înalte

frigurie – dezvoltare ulterioară a târnațului, perpendiculară pe latura lungă a casei, în dreptul accesului

găbănaș – acaret, depozit, cămară; spațiu de depozitare a cerealelor, mai rar a produselor lactate, a unor piese textile și de îmbrăcăminte etc.

gârbe – deschiderea șurii marcată și susținută de șoși cu partea superioară curbată rezultată prin tăierea unei ramuri dintr-un crac

laiță – lădițe pe care se putea dormi iarna cu picioarele spre foc; bancă la poartă

lespezi de piatră – placă poligonală de piatră naturală (prelucrată), de dimensiuni mari, se pavează interiorul unor edificii, aleile

leț – șipcă, fâșie de lemn pentru construcții, în special susțin țiglele

lobde – bucată de lemn lungă de

1-2 m despăcată cu toporul dintr-un trunchi de copac

lucarne – fereastră mică, amenajată în acoperișul cu pantă mare al unei construcții, în scopul luminării și aerisirii podului sau a încăperilor aflate la nivelul podului

meșter-grindă – grindă principală, pe care se sprijină grinzile transversale

mieriu – culoarea albastră obținută din piatră vântată

monovolum – construcții relativ compacte fără decroșuri sau rezalite extinse

muruieli – acoperirea pereților unei case cu un strat neted de lut muiat cu apă în vederea hidrofobării; a lipi, a vărui

pavilionar – tip de așezare a construcțiilor într-un ansamblu cu mai multe volume

pâraie – apă curgătoare mică, râu mic

poiată – grajd pentru vite

potic – stinghii elastice de lemn

pridvor – galerie exterioară deschisă (mai rar închisă), cu acoperișul sprijinit de stâlpi, așezată în partea din față a unei clădiri sau de jur împrejurul ei, târnaț

răstâniri – cruci înalte cu garduț, amplasate ca repere, locuri de închinare la răscruci

sclemă – contravântuirea căprio- rilor

șoși – stâlp, bârnă, grindă

streșinar – parte a șarpantei casei așezată pe capetele din afară ale grinzilor

suveici – piesă de lemn la războiul de țesut, de formă lunguiață, care servește la introducerea firului de bătătură în rostul urzelii; suvelniță

șindrilă – scândurică de brad, îngustă și subțire, care servește la acoperirea caselor

șopru – porțiune deschisă, fără pereți sau uși, a unei construcții gospodărești

șură cu funduri – o nouă variantă a șurii cu ladă, numită astfel datorită

capetelor drepte ale acoperișului în două ape

șuri cu ladă – tip de șură ulterioară celei cu gârbe caracterizată printr-o supraînălțare a acoperișului deasupra poieților

tâlpi – bârne masive care sprijină pe temelii și susțin pereții și pridvorul

târnaț – pridvor

tindă – încăpere mică situată la intrarea caselor țărănești

tingă – lemnul care prinde de-a curmezișul căpriorii casei între ei la partea superioară

traforuri – secțiuni decorative în diverse materiale, cu referire aici la decorațiunile fundurilor de acoperiș, streșinilor, porților de șură etc.

uluc – scobitură, șanț făcut de-a lungul unei piese de lemn, pentru a se putea îmbina cu altă piesă, întâlnit la șoși pentru montarea dulapilor de umplutură

văioage – cărămidă uscată la aer cu adaos mare de fibre vegetale și o formă relativ neregulată

vranițe – poartă de scânduri sau de nuiele împletite

Termeni generali

coeficient de utilizare a terenului (CUT) – raportul dintre suprafața construită desfășurată (suprafața desfășurată a tuturor planșeelor) și suprafața parcelei. Nu se iau în calculul suprafeței construite desfășurate: suprafața subsolurilor cu înălțimea liberă de până la 1,80m, suprafața subsolurilor cu destinație strictă pentru gararea autovehiculelor, spațiile tehnice sau spațiile destinate protecției civile, suprafața balcoanelor, logiilor, teraselor deschise și neacoperite, teraselor și copertinelor necirculabile, precum și a podurilor neamenajabile, aleile de acces pietonal/carosabil din incintă, scările exterioare, trotuarele de protecție; (Legea 350/2001)

• **procent de ocupare a terenului (POT)** – raportul dintre suprafața construită (amprenta la sol a clădirii) și suprafața parcelei. Suprafața construită este suprafața construită la nivelul solului, cu excepția teraselor descoperite ale parterului care depășesc planul fațadei, a platformelor și a scărilor de acces. Proiecția la sol a balcoanelor, a căror cotă de nivel este sub 3,00 m de la nivelul solului amenajat, și a logiilor închise ale etajelor se include în suprafața construită (Legea 350/2001). Excepții de calcul al indicatorilor urbanistici POT și CUT:

• dacă o construcție nouă este edificată pe un teren care conține o clădire care nu este destinată demolării, indicatorii urbanistici (POT și CUT) se calculează adăugându-se suprafața planșeelor existente la cele ale construcțiilor noi;

• dacă o construcție este edificată pe o parte de teren dezmembrată dintr-un teren deja construit, indicii urbanistici se calculează în raport cu ansamblul terenului inițial, adăugându-se suprafața planșeelor existente la cele ale noii construcții

(Legea 350 din 2001).

alterarea – este intervenția care modifică funcțiunea sau aspectul unei așezări/clădiri.

construcții anexe – construcții distincte, de regulă având dimensiuni reduse și un singur nivel suprateran, care deservesc funcțiunea de locuire. Din categoria construcțiilor anexe fac parte: garaje individuale, depozite pentru unelte de grădărit, șoproane, terase acoperite, foisoare, pergole și bucătării de vară. Realizarea construcțiilor anexe se autorizează în aceleași condiții în care se autorizează corpurile principale de clădire.

așezarea/locul – poate fi orice element la orice scară al mediului istoric care dispune de identitate distinctă percepută de comunitate.

cadrul – este anturajul în care locul/așezarea/construcția este percepută împreună cu contextul local, înglobează relațiile istorice și contemporane cu peisajul înconjurător.

contextul – este orice relație relevantă din punct de vedere arhitectural între o așezare/obiect și alte așezări/obiecte.

degradarea – este o schimbare de stare în mai rău; se referă în mod particular la lipsa lucrărilor corecte/constante de întreținere și/sau la efectele unor intervenții inadecvate asupra unei așezări/construcții sau asupra valorilor patrimoniale.

demisol (prescurtat D) – nivel construit al clădirii având pardoseala situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător cu maximum jumătate din înălțimea liberă a acestuia și prevăzut cu ferestre în pereții de închidere perimetrală. Demisolul se consideră nivel suprateran al construcției. Atunci când pardoseala este situată sub nivelul terenului (carosabilului) înconjurător, cu mai mult de jumătate din înălțimea liberă, se consideră subsol și se include în numărul de

niveluri subterane ale construcției (P118-99 Normativ de siguranță la foc a construcțiilor).

desemnarea/clasarea – presupune identificarea valorilor patrimoniale ale unei așezări/obiect conferându-i statut formal prin legi sau reglementări menite să mențină acele valori.

echiparea edilitară – ansamblul format din construcții, instalații și amenajări, care asigură în teritoriul localităților funcționarea permanentă, indiferent de poziția acestora față de sursele de apă, energie, trasee majore de transport rutier, feroviar, aerian sau naval, cu respectarea protecției mediului ambiant (G.M – 007 – 2000).

gabarit – contur care limitează dimensiunile maxime ale unui profil.

integritatea – presupune plenitudine și sinceritate, se referă la păstrarea întregă sau intactă a elementelor de patrimoniu natural și/sau cultural și a atributelor acestora. Vine în completarea criteriului de autenticitate.

intervenția – este o acțiune care are efect fizic în structura unei așezări/construcții.

înnoirea – presupune desfacerea și înlocuirea comprehensivă a unui element sau loc, în cazul structurilor încorporând în mod natural toate elementele.

întreținerea – este o muncă de rutină perpetuă necesară pentru a păstra starea de sănătate a unei construcții și/sau structuri sau țesutul unei așezări în stare bună.

mansardă (prescurtat M) – spațiu funcțional amenajat integral în volumul podului construcției. Se include în numărul de niveluri supraterane. (P118-99 Normativ de siguranță la foc a construcțiilor). În sensul prezentului regulament, se consideră mansarde, acele spații care respectă următoarele condiții suplimentare:

- podul construcției va forma un

unghi maxim de 60 grade cu planul orizontal;

- podul construcției nu va depăși, în proiecție orizontală, conturul exterior al ultimului nivel plin (inclusiv balcoane sau cursive) cu mai mult de 1 m. La calculul coeficientului de utilizare a terenului, mansarda va contribui cu cel mult 60% din suprafața desfășurată a ultimului nivel plin.

material natural de construcție – este orice material ce provine din mediul natural imediat învecinat așezării, poate fi exploatat manual, satisface cerințele de anduranță, confort și prelucrabilitate.

mediul istoric – înglobează aspectele de mediu rezultate de-a lungul timpului din interacțiunea omului cu așezarea, incluzând toate elementele palpabile (vizibile sau acoperite) ale activităților umane din trecut, ale plantațiilor și ale modului de a modela vegetația.

obiectul – este orice lucru (încă) nefixat (mobil) sau neîncorporat în structura unei așezări, dar care, istoric vorbind, poate fi asociat cu așezarea.

parcelă – suprafața de teren ale cărei limite sunt sau nu materializate pe teren, proprietatea unuia sau mai multor proprietari, aparținând domeniului public sau privat, și care are un număr cadastral ce se înscrie în registrul de publicitate funciară. Împreună cu construcțiile sau amenajările executate pe suprafața sa, parcela reprezintă un bun imobil (G.M – 007 – 2000).

patrimoniul – înglobează toate resursele moștenite pe care comunitatea le apreciază din alte motive decât cel strict utilitar.

patrimoniul cultural – însumează bunurile moștenite identificate și apreciate de comunitate ca fiind reflexia și expresia cunoștințelor dezvoltate, a credințelor și a tradițiilor, respectiv a modului de interpretare a credințelor și tradițiilor

altora.

patrimoniul natural – însumează habitatul și speciile moștenite, geologia și morfologia ecosistemelor, inclusiv cele acvatiche și subacvatiche, cărora comunitatea le conferă valoare.

pazie – scândură (ornamentală) așezată vertical la capătul din afară al căpriorilor unui acoperiș cu streășină pentru a ascunde capetele acestora.

peisajul – este constituit din mulțimea trăsăturilor, caracterelor, formelor unui teritoriu, unei regiuni, unui ținut.

peisajul cultural – este un termen ce reunește diverse manifestări ale interacțiunii om-natură reprezentative pentru gradul de evoluție al societății umane sub influența constrângerilor de ordin fizic, a oportunităților habitatului natural și a factorilor sociali, economici și culturali.

peisajul antropoc – se caracterizează prin lipsa aproape totală a elementelor naturale din cadrul componentelor peisajului, fapt relevant în fizionomia acestuia. Locul acestora este luat de componentele antropice ale unui mediu construit, rezultat în urma unei activități umane intense într-un areal bine delimitat.

poluarea istorică – înseamnă afectarea calității mediului dintr-un anume areal, ca urmare a unor activități umane, industriale, realizate în timpul unei perioade îndelungate de timp (de la zeci, sute la mii de ani).

proporționalitatea – presupune calitatea de a fi în relație corectă în dimensiune, grad sau orice altă caracteristică măsurabilă cu un alt obiect.

public – înseamnă a fi, a face, a fi preocupat, a acționa etc. pentru oameni ca și comunitate.

reparația – presupune o lucrare mai complexă decât întreținerea, prin care sunt remediate defectele

cauzate de degradare, vătămare sau exploatare, și care permite adaptări minore cu scopul de a obține un rezultat sustenabil, dar nu implică lucrări de restaurare sau alterare/modificare.

reversibilitatea – presupune o intervenție ce poate fi îndepărtată oricând pentru a se reveni la starea inițială.

schimbarea naturală – este schimbarea ce are loc în cadrul mediului istoric, fără intervenție umană, lucru care însă, în unele cazuri, necesită răspunsuri administrative (întreținere specială sau înnoire periodică) pentru a susține permanent semnificația acestui mediu.

semnificația (unui loc) – însumează valorile naturale și culturale patrimoniale ale unui loc, adeseori formulată într-un statut sau declarație.

locul semnificativ – este o așezare ce dispune de valori patrimoniale.

structura – este substanța materială ce alcătuiește o așezare: geologia, depunerile arheologice, rețelele construite, clădirile și flora.

structura portantă – este ansamblul elementelor de construcție solidarizate între ele, care țin în picioare o clădire, preiau toate sarcinile la care este supusă clădirea și care îi asigură sprijinirea și transmiterea acestor sarcini la sol. Principalele subansambluri ale unei structuri tradiționale sunt: fundațiile, bolțile, planșeele, pereții portanți și șarpanta sau acoperișul.

suprafața construită (SC) – (amprenta la sol a clădirii) suprafața construită la nivelul solului, cu excepția teraselor descoperite ale parterului care depășesc planul fațadei, al platformelor și al scărilor de acces. Proiecția la sol a balcoanelor, a căror cotă de nivel este sub 3,00 m de la nivelul solului amenajat, și a logiilor închise

ale etajelor se include în suprafața construită (Legea 350/2001).

sustenabilitatea – presupune capacitatea de a armoniza fără compromisuri necesitățile actuale cu cele de viitor.

a susține – presupune a întreține, a nutri și a afirma o validitate.

valoarea – este un aspect ce punctează meritul sau importanța, în cazul nostru lucru atribuit de către oameni calităților unei așezări.

valoarea estetică – este calitatea ce derivă din modul în care oamenii percep stimulii senzoriali și intelectuali ai unui loc/așezare.

valoarea comună – este calitatea ce derivă din semnificația pe care un loc îl are în conștiința oamenilor care relaționează cu acesta sau a acelora care au o memorie a locului sau au trăit o experiență colectivă în acel loc.

valoarea evidentă (intrinsecă) – este calitatea ce derivă din potențialul unui loc de a pune în valoare mărturiile activităților umane din trecut.

valoarea istorică – este calitatea ce derivă din modul în care oamenii, evenimentele și aspectele vieții cotidiene din trecut pot fi legate prin intermediul unui loc (al unei așezări) de prezent.

discernământul bazat pe valoare – este o evaluare ce reflectă valorile persoanei sau ale grupului de oameni care face acea evaluare.

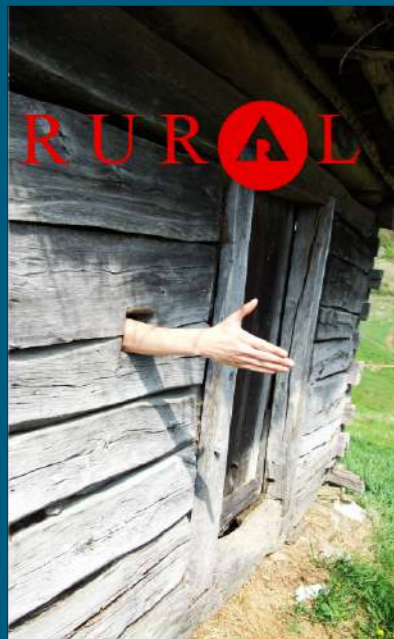
CREDIT IMAGINI

Imagine 3, pagina 10 – ©Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő
Imaginile 1-6, pagina 24 – ©Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő
Imagine 3, pagina 25 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida
Imagine 4, pagina 25 – ©Viscri 125
Imagine 1, pagina 26 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida
Imagine 3, pagina 26 – după ©Diana Imecs
Imagine 4, pagina 26 – ©Viscri 125
Imagine 5, pagina 26 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida
Imagine 7, pagina 26 – ©Copșa Mare Guesthouses
Imagine 3, pagina 28 – ©<http://levelezolap.hu>
Imagine 6, pagina 35 – ©Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő
Imagine 1, pagina 40 – ©Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő
Imagine 9, pagina 48 – ©Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő
Imagine 1, pagina 49 – ©Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő
Imagine 2-3, pagina 53 – ©Radu Roșca
Imagine 5, pagina 52 – ©Eugen Vaida, Veronica Vaida

NOTĂ: Toate imaginile nespecificate mai sus sunt proprietatea Ars Longa, ©Flaminu Talos.

Arhitectura este știința și arta de a realiza construcții trainice, folositoare, sănătoase și armonioase. Arhitectura se face pentru oameni și mediul lor, prin clădiri sau construcții alcătuite cu cap. Rostul ei este să ne facă viața mai frumoasă, mai sănătoasă și să ne aducă aminte cine suntem atunci când uităm.

Arhitectul este cel care se ocupă cu arhitectura. El își imaginează casele și desenează (alături de echipele de ingineri) schițele / planșele după care se construiesc clădirile. El ține cont de posibilitățile și de nevoile celui care îl cheamă/angajează, de legile în vigoare și de felul în care se fac casele trainice, sănătoase și frumoase.

Obiectivele generale ale PROGRAMULUI RURAL al Ordinului Arhitecților din România

- creșterea calității practicii profesionale în mediul rural
- conștientizarea nevoii de protejare/promovare a zonelor cu specific local valoros
- folosirea arhitecturii (cu toate domeniile conexe) ca pârghie în dezvoltarea economică a mediului rural pe baze ecologice / responsabile
- elaborarea documentelor ce vor reglementa intervențiile în mediul rural (cu sau fără finanțare europeană)

ACEST GHID SE DISTRIBUIE GRATUIT!

Ghidul poate fi accesat și descărcat de pe site-ul OAR:
<http://www.oar.archi/despre-oar/publicatii-si-documente-oar>

Realizat cu sprijinul:

